

ION DONAT

FUNDAȚIUNILE RELIGIOASE
ALE OLTENIEI

PARTEA I^a
MĂNĂSTIRI ȘI SCHITURI
- CU O HARTĂ -

Serisul Românesc, S. A. Craiova
1937

ION DONAT

Ion Donat

13/II/1937

FUNDAȚIUNILE RELIGIOASE
ALE OL TENIEI

PARTEA I
MĂNĂSTIRI ȘI SCHITURI
- CU O HARTĂ -

Scrisul Românesc, S. A. Craiova
1937.

45 522.

II 9744

Extras din revista „Arhivele Olteniei”, Nr. 86–88.

Lui Alex. Ștefulescu

Omagiu postum.

INTRODUCERE

Prin rostul istoric al așezămintelor sale mănăstirești, Oltenia a fost, pentru viața religioasă a poporului nostru, unul dintre cele mai însemnate colțuri de țară. Aci s'au înălțat, către sfârșitul secolului al XIV-lea, primele mănăstiri din tot cuprinsul românesc. Din Tismana lui Nicodim au pornit apoi ucenici căliți în canoanele tari ale Athosului, ca să întemeieze chinovii noi, în țara apropiată a Hațegului, la Prislop¹⁾, sau mai departe, până'n munții Neamțului.

Insemnătatea
și numărul mănăstirilor oltene.

Foarte însemnat e și numărul mănăstirilor oltene. În afară poate de unele regiuni din preajma Bucureștilor, sau din Nordul Moldovei, niciun alt ținut românesc nu este mai bogat în asemenea fundațiuni; dar, pe când în Bucovina te întâmpină aproape numai marile ctitorii voevodale, venite din epoca de înflorire a țării, aici afli pretutindeni, lângă mănăstirile fruntașe, nenumărate ctitorii de familie, datorite deopotrivă dregătorilor însemnați, ca și măruntei boerimi de țară: este o urmare firească a vieții locale din trecutul acestui ținut, mai bogată și mai liberă decât a altora.

Dar aceste fundațiuni nu sunt cunoscute în aceeași măsură. Se va vedea mai jos că, privitor la Oltenia, se poate vorbi și azi nu numai de mănăstiri prea puțin cercetate, ci și de unele — dispărute sau nu ca edificiu — care nu sunt cunoscute deloc. Și, că lucrurile s'au petrecut astfel, e ușor de explicat pentru cine se va gândi la împrejurarea că, multe din mănăstirile noastre au fost părăsite de călugări, fie la secularizare, fie înainte de această epocă, — locașurile lor devenind biserici de sat anonime, înnoite prin reparații barbare, — dacă nu cumva s'au risipit cu desăvârșire. E atât de grea uitarea așternută peste trecutul acestora, încât cercetători care le-au studiat amănunțit, izbiți de planul

1) La Prislop, tradiția îl face întemeietor pe Nicodim însuși. G. Balș, *Despre biserica Prislopului*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXIV, pag. 97.

general al zidirii, sau de cât se mai păstrează din vechea lor podoaabă de pictură, nu au putut desluși cel puțin rosturile de chinovie, pe care le-au avut cândva.

Este însă o mare deosebire între a cerceta istoria unui locaș dispărut, sau care a fost cu desăvârșire degradat de timp și de oameni, și a face același lucru pentru un monument măreț, care te atrage cu înfățișarea lui actuală. Dragostea pentru un asemenea monument este fără îndoială o dovadă de civilizație, de strânsă legătură respectuoasă cu trecutul, — și e firesc ca cercetătorii acestui trecut să se oprească mai întâiu aci; dar iarăși nu trebuie să se uite că, și numai existența, sigur dovedită, a unei mănăstiri sau biserici, într'o epocă veche, este un element de documentare istorică de o covârșitoare importanță, — și aceasta indiferent dacă așezământul este azi o biată ruină, sau a dispărut cu desăvârșire; căci nu ne vom putea da seama pe de-a'ntregul de toate fenomenele istorice, religioase și culturale, legate de un ținut, până ce nu vom cunoaște toate aceste fundațiuni, indiferent dacă ele ne-au venit dela un mare voevod, sau dela un om de rând.

Apoi, în afară de această însemnătate, cunoașterea lor mai are fără îndoială una, care mai ales a fost uitată. Nu avem până azi o hartă care să urmărească în spațiu răspândirea așezămintelor religioase din țară, fiindcă ceea ce a interesat în primul rând în istoria noastră religioasă, a fost desfășurarea ei în timp, — deși însemnătatea unei asemenea lucrări, pentru studiul istoric-religios, era evidentă; dar harta întocmită acum pentru Oltenia arată că se poate trece cu folos și peste acest interes special, deoarece ea nu indică numai situația geografică a unei mănăstiri, ci prin chipul în care acestea se găsesc răspândite, lămurește mult din înfățișarea antropogeografică de odinioară a pământului românesc. Sunt anumite fenomene istorice, legate strâns de viața unui ținut, pe care le găsești pe baza unei asemenea hărți, sau cel puțin le poți desluși mai limpede acolo, decât în rândurile unei expuneri. Așa, în cazul de față, dacă mănăstirile fug de hotarul dunărean în toată regiunea cuprinsă aproximativ între Severin și vărsarea Jiului, pe când la răsărit de acest râu ele stau, prin Sadova și Zdrălea, cu mult mai aproape de Dunăre, aceasta însemnează deopotrivă că ținutul mărginaș Vidinului a fost *totdeauna* mai primejduit decât părțile răsăritene ale Olteniei¹⁾, și că regiunea aceasta a fost

1) Lucrul poate fi urmărit și mai bine în harta bisericilor de sat, ce se va da la locul său.

foarte slab populată. Documentele dela sfârșitul veacului al XV-lea, care vorbesc de întinsele locuri pustii ale Domniei din regiunea Calafatului¹⁾, confirmă în totul această observație. Apoi, dacă numărul mănăstirilor e mai însemnat în colțul vâlcean decât aiurea sub streășina muntelui, aceasta arată că, la siguranța vieții, care era aceeași în Gorj ca și în Vâlcea, s'a mai adăogat acolo influența exercitată de Episcopia de Râmnic, — foarte multe din aceste mănăstiri fiind chiar metoace episcopale.

Fixarea geografică a vechilor noastre mănăstiri prezintă și un alt folos, — dar, ca să se ajungă la el, va fi nevoie de o cercetare suplimentară, care să lămurească o altă față a paleoantropogeografiei românești: *rețeaua vechilor drumuri*. O hartă amănunțită a acestora va arăta cu precizie că toate fundațiunile religioase de seamă se găsesc în imediata apropiere a unei artere principale de comunicație; ba, ceva mai mult, sunt foarte dese cazurile când o mănăstire se află lângă un pod, care odinioară se găsea în stăpânirea ei, — sau măcar lângă un vad de trecere a unui râu, adică lângă niște puncte definitiv statornicite în traseul unui asemenea drum, care în restul său putea să se mute, cu mare ușurință, dela un loc la altul. Această așezare geografică a marilor mănăstiri, complet deosebită de a locașurilor de schivnicie, nu e deloc întâmplătoare, ci răspunde dimpotrivă unor nevoi însemnate ale vieții din epoca în care au fost clădite. Se poate vedea că această anumită așezare a avut trei cauze:

Situația mănăstirilor față de vechile căi de comunicație.

a) Nevoia strategică de a se controla și apăra, prin aceste edificii, drumurile către inima țării, atestată prin marile turnuri de pază și tăria zidurilor care înconjurau locașul, chiar atunci când acesta era o biată clădire de lemn. Inscripții felurite pomenesc despre luptele în care voevodul, ajuns mai târziu ctitor de iznoavă, a scăpat de oștiri vrăjmașe în această incintă; iar istoria cunoaște de câte ori s'a încercat, sub ocupațiuni străine, să se prefacă unele mănăstiri în adevărate cetăți de apărare.

Cauzele așezării mănăstirilor lângă drumuri; paza acestora.

În anumite locuri, rostul mănăstirii de a ține calea vrăjmașului, către un punct care se poate desluși lesne, — o așezare omenească importantă, ce trebuia apărată, — este cât se poate de evident. Așa, la Nord de târgul, foarte vechiu, dela Râmnic, năvălitorii, veniți din Ardeal pe singurul drum al Oltului, trebuiau să treacă pe lângă zidurile, deosebit de

Apărarea târgurilor.

1) V. condica mănăstirii Govora, la Arhivele Statului București. (Documentele au fost reproduse de Șt. Șt. Tușescu, în *Monografia comunei Catanele*).

semețe, ale unui șir întreg de mănăstiri, ridicate pe ambele maluri ale apei: Cornetul, Turnul, Cozia, schitul din Ostrov, Oltenii, Fedeleșoiu, și, în imediata apropiere a orașului, pe dealul din față, Cetățuia. Dacă ne gândim acum, că la miază-zi de Râmnic, pe aceeași arteră principală, nu se mai găsește o singură mănăstire importantă, vom înțelege că așezarea celor dela Nord stă deopotrivă în legătură cu paza defileului și cu apărarea din spre Ardeal, a acestui oraș.

Sistemul de apărare al Craiovei.

Același lucru trebuie observat și în ceea ce privește Craiova. Se știe că, deși scaun bănesc, târgul acesta nu a fost niciodată înconjurat de ziduri, poate și fiindcă un asemenea lucru nu putea fi plăcut voevodului dela București, față de care banii olteni nu s'au arătat totdeauna cu credință; dar a trecut neluat în seamă până acum faptul că orașul avea totuși un anumit sistem de apărare, foarte însemnat pentru acele vremi. La Craiova primejdia putea să vină obișnuit numai din Sud și Sud-Vest. Dar tocmai aci se găsesc toate vechile mănăstiri din regiunea craioveană. Mai întâiu, în oraș chiar, pe dealul râpos al Sfântului Dumitru, la picioarele căruia se uneau toate drumurile pe care putea veni primejdia, fusese ridicată această biserică a Craioveștilor care, închisă într'o încintă cu marile case bănești, ascundea către Nord-Est vâlceaua vechii *nedei* craiovene. De aci, astăzi încă, privirea cercetează liberă ținutul de bălți, secate numai de curând, care se întinde câțiva kilometri, până la Jiuu. O legendă, privitoare la fetele Banului Mărăcine, a cărui figură apare atât de schimbată în balada lui Alecsandri, față de ce ne-a păstrat tradiția însăși¹⁾, pomenește de locuința și armata banului de aci și de unul dintre generalii lui Mărăcine, care străjuia noaptea, răzimat de un copac „*din deal, dela biserică, spre Jiuu, ... mai cu deosebire când era lună*”²⁾. Deci, pe dealul acesta a fost punct însemnat de pază.

Dar, cine cercetează locurile mărginașe, își poate ușor da seama că, spre a atinge orașul, cel ce ar fi venit, în secolul al XVI-lea, pe unul din cele două drumuri ale Diiului, trebuia negreșit să treacă Jiuul pe lângă una dintre mănăstirile ce străjuiau la vaduri: Jitianu și Coșuna sau Bucovățul. Ceva mai mult, ca să ajungă aci, cele două drumuri trebuiau să treacă fiecare pe lângă două mănăstiri: drumul

1) Ion Donat, *Cine este Banul Mărăcine?*, în *Arhivele Olteniei*, XIII, pp. 31—38.

2) *Din memoriile lui Mihai Teodorescu, „Dascălul Nicu”*, în *Arhivele Olteniei*, X, pp. 310-311.

din Sud, în mare parte actuala cale ferată Craiova-Calafat, atingea mănăstirea Șegarcea, metohul Patriarhiei Alexandrine și, înainte de a ajunge la Jitianu, schitul, dispărut azi, al Vârlei; iar cel din Nord, care trecea Jiiul pe la Bucovăț, atingea, poate numai într'o vreme mai nouă, Târnăvița, iar la vadul Dăsnățuiului, din secolul al XVI-lea încă, schitul Ciutura.

Este interesant de observat că, ajunse pe malul stâng al Jiiului, ambele drumuri erau silite a se îndrepta negreșit către inima târgului pe lângă dealul Sfântului Dumitru. Că nu se putea trece pe aiurea, în această regiune craioveană sud-vestică, o arată limpede firea locului: între Craiova și Jiiu se întindeau odinioară, cum s'a văzut, nesfârșite bălți și zmârcuri, care nu lăsau decât în unele părți loc de trecere pentru drumurile statornicite definitiv în chipul acesta. În sfârșit, tot la Sfântul Dumitru, ajungea și drumul de pe Jiiu, de la Rahova turcească și Schela Ciobanului, care trecuse pe la cele două ctitorii ale Craioveștilor, Sadova și Zdralea, și prin linia de vedere a mănăstirii Jitianu³⁾.

Odată lămurite aceste lucruri, e ușor de înțeles de ce mănăstirile craiovene, la care, în zilele lui Matei Basarab, s'a mai adăogat una, Crețeștii, la un alt vad al Jiiului, — au fost așezate anume în chipul acesta și de ce unii din ctitorii lor sunt chiar banii Craiovei.

b) Dar așezarea geografică a unei mănăstiri mai era condiționată și de unele cauze economice. Dacă locașul se găsea, cum am arătat, lângă un vad sau lângă un pod vechiu, care, ca cel de la Bucovăț de pildă, era proprietatea sa, ori la ieșirea dintr'un defileu, lucrul se explică și prin venitul ce strângea mănăstirea din vama de trecere.

Dreptul de vamă
al mănăstirilor.

c) În sfârșit, așezarea mănăstirilor mai stătea în legătură cu străvechea instituție creștină a arhondaricatului. În țara de atunci, cu sate rare și — mai cu seamă în câmpie — răzlețite de drumuri, mănăstirea răspundea, prin îndatorirea de a găzdui pe călători, unei nevoi foarte însemnate. Au fost locașuri care au avut chiar de suferit după urma acestui așezământ: egumenul dela Brâncoveni se plânge astfel undeva de proasta stare la care ajunsese mănăstirea, din cauza călătorilor de pe marele drum al Bucureștilor.

Așezământul ar-
hondaricatului.

Dar dacă acestea sunt cauzele care au determinat înălțarea mănăstirilor în anumite puncte geografice, se înțelege că, atunci când este cercetat trecutul unui asemenea locaș, descrierea nu se poate opri numai la ce privește cadrul său fizic, oricâtă valoare turistică ar avea astăzi mareața privesiște a locului, întru cât acesta a condiționat, abia în mică măsură, așezarea mănăstirii.

3) O hartă a vechilor drumuri, care nu-și are locul aci, se va da în cadrul unei lucrări speciale.

Se înțelege că, o lămurire definitivă a amănuntelor observate mai sus nu se poate face numai pe baza hărții întocmite acum, în care s'a fixat doar situația geografică a mănăstirilor oltene, indiferent de epoca fondării și durata lor. Pentru lămurirea vechei antropogeografii a acestui ținut, este necesar să se dea câte o hartă pentru fiecare secol în parte, sau mai de grabă pentru fiecare epocă principală în care au fost clădite aceste locașuri. O asemenea lucrare va arăta limpede că viața acestui ținut, și în special a șesului oltean, a fost în bună parte alta decât cea pe care ne-o inchipuim. Toate marile mănăstiri ale Olteniei de jos, ca și majoritatea celor de sub munte, vin dinainte de 1600 și mai ales dintr'o epocă pe care am putea-o numi a Craioveștilor, — restul fiind fundațiuni neînsemnate, a căror istorie nu este bine cunoscută și dintre care destule se vor dovedi poate tot așa de vechi.

Epoca de organizare a Olteniei: vremea Craioveștilor.

Dar, dacă nimic de seamă nu s'a mai adăugat în vremile mai noi, Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu, ori oameni din epoca lor, mărginindu-se *aproape exclusiv* să înnoiască și să repare, aceasta însemnează că viața întregului ținut oltean a cunoscut atunci o epocă de mare stabilitate, în contrast cu cea a veacului al XVIII-lea, din vremea războaielor rusești și austriace pe pământ românesc, în care documentele cartografice, ca și celelalte izvoare, arată, mai ales în Oltenia sudică, lângă un număr imens de „păgi desolate”, și unele mănăstiri părăsite de călugări. *Această epocă veche este aceeași care a dat Olteniei organizarea sa politică prin marea bănie, religioasă prin episcopia „Noului Severin” și administrativă prin înființarea actualelor județe, create în locul străvechilor ocoale de pe văile râurilor.* Până jos în șesul oltean, viața a fost atunci destul de așezată și sigură, ca să le fie îngăduit Craioveștilor să-și zidească, în preajma lui 1500, mănăstirile Sadova și Zdrălea, la numai câțiva kilometri de prispa dunăreană, ținut atât de primejduit mai târziu. În considerațiunile privitoare la această vreme, continuată prin marile domnii de prestigiu ale lui Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu, este fără temei ca, privind spre trecut, să generalizăm, potrivit-ne judecata după vremile mai noi, care în această privință se deosebesc fundamental de ce fusese odinioară.

Pentru o adâncire a observațiilor făcute, și spre a se putea ajunge la cunoașterea exactă a numărului mănăstirilor în fiecare epocă, este necesar să se cerceteze mai întâiu amănunțit istoria fiecărui așezământ în parte, deoarece majoritatea acestora ridică și azi problema vechimei lor reale; căci, în legătură cu aceasta, ca și în ce privește istoria locașurilor astăzi dispărute, se vede bine că, în primul rând, ne-a interesat clădirea ce ni se păstrează, și am trecut de obicei peste faptul că, în plan spiritual, ea era numai continuarea alteia anterioare. Mai limpede spus: s'a făcut mai ales

Vechimea mănăstirilor.

istoria monumentului pe care se întâmplă că-l avem și azi, nu a așezământului însuși, care este, în cele mai dese cazuri, mai vechiu decât leatul pisaniei, unde ctitorii cei dintâi nu au fost totdeauna pomeniți de cei care clădeau de iznoavă.

Dar lucrul acesta nu s'a încercat în lucrarea de față, întrucât spre a se putea aduce înainte toate problemele legate de mănăstirile Olteniei, era mai întâiu necesar să se întocmească un tablou al lor cât mai complect. Făcând aceasta, am dat, pentru cele al căror trecut se cunoștea, câte o scurtă expunere sintetică, terminată printr'un îndreptar bibliografic, pe cât a fost posibil mai complect¹⁾. Scopul lucrării.

Mai era însă o seamă de mănăstiri puțin cunoscute, al căror nume răătăcește prin documente fără a li se cunoaște trecutul, deși sunt printre ele destul de multe care au o mare vechime. *Schitul Înătești* de lângă Râmnicu-Vâlceii, care n'a fost până acum cercetat, cel puțin pentru arhitectura lui, deși ar putea avea vreo însemnătate din acest punct de vedere, este astfel cea dintâi chinovie cunoscută din Oltenia, ce se datorește unui boier, și exista la 1388; de asemenea *mănăstirea Vișina*, din defileul Jiului, pe care am putea s'o socotim printre locașurile necunoscute, fiindcă a fost învrednicită doar de câteva mențiuni, pare a fi o ctitorie a lui Mircea-cel-Bătrân, și în orice caz exista în domnia acestuia. Lângă câte ar mai putea aduce tradiția însăși, la numărul celor mai vechi mănăstiri din România trebuiesc așa dar adăogate și aceste două fundațiuni absolut sigure. Mănăstiri puțin cunoscute.

În secolul al XV-lea și al XVI-lea s'a putut arăta că existau: *Arhanghelii, Băbenii, Ciutura, Sf. Ioan din Ocnele Mari*, etc., afară de cele asupra cărora s'a stăruit și aiurea. În sfârșit, printre mănăstirile cercetate mai jos, sunt câteva al căror nume este un amănunt cu totul nou. *Crivina*, ctitoria lui Ghinea Țucas delă Brătășani, *Vârta, Sălcuța, Rojiștea, Bistrețul, Izvorul-Grecului, Neteda* și *Cracul-Muntei* sunt tot atâtea locașuri a căror existență trebuia mai întâiu dovedită¹⁾. De altfel, aci nici nu s'a putut face mai mult, dată fiind sărăcia izvoarelor de care ne-am folosit: hărți din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea, mențiuni întâmplătoare și o listă de mănăstiri și schituri din epoca secularizării, a cărei însemnătate a rămas nesemnălată²⁾. Cercetarea istoriei acestor fundațiuni, ca și a urmelor materiale ce se mai păstrează, este o problemă de viitor, care va aduce de sigur lămuriri neașteptate. E legitim să sperăm prin urmare că ea va fi însușită de cercetători și de Comisiunea monumentelor noastre istorice. Mănăstiri necunoscute.

1) Bibliografia cuprinde, ce-i dreptul, numai lucrările ce s'au putut găsi în orașul unde am scris; ea va trebui prin urmare complectată în viitor. *Lucrările odată citate, nu au mai fost trecute în adaosurile bibliografice.*

1) Am scos din rândul acestora mănăstirea Crivelnicul de pe Coșuștea, pe care a făcut-o cunoscută săpăturile recente ale d-lui Prof. Bărcăcilă.

2) Am retipărit-o în întregime în revista *Arh. Ol.* Nr. 86—88.

Istoricul Fundațiilor

I. Aninoasa

Com. Valea cu Apă (Gorj)

Schit mărunt, închinat de ctitorii săi, Stamate Răguleanu căpitanul și soția sa Maria, la 27 Aprilie 1709, mănăstirii Tismana. A fost refăcut la 1807 de protoereul C. B. Negomireanu din Negomir (Mehedinți)¹.

Tradiția leagă începuturile locașului de rătăcirile pe aci ale Sfântului Nicodim, dinnainte de zidirea Tismanei. Plecând dela Motru, spune biograful Sfântului, și urcând pe Jiu, pe latura din spre apus, a ajuns la o vale ce-i zice Aninoasa, după moșia Vălari, loc frumos și cu multe izvoare. După ce a curățat un loc în pădure, unde i s'a părut că ar putea înălța sfântul jertfelnic, și începând a-și face chilie de ședere, i s'a poruncit, prin descoperire dumnezeiască, să plece de aci, căci locul sortit mănăstirii e mai sus, către miază-noapte. „Ci, precum dorește cerbul de izvoarele apelor, așa și Sfântul cu bucurie, din ceasul acela al descoperirii, lăsând locul de mai sus zis, a plecat de acolo, — care și aci la acel loc, acum, în zilele noastre, s'a făcut schituleț, pentru părinți monahi, de un protopop, Constandin Negomireanu și de alții, pentru căci au avut știință ei de la părinții și moșii și strămoșii lor, că a locuit Sfântul și acolo”²). Dar Negomireanu e, cum s'a arătat mai sus, numai ctitorul de iznoavă.

1) Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, Tg.-Jiu, 1904, p. 212.

2) Ștefan Ieromonahul, *Viața preacuviosului Nicodim Sfințitul*, în Biblioteca *Pământ și suflet oltenesc*, Craiova, 1935, pp. 50-51.

II. Arhanghelii

Com Vlădești (Vâlcea)

Schitul Sf. Arhangheli trebuie socotit printre vechile chinovii ale Olteniei, deoarece exista la sfârșitul secolului al XV-lea, — Vlad Vodă Călugărul dându-i, în anul 6998 [1489—90], cel dintâiu hrisov de stă-

pânire asupra moșiei sale de vatră. La 1731 actul acesta, ca și cel dela 1535—36 [7044], al lui Radu Paisie, erau înfățișate, de Episcopul Inochentie, Administrației Chezaro-Crăiești a Olteniei, care le menționează în „Extractul” latin pe baza căruia au fost recunoscute de Austriaci posesiunile mănăstirilor oltene¹⁾. Înainte de această dată—și anume la 1721 (?)²⁾, — „capela Arhanghel” fusese refăcută de Stoica Paharnicul Părăianu, care este singurul ctitor menționat în izvoarele documentare cunoscute din secolul al XVIII-lea. El nu figurează totuși în genealogia Părăienilor-Milești, în care se găsesc însă, din chiar această epocă, mai mulți membri cu nume asemănător³⁾ — și s’ar putea ca ziditorul de iznoavă al schitului să fie unul dintre ei. El sigur de altfel că tot Părăienii au fost fondatorii lui dela început, deoarece la 14 Iunie 1667, Radu Vodă Leon arată că mănăstirea Sf. Arhangheli este pomana acestor boieri „dela moși, dela strămoși, miluită tot cu bucatele lor”⁴⁾.

O informație necontrolată⁵⁾ atribue bănesei Maria Mileasca și ginerelui ei Dositei Brăiloiu, monahul, închinarea schitului la scaunul Alexandriei, de care atârna într’adevăr la 1731⁶⁾. Maria este una dintre soțiile banului Barbu Milescu-Părăianu, feciorul lui Danciul, cunoscutul logofăt al lui Matei Basarab. Ca „soacră a dumnealui Dumitrașcu Brăiloiu și vară primară a lui Constandin Voevod” Brâncoveanu, Maria băneasa se află zugrăvită în biserica din Vădenii Gorjului, ctitorie a Brăiloiilor⁷⁾.

La începutul secolului trecut, biserica dela Arhangheli a fost rezidită de Sofronie arhimandritul. Iată-i pisania:

Ziditu-s’au această sfântă și dumnezeiască biserică întru hramu sfinților îngeri Mihail și Gavriil, dă robu lui Dumnezău Sofronie arhimandrit, pentru a sfinției sale veșnică pomenire, la leat 7325 [1817]s).

După un cutremur, biserica lui Sofronie a fost reparată la 1881, de îngrijitorul mănăstirii. Pe la 1900 era biserică de sat⁸⁾.

1) N. Dobrescu, *Istoria bisericii române din Oltenia în timpul stăpânirii austriace (1716-1739)*, Buc., 1906, p. 260. Capitolul privitor la acest schit are următorul cuprins: *Capella Archangel est aedificata a quodam Boyerone Stoika Paharnicul Parajanul et est etiam monasterio Sigarocae dedicata, habet autem in Caesarea hac Valachia possessionem sui nominis in qua jacet, uti et alias possessiones vicinas vi donationalium Vladi et Raduli Vayvodarum de annis 6998-7944. Et sumit ex hac possessione, uti et Vledesti vini decimam vi donationalium Serbani Vayvodae anni 7187. Excelsa Camera ab hac Capella accepit, Quos habuerat annuos salis lapides magnos 50. Exemptionales Alexandri Vayvoda, vigore quarum pagus Archangel a disarmito et ojerito penitus eximitur.*—Traducerea germană în *Doc. Hurmuzaki*, VI, 445.—Alte informațiuni: *Capella Archangelii habet a Wai voda Radul collatis sibi lapides salis 75*. (Ignatie Hann, despre mănăstirile oltene, *ibid.*, p. 269). Era trecut în rândul capelilor de călugări (*ibid.* 270). V. și pp. 274 și 276.

2) *Marele Dicționar Geografic*, I, p. 114.

3) Staicu și Stanciu, Cf. Al. Ștefulescu, *Polovragii*, Tg.-Jiu, 1906, p. 141; O. G. Lecca, *Familiiile boierești române*, Buc., MDCCCXCIX, p. 386—9; idem, *Genealogia a 100 de case*, Buc. 1911, pp. 94.

4) T. G. Bulat, *Contrib. documentare la istoria Olteniei*, R.-Vâlcea, 1925, p. 115.

5) *Marele Dicționar Geografic*, I. c. Capitolul despre acest schit, în care nu se spune nimic cu privire la vechimea lui reală, este deosebit de confuz. Dacă la 1721, mănăstirea a fost zidită de Stoica Părăianul, și dacă în urmă a trecut ca schit sub-ascultarea mănăstirii Șegarcea, apoi nu se poate admite că «mai târziu... a fost închinată Patriarhiei din Alexandria», deoarece atárnarea de Șegarcea presupunea dependența de Patriarhie, unde Șegarcea era metoh.

6) V. nota 1. Cf. și N. Iorga, *Istoria bisericii românești*, ed. II, vol. II, p. 64.

7) Virg. N. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.* XXVII, p. 120.

8) Ion Virtosu, *Inscripții*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, p. 188.

9) *Marele Dicționar Geografic*, I. c.

Bibliografie nou utilizată: Dimitrie G. Ionescu, *Relațiile țărilor române cu patriarhia, de Alexandria*, Buc. 1935.

III. Arnota

(Vâlcea)

Mănăstirea unde, în cele din urmă, și-au aflat odihna oasele lui Matei Basarab, s'ar părea că a fost întemeiată dintru început de acest mare voevod. Intr'adevăr, el însuși mărturisește că a zidit-o din temelie, în inscripția pusă pe mormântul tatălui său, Danciul vornicul, al cărui trup Matei l-a adus aci dela Mitropolia din Bălgrad¹⁾; iar tradiția locului spune că, urmărit de Turci, după o luptă nenorocoasă, Voevodul își aflase scăparea aci, în rogozul unei bălți de pe locul mănăstirii, ale cărei urme s'au găsit într'adevăr cu prilejul unei reparații²⁾. Intemeierea Arnotei ar trebui să se pună deci pe la începutul domniei lui Matei Basarab, în vremea războaelor sale pentru Scaun.

Totuși, pe tabloul dela Bistrița, în care este reprezentată călugărirea banului Barbu I Craiovescu (1520—21), figurează și mănăstirea Arnota, la un loc cu alte ctitorii ale acestuia³⁾. Urmează de aci că, în cazul când copia tabloului ce ni se păstrează este întru totul asemănătoare originalului dela începutul secolului al XVI-lea, cum se pare, atunci Arnota a fost prima oară înălțată în această epocă, ceea ce ar explica deopotrivă chipurile ctitoricești și oarecari caractere arhaice ale monumentului. De altfel, și Constantin Brâncoveanu, în inscripția pusă cu prilejul unei simple reparații, care a păstrat vechile grafite de pe ziduri, se dă ca înnoitor din temelie⁴⁾.

Ca și alte mănăstiri atribuite lui Matei Basarab, Arnota pare a veni dela Craiovești.

1) N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, Buc., I, 1908, p. 203 și urm.; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, XXVI, p. 59 și urm.

2) V. Drăghiceanu, în I. c.

3) V. Drăghiceanu, in l. c.

4) Idem, ibidem.

Adaosuri bibliografice: N. Iorga et G. Balș, *L'art roumain*, Paris, 1922, p. 156; I. D. Ștefănescu, *La peinture religieuse en Valachie et en Transylvanie, depuis les origines jusqu'au XIX-e siècle*, Paris, 1932, pp. 163—166; N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Românilor*, ed. II, Buc., 1929, 2 vol. (v. indicele); idem, *Sate și mănăstiri din România*, ed. II, Buc., 1916, p. 263 și urm.; N. Dobrescu, *Istoria bisericii române din Ollenia în timpul stăpânirii austriece (1716-1739)*, Buc., 1906, pp. 252—3; V. Drăghiceanu, in *Bul. Comis. Mon. Ist.*, IX, p. 95 și XXII, p. 138; Urechiaș, *Istoria Românilor*, II, p. 138; VII, pp. 331, 334—5, 391; VIII, p. 350; X. A. pp. 63-4, 216-7 223-4, 109-11; Doc. Hurmuzaki, VI, p. 272 și urm.

IV. Băbeni

Com. Băbenii-Bistriței (Vâlcea)

În cartea sa dela 21 Decembrie 1573, prin care arată ce a cheltuit „pre iazul dela moară dela Băbeani, în zilele lui Alexandru Vodă”, Eftimie, egumenul Bistriței, înseamnă că a plătit „tot cu stânjinul, de au săpat printreg, de în apa Bistriței, de unde se începe iazul, până în josul metohului”¹⁾. Așa dar, un schit al mănăstirii Bistrița se afla aci mai înainte de 1573. În izvoarele secolelor mai noi nu-l mai regăsesem deocamdată; dar în epoca secularizării, Frunzescu numără, printre locașurile similare din județul Vâlcea, schitul Băbeni²⁾, care nu poate fi decât acesta, desigur într-o formă nouă.

1) B. P. Hașdeu, *Cuvinte din Bătrâni*, I, pp. 21—24. V. și *Marele Dicționar Geografic*, I, p. 259.

2) *Dicționarul topografic și statistic al României*, Buc., 1872, p. XVIII.

V. Baia-de-Aramă

(Mehedinți)

Pisania zugrăvită în pronaos¹⁾ cunoaște ca fondatori ai fostei mănăstiri dela Baia-de-Aramă pe marele ban Cornea Brăiloiu, dimpreună cu jupan Milco Băiașul, nepotul de frate al lui Poznan căpitanul, personajii mai puțin cunoscute²⁾, și a căror legătură cu familia Brăiloiilor nu se poate stabili. Din această inscripție, ar urma că biserica s'a început „la Mai 20, leat 1694”, săvârșindu-se cu toată podoaba la 7 Mai 1713, — așa dar după moartea banului Cornea³⁾.

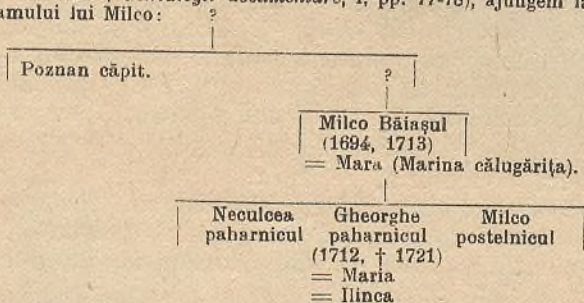
Și aci trebuie să se admită însă că este vorba numai de o refacere, mănăstirea fiind cu siguranță mai veche, deoarece în *Extrasul* latin din 1731 se vede precis că: „hoc mo-

nasterium habuit ex proventibus tellonii illius oppidi annuos tall. 75, cum privilegio Raduli Vajvodae ab anno 7175 [1666—1667],... unum molendinum in oppido Baja de Arama et unam vineam in Kostian ubi extant literae anni 7185 [1676—1677]”, — și în sfârșit că, tot înainte de pretinsa edificare, mănăstirea mai căpătase un alt hrisov de confirmare, dela Antonie Vodă din Popești, în anul 7187 [1678—79] 4).

Nu putem preciza acum când și de cine a fost închinată mănăstirea la Hilandar 5), unde plătea încă înainte de 1718 6).

1) V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVII, pag. 118

2) Coroborînd datele aduse de pisanie și pictură (V. Drăghiceanu, în *l. c.*) cu cele cunoscute (St. D. Greceanu, *Genealogii documentare*, I, pp. 77-78), ajungem la următoarea spiță a neamului lui Milco:

Nu se poate preciza cine sunt paharnicii Semen și Nicolia(?) sin Milco.

3) Acesta era mort încă dela 1706. V. O. G. Lecca, *Genealogia a 100 de case din Țara-Românească și Moldova*, Buc, 1901.

4) N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 267 și *Doc. Hurmuzaki*, VI, p. 272 și urm.

5) Mențiune despre închinare la N. Iorga, *Istoria bis rom*, II, p. 65; G. I. Moisescu, *Mănăstirile închinare din Țara-Românească, etc.*, în *Biserica Ortodoxă*, LII, p. 430; *Condiția Sfântă*, p. 442. Cf. și inscripția din 1787, pe un potir, la V. Drăghiceanu, în *l. c.*

6) Dobrescu, *op. cit.*, p. 83.

VI. Balș 1)

(Romanați)

A fost zidit, înainte de 1729, de Șerban căpitanul sin Dumitru logofătul ot Balș, ca biserică de mir. La această dată însă, fondatorul o afierosește episcopului Inochentie al Râmnicului, „ca să fie schit sfintei episcopii”, împreună cu partea lui de moșie, o casă și un vad de moară în Oltet.

La 1753 biserica este refăcută de Rafail ieromonahul — pe mirenie protopopul Radu Căzănescu — și de Ștefan Trapezuntul vel ban al Craiovei 3), ale căror portrete se găsesc în biserică. A funcționat ca schit probabil până la secularizare 4).

Locașul stăpânea daniile neînsemnate, dela ctitori și moșnenii dimprejur, în hotarul Balșului, în Vulpeni și Spineni 5).

1) Biserica cu hramul sf. mucenicii Ștefan și Dimitrie din orașul Balș.

2) Pentru toate, v. *Sf. Episcopi a Râmnicului, etc.*, pp. 398-400.

3) Cu privire la acest ban, pe care nu-l cunoaștem altfel (v. I. C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, p. 104, no. 15), observ că d. V. Drăghiceanu, care n'a putut

cerceta biserica în interior, a citit în pisanie: «Ștefan vel vameș(?)». V. *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.* XXVII, p. 111. Ca atare, este necesar să se colaționeze această cetire, după cercetarea picturii.

4) La 1778, este menționat satul «Balaschi (sic), cu o biserică, o capelă, vii și un pod peste Olteț (Const. J. Karadja, *Memoriile Generalului von Bauer*, în *Arhivele Olteniei*, III, p. 230).

5) Schitul figurează și în lista dată de Frunzescu în I. c.

VII. Bistrețul

Com. Bistrețul (Dolj)

Printre schiturile din România, Frunzescu menționează în *Dicționarul său și „Bistrețu, schit mic lângă comuna cu asemenea numire din Dolj”*¹⁾. Trebuie să fi fost un locaș cu totul neînsemnat, venind desigur din secolul anterior. Memoriile Generalului von Bauer din 1778²⁾ și hărțile amănunțite din această epocă arată aci o biserică de sat.

Conac pentru călugării mănăstirii Tismana, — căci moșia era a acesteia, — schitul se va fi desființat pe la 1864, după secularizare. Către 1900 se știa în sat numai de cele două biserici existente și azi: una, începută la anul 1827 și terminată la 1832 de către locuitori, și atunci în ruină, iar alta de dată recentă³⁾.

1) D. Frunzescu, *op. cit.*, p. 44.

2) Const. J. Karadja, în *Arhivele Olteniei*, III, p. 308.

3) *Marele Dicționar Geografic*, I, p. 414

VIII. Bistrița

(Vâlcea)

Cea mai de frunte ctitorie a Craioveștilor, Bistrița, mănăstire foarte bine înzestrată și ajunsă a fi de timpuriu un focar de carte slavonă, se datorește primului ban mare al Olteniei, Barbu, pe care izvoarele dela sfârșitul secolului al XVIII-lea nu uită a-l numi, desigur după tradiția îndătinată acum prin cronici de familie: „Banus Barbul Bassaraba Crajovensis”¹⁾; — dar nici la această mănăstire data precisă a fondării nu s'a putut desluși. Izvorul care împinge mai mult în trecut această dată, este tradiția culeasă dela călugări de călătorul rus Kowalewski, în care se spune că Barbu Craiovescu, mort cum se știe, foarte bătrân, prin 1525, ar fi zidit locașul pe când era tânăr²⁾. În orice caz, sigur este că mănăstirea, la care ajutaseră și ceilalți trei frați ai ctitorului principal, este mai veche decât data de 16 Martie 1494, când Vlad Vodă Călugărul îi întărește stăpânirea peste moșiile dăruite de aceștia: Plăvicenii la Șoaș, Brâncovenii, Gândeonii, Vădastra, Potelu și Balta-Albă, apoi Mălurenii dați de jupan Hamza, cum și satul Bogdăneștii din Codmeana și viea dela Căzănești, adausă de jupan Staicu logofătul³⁾.

Prin 1509, mănăstirea Craioveștilor este distrusă de Mihnea Vodă, cu toate jurămintele grele ce făcuse acestora că nu le va strica întru nimic. Lucrul se petrecu după fuga boerilor peste Dunăre, când, spune *Viața Sf. Nifon* și *Cronica țării*, „le-a ars curțile și casele le-au risipit... și mănăstirea lor pe râul Bistrița din temelie a risipit-o”⁴). La 1 Octomvrie 1519, mănăstirea era însă din nou întemeiată de aceiași ctitori, în zilele lui Neagoe Voevod⁵), dar poate și cu ajutorul Domnului, cum s’a admis⁶), ceea ce ar explica de ce în secolul al XVIII-lea se știa că, după Barbu Craiovescu, Bistrița fusese refăcută „per alios Valachiae Vajvodas”⁷).

Din timpul domniei lui Neagoe, mănăstirea a adăpostit moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul, aduse de Craiovești cu mare cheltuială din Serbias). La începutul secolului al XVII-lea Radu Mihnea, strănepotul distrugătorului dela celălalt început de veac, venit aci cu Macarie, patriarhul Alexandriei, dăruiește Sfântului un sicriu bogat împodobit, ce ni se păstrează⁹).

Biserica principală a mănăstirii a fost doborâtă cu totul de Gh. Bibescu la 1846, când s’a zidit locașul cel nou. Din vechile zidiri ale Craioveștilor nu ni s’a păstrat decât bisericuța din deal a bolniței, depozitara unui adevărat tezaur de pictură. Fiindcă pisania ce va fi fost s’a pierdut, actul de naștere al clădirii îl constituie azi inscripția slavonă pusă deasupra capului lui Barbul banul, care ține în mână biserica, și al cărui text este în traducere: *Jupan Barbu ban, pe nume nou numele lui: Pahomie*¹⁰). Așa dar și bolnița este ctitoria aceluiași Barbu I și a fost probabil zidită între 1520—21 și data morții sale, răstimp când era monah și purta „numele nou” de Pahomie. În orice caz, din textul inscripției se poate conchide că pictura vine de atunci.

Mai nouă, ca și zidăria însăși, este pictura pridvorului, care se datorește Andrianei, soția vel vornicului Șerban Cantacuzino¹¹).

1) Dobrescu, *op. cit.*, p. 245.

2) *Columna lui Traian*, 1872, p. 81. Cf. și I. C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, p. 24, no. 140.

3) Greceanu, *Genealogii documentare*, II, p. 302. Cf. și Filitti, *l. c.* Păreri deosebite cu privire la vechimea mănăstirii la Iorga, *Istoria bisericii*, ed. II, vol. I, pp. 124—128 și Odobescu, *Manuscripte și cărți tipărite aflate în mănăstirea Bistrița*, relipărit în *Opere complete*.

4) *Viața Sf. Nifon*, ed. Erbiceanu, p. 63; Const. Căpitanul, *Cronica*, ed. Iorga, p. 30. V. și Filitti, *op. cit.*, p. 59, etc.

5) Iorga, *Inscripții*, II, p. 81.

6) Filitti, *op. cit.*, p. 24, no. 140.

7) Dobrescu, *op. cit.*, p. 245.

8) Greceanu, *Șirul Voevoșilor*, p. 61 și Filitti, *op. cit.*, p. 46, no. 342.

9) V. Drăghiceanu, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, p. 59.

10) Mai complet la Drăghiceanu, *l. c.*

11) E din 18 Mai 7218 (1710). V. facsimilul dat de Odobescu, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, I, p. 102, etc.

Adăogiri bibliografice: Iorga, *Inscripții*, I, pp. 193-5; idem, *L'art roumain*, pp. 96-98; idem, *Sale și mănăstiri*, pp. 262-263; idem, *Raport al lui Fraywald etc.*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, VIII, p. 46; Ștelănescu, *Contrib. à l'étude des peintures murales calaques*, p. 68; idem, *La peinture religieuse*, pp. 110-112; Tocilescu, *Raporturi asupra*

cătora mănăstiri etc., în *Analele Acad. Rom.*, VIII, p. 50; Odobescu, *Schiturile și metoașele mănăstirii*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, I, pp. 101-6; Sp. Cegăneanu, *Din odoarele dela Muzeul Național*, ibid., III, p. 2; idem, *Ceva cu privire la Meșterul Manole*, ibid., III, pp. 44-7; Mih. Popescu, *Oltenia în timpul stăpânirii austriace*, ibid., XIX, p. 102; V. Drăghiceanu, ibid., XXV, p. 55-58; Urcchiă, *Istoria Românilor* V, pp. 82-83; VI, pp. 169-172, 259-60; VII, pp. 307, 406-8; VIII, pp. 363, 369, 376; X A., pp. 22-25, 137-39, 229-30, 289, 302-4, 317-18; *Doc. Hurmuzaki*, VI.

IX. Boanta

Com. Preajba-de Pădure (Romași)

O mănăstire dispărută de timpuriu, despre care s'a vorbit prima oară în Istoricul eparhiei oltene, către care era închinată¹⁾. Există către sfârșitul secolului al XVI-lea, deoarece la 6 Ianuarie 1580, Mihnea Vodă Turcitul îi da următorul hrisov²⁾:

Cu mila lui Dumnezeu Io Mihnea Voevod, fiul lui Alexandru Voevod, dat-am domnia-mea această poruncă a domniei mele sfintei mănăstiri ce se chiamă Boanta, hramul Strenției și egumenului Doroteiu și tuturor întru Hristos fraților carii locuiesc la sfânta mănăstire zisă mai sus, cum ca să fie lor ocină Boanta toată cu tot hotarul și Stavărul tot cu tot hotarul, pentrucă această ocină au fost lor moșie dreaptă și veche a sfintei mănăstiri, care este scrisă mai sus. Iară după aceia avu pără egumenul Doroteiu cu satul ce se chiamă Rumâni și cu satul Preajba înaintea domniei mele, și într'acesta chip părăia satul Rumâni și satul Preajba pre egumenul Doroteiu, cum nu iaste moșia sfintei mănăstiri la Boanta, toată și cu tot hotarul și Stavărul tot cu tot hotarul și n'are sfânta mănăstire niciun amestec. Deci domnia mea am căutat și am judecat pe drept și pe legea lui Dumnezeu și cu toți cinstiții dregătorii domniei mele și am dat domnia mea sfintei mănăstiri lege 12 boieri și hotarnicul boierul domniei mele Drăgușin banul, și puseră pietri și hotarul acei 12 boieri și boierul domniei mele: dela frasinul din calea Craiovii, drept pe la capul holdelor ale Rumânilor până la Teslui, și dela Teslui până la capul poenii lungi și până la capul Stavărului, apoi pe calea Părului până în valea Grozavului și în jos pe vale până în hotarul Bontenilor. Iară după aceia satul Rumâni și satul Preajba nu s'au lăsat pe aceasta, ci au venit înaintea domniei mele și atunci au luat lege de naintea domniei mele 24 de boieri, peste legea sfintei mănăstiri, ca să lepede acele pietre și hotare, pe unde au fost puși aci 12 boieri și Drăgușin banul; iar pre urmă la zi și la soroc n'au putut să strângă pre acei 24 de boieri satul Rumâni și satul Preajba nicidecum, ci au rămas de lege înaintea domniei mele.

Pentru aceia am dat și domnia mea sfintei mănăstiri zise mai sus Boanta și egumenului Doroteiu, cum ca să fie lor ocină Boanta toată și cu tot hotarul, și Stavărul tot cu tot hotarul, ori cât va fi, ca să o stăpânească și de niminea ne-

clintită peste zisa domniei mele. Iată și mărturie am pus domnia mea toți cinstiții dregătorii domniei mele: Mitrea vel dvornic, Miroslav vel logofăt, Dumitru vel spătar, Costandin vel vistier.

Ghenar 6, 7088.

Io Mihnea Voivod.

Faptul că cele două moșii sunt atestate ca ocină dreaptă și *veche* a mănăstirii, dovedește că aceasta era destul de veche la data emiterii documentului.

Deși în hrisov nu se pomeneste nimic de atârănarea mănăstirii de Episcopia Râmnicului, ea trebuie să fi fost mai dinainte în această dependență, deoarece moșia Boanta era întărită Episcopiei încă din 1572 de Alexandru Vodă, tatăl lui Mihnea Turcitul³⁾. Printre dăniași figurează apoi, cu ocină și vii în câmpul Radomirului, în Boanta și Groșani, cumpărate pe la 1580, episcopul Mihai al II-lea, care probabil nu le-ar fi dăruit, dacă mănăstirea Boanta nu era a Episcopiei⁴⁾.

Mănăstirea stăpânea moșiile Boanta, Stăvarul și Groșanii⁵⁾ din Romanați și va fi avut totdeauna o mică importanță. In vechile hărți ale Olteniei nu figurează niciodată, dar ea ar putea fi mănăstirea Tesluiu, pomenită la sfârșitul veacului al XVIII-lea⁶⁾.

1) *St. Episcopie a Râmnicului, Nou-Severin, în trecut și azi*, Buc., 1906, pp. 368-70

2) A. Pessiakov, *Acte și notițe istorice*, Craiova, 1908, pp. 34-5.

3) N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 234.

4) *St. Episcopie*, pp. 28-29 și 368-70.

5) *Idem*, *ibidem*.

6) V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, p. 372. V. și mai jos la cap. fundațiilor neidentificate.

X. Bogdănești

Com. Bujoreni, (Vâlcea)

După cercetările Părintelui Bălășel¹⁾, în Bogdănești au existat două schituri vechi, ale căror vetre se mai văd și azi: una în partea de apus a comunei, în cătunul Vârtop, loc care se zice încă „La Maici”, și a doua către N.-E., în „Săliște”. Schitul de maici, atestat și de toponimie, exista la 20 Ianuarie 1698, când se vinde un loc „din Vârtop, care iaste lângă Călugărița”. Ceva mai târziu, la 11 Iunie 1710, episcopul Damaschin al Râmnicului dă mai multora o carte de blestem într-o pricină de hotar, — și printre ei se află și „Martha călugărița ot Bogdănești”. Schitul acesta se găsea pe locul lui Stan sin Stanciul, nepotul unchișului Ghin[ea] din Bogdănești, dăruit Episcopiei de Râmnic și pe care fusese din vechime „bisearică zidită de părinții noștri”, care

era stricată în momentul daniei. După reparare sau refacere, locașul devine, cum am văzut, schit de călugărițe.

Cel de al doilea schit era de călugări și fusese zidit pe seliștea închinată, la 3 April 1692, „moșului Ștefan monah, dichiul sfintei Episcopii”, de Constandin Bojoreanul sin Dimei căpitanul, pentru a se pune acolo biserica „și chilii ce ar vrea”. La 1698, „sfântul schit dela Bogdănești” era deplin așezat și primea donații. În secolul al XVIII-lea exista încă, de vreme ce la 1752 sunt menționați doi monahi „ot Bogdănești”.

Amândouă aceste schituri aveau posesiuni neînsemnate, prin împrejurimi. Nu se poate preciza până la ce dată vor fi existat. Pr. Bălășel socotește că ambele au avut viață scurtă. În epoca secularizării nu mai exista niciunul²⁾.

1) Coprinse în volumul: *Sf. Episcopie a Eparhiei Râmnicului Nou-Ștefan* etc., Buc., 1906, pp. 370-79. de unde s'au luat toate informațiile de aci.

2) D. Frunzescu, *Dicționarul*, în l. c.; Bulat, *Contrib. la ist. Olț.*, pp. 109-110.

XI. Bradul

(Vâlcea)

În comuna Cheia din jud. Vâlcea, atât de bogată în asezăminte mănăstirești, exista un schit „sub Râpa Bradului” și înainte de 1784, când ieromonahul Sava a zidit locașul ce ni se păstrează¹⁾, — și acestei chinovii vechi i se făceau danii încă din anul 1766²⁾.

În biserica lui Sava se găsesc azi zugrăviți jupânul Zanfir și Gheorghe logofătul sfintei Episcopii, cari vor fi luat parte la cheltuiala restaurării³⁾.

1) V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, p. 68.

2) T. G. Bulat, *Contrib. doc. la istoria Olteniei*, pp. 70-79.

3) V. Drăghiceanu, l. c.

Adăugiri bibliografice: *Marele Dicționar Geografia*, I, p. 583; V. A. Urechă, *Istoria Românilor*, VI, p. 214; VII, pp. 302, 371; X A., p. 149.

XII. Brâncoveni

(Romanți)

Cele mai vechi documente cunoscute azi, care vorbesc despre mănăstirea Brâncoveni, sunt din 1624: în acest an Calea din Brâncoveni, sora viitorului Matei Vodă, lasă mănăstirii, pentru sufletul soțului său, Stanciu paharnicul, trei sălașe de țigani — și tot atunci Alexandru Vodă Coconul îi întărește stăpânirea peste moșia Potlogi. La 1640, când Baksici era musafirul lui Matei la Brâncoveni, el vede mănăstirea și o descrie astfel:

„Mai jos de sat se vede o pădure mare, unde era o mănăstire *veche și ruinată* pe care acum Voevodul a pus să o rezidească și să o întărească ca pe un castel, cu ziduri de jur împrejur, cu turn mare deasupra porții”.

Un izvor care să precizeze mai bine lucrările făcute de Matei Vodă, este inscripția pusă la 1699 de Const. Brân-

coveanu, care arată că a ridicat mănăstirea, făcând-o *lavră* ..., mai înainte vreme fiind făcută biserică mai mică de strămoșii domniei mele, boiarii cei bătrâni den Brâncoveni; iară după ce au dăruit Domnul Dumnezeu pre răposatul Matei Basarab voevod cu donnia țării aceștia ... donnia lui, împreună cu răposatul moșul domniei mele Preda biv vel vornic Brâncoveanu, *au fost pus nevointă și cheltuiată de au fost zugrăvit sfânta biserică, înfrumusețând-o pre den lămtru cu podoabe și cu ceale ce se cuvine, iară pre dinafară cu chili, cu clopotniță și cu altele, precum se văd*"¹⁾.

Mai lămurit încă apare lucrul acesta în inscripția ace-luiași, dela intrare: — „Intr'acestu loc unde acum cest sfânt lăcaș iaste, *foșt-au de moșii lui Matei Băsărab voevod și ai Predii vornic făcută mică biserică...; aceeaia apoi Matei voevod, domnind, o au zugrăvit la leatul de la zidirea lumii 7140 [1631—2] și așa au fost până ce, den orânduiala lui Dumnezeu, au stătut Domn țării luminatul Ioan Costandin Băsărab voevod...*"²⁾. Despre biserica cea veche, Cronica lui Radu Greceanu lămurește că „era mică foarte”³⁾.

Așa dar Matei Basarab și nepotul său de vară, Preda, nu au înnoit din temelie decât chiliile și zidul înconjurător, care într'o formă oarecare trebuie să fi existat și mai înainte, câtă vreme izvoarele anterioare vorbesc de existența aci a unei mănăstiri — și deci calitatea de ctitor la Brâncoveni a lui Matei trebuie legată *numai* de aceste înnoiri. Cine vor fi fost însă ctitorii cei vechi ai locașului?

S'a afirmat că mănăstirea Brâncoveni vine dela Craiovești, ceea ce însemnează implicit că se admite ca epocă a fondării sale primele 3 sau 4 decenii ale sec. al XVI-lea, — în cazul când mănăstirea nu ar fi mai veche decât însuși acest secol. Inscripția lui Brâncoveanu vorbește însă numai de „boerii cei vechi din Brâncoveni”, iar în hrisoavele sale, Matei Vodă pomeneste de moșii și părinții săi, ceea ce a dus la concluzia că locașul trebuie să fi fost înființat pe la sfârșitul veacului al XVI-lea⁴⁾.

O oarecare lămurire în această privință poate aduce istoricul proprietății în care se afla zidită mănăstirea, mulțumitor cunoscut astăzi⁵⁾. Se știe astfel că la 1494, moșia Brâncoveni se afla în stăpânirea fraților Craiovești⁶⁾, scoborită probabil dela tatăl lor Neagoe — și că aceștia o fac danie mănăstirii lor dela Bistrița. La 3 Mai 1518, Neagoe Vodă o întărește însă jupănesei Neașa, fiica lui Harvat logofătul și fosta soție a lui Dobrovoe pârcalabul, lămurind că o jumătate i-a dat zestre Neașei pentru slujbele răposatului său soț, iar cealaltă jumătate, ce fusese cumpărată de Dobrovoe, a luat-o dela frații lui, despăgubindu-i, și a dat-o tot Neașei. Dar descendenții acesteia sunt tocmai boerii din Brâncoveni, care stăpânesc moșia până târziu, către vremea noastră.

De aci rezultă că, sau mănăstirea a fost întemeiată an-

terior anului 1518 și atunci poate fi atribuită Craioveștilor, sau este mai nouă decât această dată și prin urmare fondatorii săi sunt boerii din Brâncoveni, stăpânii moșiei de aci înainte, care ori cât de mult au fost înrudiți prin sânge cu cei dintâi, nu pot fi însă confundați cu aceștia. Izvoarele aduse mai sus par a confirma concluzia din urmă. În orice caz, un lucru trebuie privit ca sigur: mănăstirea Brâncoveni este fără nicio îndoială mai veche decât secolul al XVII-lea.

Reparată mai întâiu de Matei Basarab, mănăstirea s'a putut păstra până la refacerea sa totală, datorită lui Constantin Brâncoveanu, când locașul ajunge la o mare înflorire. Cărând însă, în secolul ce urmează, lavra brâncovenească va avea să sufere cumplit, ca și curțile domnești de alături, în vremea războaelor străine ce se vor purta în Oltenia. Ocupată totdeauna de oștime în asemenea împrejurări, ea se va ruina în cărând, mai ales că, așezată cum era, la un drum foarte cercetat, a trebuit să sufere și de pe urma călătorilor: sub Bibescu Vodă, egumenul Teodosie se plângea Domnului de ticăloșia la care ajunsese, „mai mult decât toate mănăstirile, cu primirea călătorilor, fiind în drumul Craiovei” 7).

1) Pentru toate acestea v. V. Drăghiceanu, *Curțile domnești brâncovenești*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, IV, pp. 68 și urm. Cf. și însemnarea: *La anul 1632 sau 1632, s'a înfrumusețat mănăstirea Brâncoveni de Matei Vodă, fiind zidită iar de neamul său. La 1699 s'a zidit de iznoavă de Constantin Vodă* (Ion Donat, *O condică de întâmplări*, în *Arh. Olț.*, XI, p. 278).

2) Iorga *Inscripții*, II, pp. 72-73.

3) Ed. Șt. Greceanu, pp. 92-93. Cf. Iorga, I. c.

4) V. Drăghiceanu, I. c.

5) Ultimele discuții la I. C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, și Ilie Chiriță, *Boerii Brâncoveni*, în *Arhivele Olteniei*, an XI și urm.

6) V. și mai sus, p. 18.

7) V. Drăghiceanu, op. cit.

Completări bibliografice (și despre Curtea din Brâncoveni): Iorga, *Istoria bis. rom.*, indicele; idem, *Inscripții*, II, pp. 70-72; V. Drăghiceanu, *Lămurire de pe planurile contemporane*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, VI, pp. 132-3; idem, *Despre importanța Curții*; ibid., VIII, p. 192; Mih. Popescu, *Oltenia în timp stăp. austr.*, ibid., XIX, p. 106; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii*, ibid., XXV, p. 75; Urechă, *Ist. Rom.*, VI, 200, și VII, 312.

XIII. Bucovățul-Nou

Com. Bucovăț (Dolj)

Către 1840, Hrisant Peneti Hurezanul, egumen în această vreme al mănăstirii Bucovățul, ce se zisese cândva Coșuna, părăsește de frica Jiiului, care își mutase albia, vechiul locaș din stânga apei, înălțând pe malul celălalt o altă mănăstire în noul stil occidental, — o „îngălătură” cum o va numi Bolliac, — în care zugrăvește ctitorii cei vechi și le strămută oasele și pietrele de mormânt, ceea ce a provocat adeseori confuzie între cele două edificii. În clădirea aceasta, mănăstirea s'a adăpostit până la desființarea sa, în epoca secularizării.

Pentru bibliografie v. mai jos, sub XXIII, pp. 33.

XIV. Căluilul

(Romanai)

Inceputul mănăstirii Căluilul trebuie pus negreșit „în zilele lui Basarab Vodă” Neagoe (1512—1521), cum arată precis însăși pisania slavonească¹⁾, unde sunt numiți și ctitorii cei vechi, — Vladul banul și frații săi Dumitru părcălab și Balica spătar. În anul 1588, după ce mănăstirea „rămăsese în pustiire multă vreme”, cei trei frați Buzești, Radu, Preda și Stroe, nepoții Vladului banul, „văzând acest sfânt loc cum este neisprăvit”, o *întăresc și o înfrumusețează numai*, — tot lucrul făcându-se în acest an, dela 20 Aprilie până la 8 Iunie. Într'un răstimp atât de scurt nu s'a putut face decât o meremetisire a zidurilor, căci pictura este ceva mai nouă, dela 1594, din vremea lui Mihai Viteazul, pe care tovarășii lui de arme l-au și zugrăvit în mănăstire. Tot la această din urmă dată, ctitorii cei noi au închinat-o Sfântului Mormânt²⁾.

Este necesar să ne oprim aci și asupra numelui purtat în cursul vremii de această mănăstire, întrucât unele documente cunoscute pot duce, prin lipsa lor de claritate, la nedumeriri și interpretări false.

Mai întâiu un hrisov din 1516, dela Neagoe Vodă, pe care nu-l cunoaștem însă decât în regeste fragmentare, dă mănăstirii numele de *Căluilul-Cepturoaia*³⁾: ultima numire este, cum se știe, a satului din apropiere, care a fost de baștină al Buzeștilor și unde aceștia au zidit, înainte de terminarea Căluilului, o biserică cu hramul Sfintei Paraschiva, care le-a servit onora drept gropniță. Cu această biserică se poate confunda câteodată în documente Căluilul. Și iată de ce:

La 23 Aprilie 1586, în fața lui Mihnea Vodă Turcitul, jupâneasa Stanca a lui Radu biv vel armaș Buzescu statornicește un așezământ privitor la mănăstirea Dobrușa din Vâlcea. Mai jos, hrisovul arată că satele sale de moștenire și țigani, pe care nu îi dăruise acestei mănăstiri, i-a lăsat, fiind cu limbă și vie, soțului său, care după moartea lui trebuia să-i dea mănăstirii Dobrușa „*din două cu mănăstirea Căluilul*”⁴⁾.

La 25 Iunie 1600, Nicolae Vodă Pătrașcu arată însă că jupâneasa Stanca a lui Radu clucer „când au fost la moartea ei, ea au lăsat acele sate și țigani să fie ale boiarului... Radu clucer moștenire în veci, iar de nu va vrea... a ținea aceste mai sus numite, să nu le vînză, ci să dea jumătate dintr'însele la sf. mănăstire ce se chiamă Ciuturoae, unde este hramul sf. ierarh făcătoriul de minuni Nicolae dela Miralechi, iară ceialaltă parte să o dea la sfânta și dumnezeiasca mănăstire ce se chiamă Dobrușa”⁵⁾. Deși legatul nu este întrutotul identic în cele două hrisoave, socotesc că pe baza lor se poate admite totuși că mănăstirea Ciuturoaia, cu hramul sfântului

Nicolae, nu poate fi în niciun caz biserica de mir a sfintei Paraschiva din acest sat, cum se admite uneori, ci mănăstirea Căluuul, care a avut totdeauna hramul acesta⁶⁾.

1) V. Drăghiceanu, *Lămuriri asupra Buzestilor*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, IV, 119; cu erori la Odolescu, *Căluuul*, în *An. Ac. Rom.*, seria veche, 4, X și Ștefulescu, *Tismana*, ed. II, Buc. 1903, pp. 67-68.

2) V. pisană din 1834, Aug. 14, la Maior Gh. S. Buzescu, *Reconstituiri istorice privind neamul Buzestilor*, partea II, Sibiu, 1936, p. 76.

3) Buzescu, op. cit., p. 11. Satul s'a zis uneori și Ciuturoaia. Azi se cheamă Știrbei, după neamul care l'a stăpănit într'o vreme mai nouă.

4) Buzescu, op. cit., p. 13.

5) *Ibid.*, p. 19-20.

6) Afirmația lui Ștefulescu (*Tismana*, ed. II, p. 67-68), că mănăstirea Căluuul este închinată Sfântului Nicodim, se baza pe o greșită citire și a fost părăsită mai apoi chiar de acest autor (v. *Tismana*, ed. Casei Bisericii). Informația privitoare la hramul bisericii din Ciuturoaia, după *Marele Dicționar Geografic*, V, p. 533.

Adaosuri bibliografice: N. Iorga, *L'art roumain*, p. 114 și urm.; idem, *Istoria bisericii românești* (v. indicele); I. D. Ștefanescu, *La peinture religieuse*, p. 145 și urm.; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXIII, p. 28; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, *ibid.*, XVII, p. 112 și urm.; Urechia, *Ist. Rom.*, II, 129-VII, 371.

XV. Cerneți

(Mehedinți).

Biserica domnească a Sf. Treimi din Cerneți, despre care vorbesc documentele din ultimii ani ai secolului al XVIII-lea, privitoare la începuturile școlii în Țara Românească, a fost întemeiată mai întâiu ca mănăstire de Grigorie Ghica voevod, care a închinat-o Tismanei, la 22 Mai 1663¹⁾. Dar ridicarea la Cerneți a unei mănăstiri domnești, s'ar putea pune în legătură cu trecutul, necercetat încă, al vechei așezări orășenești de aci, de care se leagă unele tradiții, interesante chiar dacă nu aflăm pentru ele o confirmare istorică: în hărțile în care este cuprinsă și Oltenia, din secolul al XVII-lea, unde Craiova nu figurează, apare uneori târgul Cerneți „*vel Urbs Nigra, alias sedes Hospodaris Valachia*”²⁾.

Prin 1730, locașul era încă mănăstire³⁾; dar la sfârșitul acestui veac, în cărțile de scutiri și mili⁴⁾, se pomenește numai biserica și școala întemeiată de Hagi Iordache Severineanu biv vel medelnicer⁵⁾. Clucerul Al. Farfara făcuse aci case de piatră pentru șederea dregătorilor veniți în târg, care aveau să plătească 6 taleri lunar chirie, bani ce se întrebuntau pentru școală și biserică⁶⁾. Voevozii adăogaseră și ei, lângă milile obișnuite, 6 lude streini „ca să fie dârvari pentru aducerea lemnului la școală”⁷⁾.

1) Ștefulescu, *Tismana*, ed. Casei Bisericii, pp. 340-1.

2) *Tabula Hungariae et regionum qua proterea ab ea dependent... Correcta per observationes Comitum Marsillii... per Guilielmum de VIsle*. Despre acestea vom reveni aiurea.

3) În listele de mănăstiri de atunci figurează și „*Templum Cerneciense, a Gregorio Giga Voivoda fundatum et dedicatum Monasterio Tismanae*”, Hurmuzaki, VI, p. 274.

4) Toate la V. A. Ureche, *Istoria Românilor*, V, p. 416, VII, p. 32, și 421-22, VIII, pp. 443-445. V. și același, *Istoria școlii*; N. Iorga, *Istoria învățământului*.

5) Urechia, *Ist. Rom.*, VIII, pp. 443-445.

6) *Ibid.*, vol. VIII, pp. 421-22.

7) *Ibid.*, vol. VIII, pp. 443-445.

Adăogiri bibliografice: Pentru un proces privitor la biserică și școală, v. Urechia, op. cit., vol. X A., p. 396.

XVI. Cetățuia

(Vâlcea)

Legenda, care aci își poate afla un început de confirmare în situația geografică a mănăstirii, aflată într'un „loc tare”, atribue Cetățuiei de deasupra Râmnicului o vechime de-a dreptul legendară: după tradiție, ea ar fi existat în vremea lui Olea Vodă, cel care de aci ducea războiul cu Basarab de peste Olt, de pe „Malul alb”¹⁾. Se mai vorbește și de un dubios tunel, care ar fi unit Cetățuia cu mănăstirea din față a Fedeleșoiului²⁾. Adevărul e că cele două mănăstiri formau un adevărat sistem de apărare al Oltului, care trebuie pus în legătură, cum s'a văzut, cu târgul, desigur foarte vechi, al Râmnicului.

Cea mai veche mărturie documentară, privitoare la această mănăstire, este cuprinsă în extrasul latin din 1731, unde se menționează hrisovul din anul 7122 (1613—14) al lui Radu Vodă (Mihnea), prin care mănăstirea primea o dănie de vinăriciu în dealul Bujorenilor. Dar la 1529 murise aci Radu dela Afumați și fiul său³⁾, uciși de Neeagoe vornicul și Drăgan postelnicul.

Inscripția ce ni se păstrează arată ca ctitor din temelie pe chir Teodosie, mitropolitul Ungro-Vlahiei, biserica acestuia fiind terminată la 1680, în zilele lui Șerban Cantacuzino⁴⁾. Probabil că tot mitropolitul Teodosie afierosește schitul metoh la Mitropolie. Biserica este preînnoită, la 1850, de mitropolit Nifon, după ce locul stătuse pustiu o bucată de vreme.

1) V. Drăghiceanu, *Mon. Ist. din Oltenia*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXIV, p. 126.

2) *Marele dicționar geografic*, II, p. 350.

3) St. Nicolăescu, *Documente slavo-române*, p. 52.

4) N. Iorga, *Inscripții*, I, pp. 177-78 și V. Drăghiceanu, în l. c.

Adăugiri bibliografice: I. D. Ștefănescu, *Contribution à l'étude des peintures murales valaques*, p. 72.

XVII — XVIII. Cioclovinele

(Gorj)

Deasupra mănăstirii Tismana, pe muntele Cioclovina, monahii de jos au înălțat două schituri pentru vremuri de bejenie: Cioclovina de Jos, care într'o altă formă decât cea de azi exista și în secolul al XVII-lea, de vreme ce la 1668 îi dăruia o vie Radu Știrbei postelnicul; — și Cioclovina de Sus, despre care știm că a fost fondată de Nicodim egumenul, ajutat de Pătru Obedeianu vel căpitan, la 1714. Nicodim e, alături de proin egumenul Atanasie, ctitor de iznoavă și la Cioclovina de Jos, care a fost înnoită la 1715—16, cu ajutorul Stancăi Obedeanca.

Schitul din vârful muntelui a fost părăsit și s'a ruinat cu totul. Celălalt mai adăpostește și azi un monah sau doi, iar biserica este bine păstrată¹⁾.

La Cioclovina de Jos, printre dăniașii mai noi, trecuți în pomelnic, figurează și Hagi Ioanuș, bisericosul negustor craiovean și Tudor Vladimirescu, cel din urmă avându-și aci un pomelnic de familie²⁾.

1) Pentru toate acestea v. Alex Ștefulescu, *Tismana*, ed. Casei Bisericii, pp. 158-161.

2) Ion Donat, *Un pomelnic al schitului Cioclovina-de-Jos (Gorj)*, în *Arhivele Olteniei*, VIII, p. 539.

XIX Ciutura

Com. Ciutura (Dolj)

Biserica de mir din satul Ciutura, azi refăcută și adăușă, este vechiul locaș al schitului cu același nume, metoh, poate încă înainte de 1688¹⁾ al mănăstirii Jitianu. Dacă aceste rosturi de chinovie nu au fost observate până acum, arhitectura sa deosebită a atras în schimb atenția cercetătorilor. Descriind-o amănunțit, d. N. Ghika-Budești ajunge, pe baza caracterelor arhaice constatate la corpul clădirii, — afară de turla pantocratorului, partea superioară a altarului spre exterior și pridvorul, care sunt mai noi, — la concluzia că biserica *ar putea fi* din veacul al XVI-lea²⁾, așa cum de altfel atestă o inscripție nouă din tinda bisericii, care dă ca dată a fundației „anul 1540—1542”, făcând totuși din „Constantin Voevod Basarab” ctitorul locașului³⁾.

D. Ghika-Budești are absolută dreptate în încheierea sa finală, deoarece biserica schitului Ciutura vine într'adevăr din secolul al XVI-lea, data fundației însăși, pusă în inscripție, putând fi privită ca probabilă; căci iată ce se spune în „Extrasul” latin din 10 Iunie 1731⁴⁾, de care s'a mai vorbit, la capitolul despre mănăstirea Jitianu, unde era închinat schitul:

— „*Obtulerat etiam huic monasterio Capellam Csutura cum omnibus bonis Serbanus Cantacuzenus Vajvodae ab anno 7196 [1687—1688], quae tamen habet possessionem Csutura adjacentem cum privilegio Mihnæ Vajvodae de anno 7084 [1575—1576]*”⁴⁾.

Calitatea de ctitor al lui Constantin Vodă Cârnu, — acel Constantin Voevod Basarab al inscripției din 1851 — se explică ușor dacă ținem seama de dependența schitului Ciutura de mănăstirea Jitianu, unde Doamna Bălașa, soția acestui voevod, e ziditoare de iznoavă. La 1658, la Ciutura s'au adăus însă numai acele părți din clădire, care poartă caracterul acestei epoci.

Și chinovia aceasta se va fi desființat tot la secularizarea⁵⁾.

1) V mai jos.

2) N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXV, nr. 31-32: „Biserica din Ciutura, (Dolj)... pare a fi fost zidită de Constantin-Vodă Basarab Cârnu la 1658. Planul ei nu mai prezintă la naos caracte-

rele sârbești și nu mai găsim aici arcurile laterale interioare spre altar și spre pronaos, nici măcar nișele obișnuite. Altarul este însoțit de două absidiile laterale, pe care le cunoaștem dela unele biserici anterioare, și anume dela cele de tip constantinopolitan și atonic... Pronaosul este în sensul largimii, ca la Arnova... Mai găsim un prid'or adăogit în urmă... Turla pantocratorului... pare a fi fost refăcută, ca și partea superioară a altarului. Firidele... sânt de tipul bizantin, cel mai arhaic... Decorul exterior al acestei biserici este asidzi tencuii și văruit, însă el avea la origine caracterul vechiului stil din veacul al XVI-lea, care se regăsește sub tencuială; aceasta corespunde de altfel cu dispozițiile planului și elementele vechi ale fațadei, care păstrează tradiția veacurilor anterioare, așa că legenda locală, care atribuie această biserică veacului al XVI-lea (1548?), ar putea avea și un sămbure de adevăr". — Cf. și pp. 54-55: „Biserica din Ciutura este un interesant monument, cu un caracter arhaic, puțin obișnuit în veacul al XVII-lea și care supt unele priviri s'ar apropia mai mult de bisericile din veacul al XVI-lea... Confuzia de pe inscripția din 1851, care dă an de fundatie 1548 și ca fondator pe Constantin Vodă Cârnuț, poate fi un indiciu că biserica a fost clădită în veacul al XVI-lea, ceea ce ar fi foarte posibil, fiind date caracterele „vechiului stil", pe care le prezintă corpul bisericii; ea ar fi fost reparată de către Constantin Cârnuț, care ar fi reclădit altarul în partea lui superioară și turla, adăugând absidiile și pridvorul". V. și p. 49.

3) Murele Dictionar Geografic, II, 465.

4) N. Dobrescu, op. cit., p. 261.

5) Figurează în lista schiturilor dată de Frunzescu, în l. c.

XX. Comanca (de Câmp)

Com. Comanca (Romanați) 1)

Moșia cu acest nume, de lângă Caracal, era a Episcopiei de Râmnic încă dela începutul secolului al XVII-lea, de vreme ce la 1731, cel mai vechiu document de proprietate prezentat de episcopul Inocențiu stăpânirii străine era un hrisov dela Radu Vodă Șerban²⁾. Așa dar, la 1684³⁾, când „Ilinca a răposatului Predei logofătului Fălcoianu", împreună cu fica ei Stanca, închină episcopului Ștefan al Râmnicului — care la 1690 va mai cumpăra părți din această moșie⁴⁾ — stăpânirea lor din moșia Comanca⁵⁾, ele nu fac decât să adauge la vechea posesiune a Episcopiei din acest hotar. E de observat că dăniășele nu amintesc nimic despre schit sau biserică în actul lor de închinare, ceea ce ar însemna că locașul nu exista la această dată, sau nu era clădit pe partea adausă ca danie. Deci trebuie revăzută încheierea că „în tot cazul" schitul ce a existat aci este ctitoria boierilor Fălcoeni⁶⁾. S'ar putea ca acesta să fi luat ființă abia dela 1786, când se clădește biserica cea nouă de Stancu Dorobanțu și Metodie monahul⁶⁾, deoarece la 1778 se menționează aci numai o biserică de sat⁷⁾, care exista așadar mai dinainte.

Biserica de azi dela Comanca este o zidire cu totul nouă, chiar în privința apareiajului⁸⁾, și ca atare nu prezintă nicio importanță din punct de vedere arhitectural.

1) Nu trebuie confundată, cum s'a făcut (Ion Virtosu, *Inscripții*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXVI, p. 135, no. 5), cu celălalt schit cu același nume, din jud. Vâlcea.

2) N. Dobrescu, op. cit. p. 234

3) Anul este dedus de noi: «zece ani mai târziu» — după 1674 V. *Sf. Episcopie a Râmnicului*, etc., p. 69.

4) *Idem*, *ibidem*.

5) *Idem*, *ibidem*.

6) *Idem*, *ibidem*.

7) Const. J. Karadja, în *Ark. Ol't*, III, p. 232.

8) V. Drăghiceanu, în *Buletinul Comis. Mon. Ist.*, XXIV, 1931, p. 104.

XXI. Comanca (de Munte)

Com. Păușeștii-Măglași (Vâlcea)

Pahomie monahul — pe mirenie Preda dvornicul Bojoreanu¹⁾ —, Teodor ieromonah Olănescul²⁾, Drăghici Olănescul și Climent ieromonahul proin egumen Râmnicianu, se înfrățesc la cheltuială și, la 1736³⁾, zidesc și înzestreză schitul Comanca, pe care îl vor milui mai apoi și alții, printre cari pömelnicul schitului dela 1748 menționează pe dumnealui pan Nicolae Dudescu vel logofăt, Constandin Buzescu, Ioniță și Gheorghe Bucșenescu, chir Climent al Râmnicului și un „părinte Bogoslov ot schitul Comanca, slujitorul sf. biserici dela 1833”⁴⁾).

O catagrafie din 1832 aduce următoarele informații, stabilind și anul zidirii:

*Sfântul schit Comanca este făcut de răposatul Pahomie, eromonahul Bujoreanul i de Theodor eromonah, cu leat 7244, hramul tuturor sfinților. Are și patru zile de arătură. Au mai dat prea sfinția sa chir Climent odoarele sfintei biserici, ca în veci să se pomenească*⁵⁾.

1) E cunoscut și din daniile ce face Episcopiei, în vremea lui Climent, la 22 Iunie 1747 («o vie, ce este la Brad, în hotarul Bojorenilor») și la 20 Iunie 1751 (moșta în Copăcel și Căcaleți sud Vâlcea), v. *Episcopia Râmnicului în trecut și azi*, pp. 137-8.

2) Dăruiește Episcopiei o vie dela Mal, la 6 Martie 1742 «când m'am călugărit» *idem*, p. 138.

3) Data zidirii este greșită în istoricul citat al Episcopiei de Râmnic, p. 407.

4) *Ibidem*, pp. 407-409.

5) Ion Virtosu, *Inscripții*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, p. 135

XXII. Cornetul

(Vâlcea)

O informație, pe care nu o pot controla acum, arată că mănăstirea Cornet de pe valea Oltului a fost numai reparată la 1666, monumentul păstrându-și toate caracteristicile, care trimit către epoca lui Mircea-cel-Bătrân¹⁾.

Măreța figură a banului Mareș Băjescu, ctitorul de iznoavă al Cornetului, este bine cunoscută. Cronica țării vorbește de acest dregător, care la luarea băniei, „nu s'a dus ca alți bani de mai naintea lui, smeriți, ci cu mare pompă s'a gătit, cu slujitori mulți din București, cu grapă, adică cu steag bănesc, cu trâmbiță, surle, și după dânsul gloată și câțiva prodnici împodobiti”²⁾; iar cărțile voevodului pe care l-a slujit, îl arată în același chip, înfruntându-și semeț Domnul.

Mănăstirea, adevărată cetate de apărare, păstrând în mijloc biserica sprintenă pe care înnoirile n'au atins-o prea mult, era gata la 29 August 1666, când ctitorul ei ținea marea vornicie³⁾. La 1761, în zilele lui Constantin Nicolae

Mavrocordat, „pan Alexe Căpitan za Loviște”, zugrăvește biserica, în care nu se vede azi, măcar înnoit, un chip al vechilor ctitori.

1) Episcopul Ghenadie, *Visile canonice*, p. 18. (După N. Iorga, *L'art roumain*, p. 36, no. 3).

2) Const. Căpitanul, *Istoriile Domnilor Țării Românești*, ed. Iorga, p. 165. V. și I. C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, p. 96. Varianta acestui text la Șincai, *Cronica*, III, p. 166. Pentru tot ce ține de neamul și viața lui, v.: Greceanu, *Genealogii documentare*, I, pp. 81-90; Iorga, *Ist. lit. rom.*, II, 615, 622-3 și Apendicele 2.

3) Inscricțiunile la V. Drăghiceanu în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, VII, p. 196 și XXVI, p. 70-71.

Adăogiri bibliografice: Iorga, *Documente, mai ales argeșene, ale Eforiei Spit. Civile*, în *Bul. Comis. Ist. Istorice*, vol. 3, p. 74-111; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii etc.*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXV, p. 66; N. Dobrescu, *Istoria bisericii rom. etc.*, p. 275 și indicele; I. M. Neda, *Documente privitoare la schitul Cornel-Vâlcea*, în *Arh. Olt.* XV, nr. 83-85, p. 133-137 și în nr. 86—88.

XXIII. Coșuna sau Bucovățul

Satul Mofleni, com. Bucovăț (Dolj)

Nu s'a putut stabili cu precizie nici data când a fost clădită biserica mănăstirii Bucovăț, monument foarte prețios atât pentru liniile sale arhitecturale, cât și pentru pictura ce ni s'a păstrat aci, cu toată barbara zugrăveală țărănească dela 1873. Am vorbit și aiurea despre izvorul care arată că Ștepan clucerul, ctitorul mănăstirii, „a cugetat întru sine bun cuget și au făcut mănăstirea Coșuna... când i s'a întâmplat de l'au pus Alexandru Voevod vel ban Craiovei”¹⁾, — ceea ce ar însemna între 25 Iunie 1573²⁾, când era încă biv vel clucer, și 11 Decemvrie al aceluiași an, când moare ca ban de Craiova³⁾. Această informație nu se potrivește însă cu textul pisaniei care, ce-i dreptul, nu ni se mai păstrează în original⁴⁾, și al cărei cuprins este următorul:

„Cu vrerea Tatălui și îndemnarea Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, amin. Ridicatu-s'au acest cinstit și dumnezeesc hram întru numele celui dintru sfinți părintelui nostru marelui arhiereu și făcătorului de minuni Nicolae, episcopul Mirelor dela Lichie, în zilele blagocestivului și iubitorului de Hristos domnului nostru Io Alexandru Voivod, feciorul Mircei Voivod, nepotul Mihnei Voivod, cu toată osteneala și cheltuiala robului lui Dumnezeu jupan Ștepan biv vel clucer și a fiului său jupan Pârvu vel clucer. Și s'au început în luna lui Iulie 20 zile și s'au săvârșit în Octomvrie 3 zile, leatul 7081 [1572].

Pisania aceasta, așa cum ni se dă, cuprinde și din alte puncte de vedere unele nepotriviri; astfel Pârvu, arătat aci ca vel clucer, ajunge la această dregătorie abia în 1579, sub Mihnea Turcitul, vărul său prin alianță⁵⁾. Apoi un grafit, zgâriat cu cuiul în cărămida nearsă, dă anul 1566⁶⁾, ceea ce ar însemna că atunci s'a început zidirea; totuși inscripția arată că biserica s'a săvârșit între Iulie și Octomvrie 1572, în vreo 70 de zile, ceea ce este foarte greu de admis.

Ori cum, rămâne bine stabilit că mănăstirea a fost edi-

ficată de Ștepan clucerul și fiul său, în domnia lui Alexandru-Mircea Vodă, înainte de sfârșitul lui 1573⁷). Se ridică însă și aci întrebarea: nu cumva aceștia au zidit locașul pe o temelie mai veche?

Unii cercetători au afirmat că fondarea Coșunei s'ar datoră Craioveștilor⁸); alții că Ștepan a zidit-o de iznoavă, în locul altei biserici⁹), dar niciodată nu s'a adus o confirmare documentară. În sfârșit, trebuie menționată aci și afirmația lui Cesar Bolliac, care pretindea, la 1861, că Bucovățul e „cel mai antic monument ce avem în țeara noastră și care este contemporan cu biserica Sfinților Apostoli din Nicopole”¹⁰).

Dacă e greu de găsit temeinicia acestor aserțiuni, nu se poate tăgădui în schimb că unele elemente pledează pentru o mai mare vechime a mănăstirii. Astfel, o catagrafie dela începutul secolului trecut, arată că mănăstirea Moflea ar fi zidită la 1483¹¹); apoi pomelnicul ctitorilor cari au dat moșii la mănăstire” cuprinde pe Basarab Voevod — care e Tepeluş și pe Neagoe, „fiiul său, iar Basarab”¹²) și în sfârșit toate moșiile mari ale mănăstirii vin dela Craiovești — trecute însă, ce-i drept, prin cumpărătoare, sau danii făcute „pentru slujbe” către Ștepan clucerul, ele putându-se explica de altfel și prin căsătoria Mariei, fica ctitorului, cu Radu, feciorul Craiovescului Matei din Caracal¹³). O încheiere definitivă nu se poate trage deci numai pe aceste temeieri, și lămurirea trebuie lăsată viitorului.

În 1588, Părvu clucerul închină mănăstirea către lavra Sf. Varlaam din Răsărit¹⁴), și dacă schitul Zdrălea nu a fost afierosit cumva la Xenofon de însuși ctitorul său, Barbu I Craiovescu¹⁵), aceasta este cea mai veche închinare cunoscută a unei mănăstiri românești către alta străină.

La 1609, mănăstirea Coșuna intră în stăpânirea moșiei de peste Jiu a Bucovățului, cumpărată și în parte primită ca danie dela Radu Vodă Șerban și mama sa, „Doamna” Maria¹⁶). Probabil că de atunci mănăstirea și-a schimbat numele, chemându-se după această proprietate.

Și aici așezarea geografică a mănăstirii nu-i putea aduce folos acesteia. Pentru vremuri mai noi, lucrul îl arată pe larg Dionisie Ecclesiarhul, în următorul pasagiu din *Proimionul* condicei sale: „„Acest sfânt lăcaș fiind lângă vestitul oraș Craiova, iaste politiei cea mai mare mângăere, năzuind spre închinăciunea sfântului hram, luând și văzduh curat sănătății, de pe lângă curgerea apei Jiului. Dar fiind lângă această politie, cum am zis, iaste supusă supt toate primejdiile ce se întâmplă de vin asupra aceștii politii, uneori de năvălirile cruzilor și cumpliților Ismailiteni, alteori din pornirea oștilor altor împărății, dela carii nu numai că să primejduiește de cade în jaf și în pradă, luându-să de toate lucrurile ce le are, ci și cu foc să arde adesea, atât sfânta biserică, cât și toate zidirile dimprejur. (O! mare tânguire iaste

a vedea, pentru mulțimea greșelilor noastre!)”¹⁷⁾. La 1781 Cârjalii ard mănăstirea, și o reparație mai însemnată se va face abia prin 1813, sub egumenia lui Daniel, care „au acoperit biserica și chiliile cu bolțile pînă la de iznoavă, le-au zidit și le-au ispravit și alte zidiri înprejur”¹⁸⁾. La alte înnoiri mai mărunte, s'a făcut părtaș și Ecclesiarhul¹⁹⁾. Curând însă mănăstirea era părăsită de Hrisant, de teama apei care doborîse clopotnița.

1) Ion Donat, *Despre mănăstirea Coșuna sau Bucovățul*, extras din *Arh. Ol.*, p. 6. Doc. la Filitti, *Intregiri*, în *Arh. Ol.*, XII, p. 414

2) Idem, *ibidem*.

3) Inscripția tomală la Iorța. *Inscripții I*, p. 214; același, *Fundațiuni religioase ale Domnilor români în Orient*, în *An Ac Rom.*, *Sec. Ist.*, seria 2, tom. 36, p. 875; G-ral P. V. Năsturel, în *Rev. de ist.*, *arh. fil.*, XIV, pp. 113, 117; St. Nicolaescu, *Doc. slavo-rom.*, p. 281; același, *Petru Vodă cel Tânăr și Petru Vodă Șchiopul*, Buc., 1915, p. 15 notă; Aug. Pessiacov, *Schițe din Istoria Craiovei*, Craiova, 1902, p. 31.

4) Inscripția a fost dată de d. St. Nicolaescu în *Doc. slavo-rom.*, p. 367, după *Condica Brâncovenească*, nr. 268, p. 595, dela *Arh. Stat. Buc.*

5) Ion Donat, *o. c.*, p. 7-5.

6) V. Drăghiceanu, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, VII, p. 39 și XXIV, p. 114.

7) Pomelnicul lui Dionisie Ecclesiarhul dă anul 7082 = 1573—4, Ion Donat, *o. c.* p. 11, 13.

8) I. B. Georgescu, *Mănăstirea Străhaia*, în *Arh. Ol.*, VI, p. 22. Dar și așa fiind, tot nu se poate spune că aceștia «își durau necropoia pe marginea Jiului, lângă Craiova, vechiul Bucovăț», de vreme ce niciunul nu se dovedește a fi înmormântat acolo. Legătura cu Craioveștii este admisă desigur după d. Iorța, *Ist. bis.*, ed. I, vol. I, p. 142, care credea că neamul lui Ștepan trebuie pus, «cum o arată numele fiului lui în legătură cu vechii și marii Craiovești». Dar Ștepan se înrudea, cum se știe, cu aceștia, numai prin căsătoria fiicei sale cu Radu al lui Matei din Caracal. V. lucrarea mea citată mai sus, p. 10.

9) Pr. Marin Dumitrescu, *Istoricul a 40 de biserici din România*, vol. IV, Buc. 1915, p. 57.

10) Cesar Bolliac, *Monastirile din România*, Buc. 1862, p. 457. Zisele lui Bolliac, dintr'un raport către Ministrul Cultelor, sunt interesante și pentru starea mănăstirii în această epocă. Le reproducem aci, cretând peste câte nu se mai pot primi astăzi, cartea fiind rară: — «Ce este însă și mai dureros, domnule Ministru, este să văză cineva și Monastirea Bucovățu după stînga Jiului. În această biserică vedem costume și citim nume ale vechilor bani înainte de Negru(!). Nu avem nimic în țeară mai frumos și mai demn de păstrat ca pictură, decât interiorul acestei biserici. Eu crez această biserică mai vechiă decât Sântul Dimitrie. Arhitectura ei este d'un stil minunat; temelii pînă în soclu este zidită cu cărămidă romană din ruinele unei cetăți alătură cu dânsa [ceea ce observase și Laurian N. A.], de unde mai scot și astăzi locuitorii asemenea cărămidă. Brănele, cornișuri și scafe numai din cărămidă roșie, au o simetrie, eleganță și gust în cât ar putea rivaliza cu cele mai renumite capo-d'opere de stil bizantin a epocii sale. Clopotnița se vede adăogată în timpul Basarabilor (!). Numai clopotnița este în ruină; corpul însă întreg al bisericii antice, n'aștepta decât bunăvoința și intervenirea d-voastră, ca să-și iea toată splendoarea sea primitivă. Pentru apărarea acestei biserici de mîncăturile Jiului, pretext ce s'a luat pentru părăsirea ei, ar fi destul un cheu în lungime de 10 stînjini. Călugării greci, căci această capo-d'operă română este închinată, din nenorocire, la Meteora, spre a despoia și a stinge și pomenirea bisericii ce despoae, au zidit prin Hrisant Orezeanu, uă îngălitură ca toate cele alte ce au eșit din mîna acestui călugăr, numită Bucovățu cel nou, în tindă căria a zugrăvit, față cu unii din citorii ce ei au socotit că trebuia să-i copieze aci, au zugrăvit, domnule Ministru, spre derăderea pomenirii acelor pioși Bani și Domni ai țării, spre scandalul tuturor, uă cocoană cu malacof în această îngălitură, fără stil și fără artă, a transportat dela biserica cea veche patru pietri mormăntale superbe la înfățișarea lor pentru sigiliul lor antic, pentru stilul lor unic și pentru caracterul inscripțiilor lor de cel mai mare interes paleografic. Trei din aceste pietre sunt expuse întemperiilor, iar una este așăzată în biserică. Tot aci au mai adus și clopotul de la Bucovățul vechiu, care are uă aparență foarte vechiă și inscripția următoare, abia descifrată: *Domn. manusii in aeternum. D. C. R. I. S. 7 o. u. eruum.* — Permiteți-mi, d-le Ministru, să vă alătur aci uă slabă imagine ce am scos prin fotografia, a vechiului Bucovăț, a celui mai antic monument ce avem în țeara noastră și care este contimporan cu biserica Sântilor Apostoli din Nicopole» Op. cit., p. 455-57.

11) *Arhivele Statului Craiova*, arhiva Protoeriei Dolj, 1835.

12) Ion Donat, lucrarea cit., p. 15. Pentru explicarea ce s'ar putea da acestui fapt, vezi însă *ibid.*, pp. 4-5.

- 13) V. tabloul acestor înrudiri, care explică și repede creșterea în importanță a familiei lui Stepan, în l. c., p. 10.
- 14) N. Iorga, *Studii și doc.*, V, p. 142. Cf. și *Ist. bis.*, I, p. 215.
- 15) Ion Donat, *Despre schitul Zdrălea sau Roaba, o cătorie necunoscută a Craioveștilor*, extras din *Arh. Ol.*, XIV, p. 346.
- 16) N. Iorga, *Legături descoperite de d. Beza cu mănăstirile Meteorele din Tesalia*, în *An. Ac. Rom.*, S. Ist., Seria III, tom. XVI, p. 81.
- 17) Ion Donat, *Despre mănăstirea Coșuna sau Bucovățul*, p. 11-12.
- 18) Idem, *ibidem*.
- 19) Idem, p. 18-19.
- Adăugiri bibliografice:* N. Măldărescu, *Vocea bisericii a Bucovățului*, în *Columna lui Traian*, VII, 1876, p. 271 și urm.; Iorga, *Inscripții* I, p. 213-15; idem, *Sale și mănăstiri*, p. 287-288; idem, *Studii și doc* III, pp. 85-6 și V, p. 142; I. D. Ștefănescu, *Contrib. à l'étude des peintures murales valaques*, p. 70; idem, *La peinture religieuse en Valachie et en Transylvanie*, p. 116-121; I. L. Atanasescu, *Mănăstirea Bucovăț, zisă Coșuna, zisă Bucova (?)*, din *cădunul Moslem, jud. Dolj*, în revista *Ion Măiorescu*, an. II, nr. 1-2; A. Vincenz, *Din trecutul Craiovei*, în *Arhivele Olteniei*, V, p. 187 și urm.; D. Brezoianu, *Monasterile zise închinăte*, pp. 11 și urm.; V. A. Ureche, *Istoria Românilor*, VI, pp. 190-1, VII, 372 și X A 127; Dobrescu, *op. cit.* (indicele); *Doc. Hurmuzaki*, VI, I. B. Georgescu, *Bucovățul în «Năzuința»*, I, nr. 6 pp. 1-19 (articol neutilizat).

XXIV. Cozia

(Vâlcea)

Cu toată marea sa însemnătate istorică, nici pentru mănăstirea Cozia nu avem până acum o monografie documentară, ceea ce explică pentru ce au rămas unele amănunte, a căror importanță nu se poate tăgădui, nelămurite îndeajuns. Astfel, în ce privește însăși originea mănăstirii, se ridică și azi pentru cercetător întrebarea dacă această fundațiune poate fi atribuită exclusiv lui Mircea-cel-Bătrân, — cum a crezut altădată Hașdeu¹⁾ și cum se mai admite uneori — și mai ales dacă se poate vorbi despre o biserică zidită la Călimănești de Radu I, înainte de înălțarea Coziei. Amândouă aceste probleme stau în legătură cu hrisovul — sau hrisoavele — lui Mircea Vodă dela 20 Mai 1388. În *Foaia Societății Românismul*²⁾, Tocilescu a tipărit, sub această dată, un document al cărui text, în ceea ce privește aceste chestiuni, este următorul:

„Eu cel întru Hristos Dumnezeu bine-credinciosul și de Hristos iubitorul Io Mircea, marele voevod și domn a toată țara Ungro-Vlahiei, cât din puțință m'am nevoit a urma ca să proslăvesc pre Dumnezeu, cel ce m'a proslăvit și pre scaunul părinților mei cu slavă m'a înălțat; *pentru aceia bine am voit domnia mea a ridica din temelie mănăstire întru numele sfintei și de viață începătoare și nedespărțitei Troițe*, nezidita dumnezeire, întru care împărații împărățesc și întru care trăim și ne mișcăm, *la locul ce se cheamă Nucet lângă Olt, ce se numește Cozia...*”³⁾.

Pe de altă parte Hașdeu face cunoscut, în *Istoria Critică*, un document dela aceeași dată, cu următorul cuprins:

„Căți au duhul lui D-zeu de poartă, aceștia sunt fiii lui D-zeu, precum zice dumnezeescul Apostol, cărora cei iubitori de dreptate urmând și cu nevoiță bună nevoindu-se, viața cea dorită au câștigat; cele pământești pe pământ lăsându-le, către cele cerești s'au mutat; fericitul glas de bu-

curie auzind, pre care și pururea îl vor auzi: veniți, blagosloviți părintelui meu, de moșteniți împărăția ce este gătită vouă dela întemeierea lumii. Cărora și eu, cel întru Hristos D-zeu bine-credinciosul și de Hristos iubitorul, Io Mircea marele voevod și domn a toată Ungro-Vlahia, cât mi-a fost prin putință, m'am nevoit a urma, a proslăvi pre D-zeu cel ce m'a proslăvit și pre scaunul părinților mei cu slavă m'a înălțat. Pentru aceasta *bine am voit domnia mea de am ridicat din temelie mănăstire întru numele sfîntei de viață începătoarei și nedespărțitei Troițe*, nezdita dumnezeire, întru care împărații împărătesc și domnii domnesc și întru care trăim și ne mișcăm și suntem, *în locul cel ce se chiamă Călimănești la Olt*, care mai înainte era satul boiarului domniei mele lui Nan Udobă, pre carele cu dragoste și cu multă osârdie cu voia domniei mele l-a închinat mănăstirii ce s'a zis mai sus; și am mai adaus domnia mea câte sunt trebuincioase călugărilor ce vor locui într'acest lăcaș de hrană și de îmbrăcăminte: satul lângă Olt, care a fost mai înainte al lui Cazan, ce se numește Orleștii, și alt sat la Cricov, care a fost mai înainte al lui Stan Halgașu. Am mai dat și moară la hotarul Piteștilor; încă și la moartea jupânului Stanciul Turcul a mai dat satul ce se numește Crușia, ca să fie al mănăstirii. A mai închinat și alt boiar al domniei mele Stanciul Balcov la Argeș moșie, care a cumpărat-o dela Ștefan Taco, și cu vie, și aceia cu voia domniei mele. Și alt loc iar acolo, care l-a dat Dude *din porunca lui Dan voevod*; încă și alt loc tot acolo s'a împreunat cu locul lui Dude din hotarul Stanciului Vran, care l-au dat frate-său Vladul, și vie tot pe acea parte în 4 locuri, una în hotarul Călimăneștilor, și 2 locuri la hotarul lui Voico, și altul la hotarul lui Stanislav Oreaova; și la Rânnic moară, *care a dat-o Dan voevod*; și vie iar acolo, a închinat jupânul Buda, *după voia părintelui domniei mele Radu voevod*; și metoh *în locul Hinăteștilor*, care l-a închinat Tatul la biserică. Aceste toate ce sunt mai sus zise să fie slobode de toate dăjdiile și lucrările domniei mele. Și încă am mai adaus domnia mea și mertic dela curtea domniei mele pe tot anul: grâu găleți 220, și vin zece buți, și zece burduși de brînză, și 20 de cașcavale, și 10 vedre de miere, și 10 sloi de ceară, și 12 bucăți de abă și 300 sălașe de Țigani. Către acestea bine am voit domnia mea să fie mănăstirea Cotmeana sub stăpânire cu toate cele ce sunt ale ei mănăstirii ce s'a zis mai sus, și de acolo să se stăpânească; iar pentru viețuirea acestui lăcaș într'acest fel să fie: după așezământul popei lui Gavril, ori câte el va așeza și va întemeia, și nimenea să nu fie slobod a scădea sau a adăuga măcar cât de puțin. Incă și după moartea popei lui Gavril să nu aibă neminea voie ca să pună egumen, nici eu Mircea voevod, nici alt domn, carele bine va voi Dumnezeu a fi după mine, nici altcineva, numai frații pe

care-l vor alege dintre dâșii după așezământul popii lui Gavril... Acest cinstit hrisev s'a scris după porunca marelui vovod Mircea și domn a toată Ungro-Vlahia, la leat 6896 [1388], indicțiunul 11, luna lui Mai 20" 3).

În sfârșit, adus să vorbească despre înălțarea mănăstirii Cotmeana, Hașdeu citează și documentul din 12 Iunie 1418, al lui Mihai I, dat „amânduror mănăstirilor care sunt zidite de moșul domniei mele și de părintele domniei mele [așa dar de Radu I și Mircea] — : de la Cozia, a sfintei începătoare de viață Troițe, și a sfintei Bunei-Vestiri, care este dela Cotmeana" 4).

Se ridică acum întrebarea: în ce chip s'ar putea împăca arătările diferite ale acestor izvoare? Hașdeu, în critica sa, care, — mai ales în partea ce privește pretinsa biserică sau mănăstire dela Călimănești, se mai admite și azi, — afirmă ritos că:

„1. Radu-Negru, tatăl marelui Mircea, fundează o biserică nu departe de Cozia, la Călimănești;

2. Acea biserică primește mai multe donațiuni succesive dela Dan Basarab, fratele și predecesorul lui Mircea-cel-Mare;

3. Deci după Radu-Negru și după Dan Basarab se naște „din temelie" propriu zisa monastire Cozia" 6).

Iar în ce privește Cotmeana:

„1. Radu-Negru, între 1372—1382, clădise undeva, lângă Cotmeana, o biserică întocmai precum tot dâșul făcuse o alta la Călimănești, lângă Cozia;

2. Pentru Cotmeana, ca și pentru Cozia, marele Mircea a fost, între 1386—1388, fundatorul cel „din temelie" al monastirii, în loc de o simplă biserică" 7).

Dar, ca să primim aceste afirmații, este necesar să admitem implicit:

1. Că la aceiași dată — 20 Mai 1388 —, Mircea Vodă a dat două hriseoave, către două locașuri foarte apropiate una de alta, cu același hram al sfintei Troițe: Nucetul sau Cozia și Călimănești;

2. Că la Călimănești nu exista o simplă biserică, ci o lavră veche și bogată, căreia, i se făcuseră donațiuni sub Radu și Dan, și care avea aceiași orânduială de stavropighie, ca Tismana însăși, Domnul neputând impune pe egumen, care în ambele mănăstiri urma să fie liber ales de obștea călugărilor;

3. Că mănăstirea Cotmeana a fost metoh al bisericii dela Călimănești, care mai stăpânea și toate averile mănăstirii Cozia, menționate de hrisev, — și în sfârșit

4. Că în hrisevul său din 1418, Mihai Vovod s'a exprimat greșit, deoarece vorbind de mănăstirile Cozia și Cotmeana, zidite de moșul și părintele său, a înțeles totuși presupusele biserici dela Călimănești și din apropierea Cotmeanei.

Dar la Călimănești nu se mai păstrează nicio urmă a

unei mănăstiri, atât de însemnate totuși, — fiindcă ea nu poate fi mănăstirea de maici din Ostrov, care are alt hram și nu a stăpănit niciodată averile Coziei —; și același lucru s'a petrecut cu „biserica de lângă Cotmeana”, din care iarăși n'a rămas nimic, deși o fundațiune mult mai neînsemnată — metohul dela Inătești — există, cum se va vedea, și azi. Apoi, în considerațiunile sale, Hașdeu dă o deosebită importanță afirmației lui Mircea că acesta a ridicat *din temelie* cele două mănăstiri, Cozia și Cotmeana, — fără a observa însă că voevodul afirmă același lucru și când e vorba de biserica din „locul ce se chiamă Călimănești”, pe care totuși atât Hașdeu, cât și istoricii care l-au urmat, o socotesc fundațiune a lui Radu I s).

Pe baza cercetării de aci, în care a trebuit să se utilizeze izvoare din a doua mână, nu se poate ajunge, din această cauză, la încheieri definitive. *Este necesar să recunoaștem totuși, că cele mai multe elemente duc la concluzia că biserica dela Călimănești și mănăstirea Cozia sunt unul și același locaș, fondat de Radu I și terminat de fiii lui, Dan și Mircea.* Zugrăveala vine desigur dela acesta din urmă⁹⁾.

Biserica principală a fost restaurată în două rânduri: odată sub Mihnea Turcitul, iar la 1706 sub Brâncoveanu¹⁰⁾. Radu Vodă Paisie adaugă, pe colina dela Nord, bolnița, un minunat monument, care amintește meșteșugul de clădit al Moldovenilor¹¹⁾.

1) *Istoria Critică*, I, p. 131.

2) Tom. II, 1871, pp. 28-29. (Izvor inaccesibil mie).

3) Textul după Hașdeu, *op. cit.*, p. 129. Nu cunosc urmarea.

4) Hașdeu, *op. cit.*, pp. 130-131.

5) Hașdeu, *op. cit.*, p. 132.

6) Hașdeu, *op. cit.*, p. 131.

7) Hașdeu, *op. cit.*, p. 133.

8) Cf. doc. adus mai sus, p. 35. Nu cumva lucrurile se explică printr'o greșită traducere sau transcriere a documentelor din condiți?

9) V și cronica în versuri dela Prislop, care vorbește de sfințirea mănăstirii, făcută de Nicodim, la Hașdeu, *op. cit.*, p. 139.

10) N. Iorga, *L'art roumain*, pp. 25-36; Ștefănescu, *Contrib. à l'étude des peintures murales valaques*, p. 19.

11) N. Iorga, *op. cit.*, p. 169; Ștefănescu, *op. cit.*, p. 28; I. B. Georgescu, *Bolnița Coziei*, în *Arh. Olt*, VII, pp. 12-24.

Adăugiri bibliografice: N. Iorga, *Inscripții*, I, pp. 173-177; idem, *Istoria bis rom.*, (indicele); idem, *Sate și mănăstiri*, pp. 249-252; Ștefănescu, *La peinture religieuse* (indicele); *acuarală* de Carol de Szăthmáry, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, I, p. 92; Mih. Popescu, *Oltenia în timp stăp. austr.*, *ibid.*, XIX, p. 101; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii*, *ibid.*, XX, p. 129, și XXIII, p. 24; G. Balș, *Câteva observații*, *ibid.*, XX, pp. 49-52; Pr. M. Dumitrescu, *40 de biserici din România*, vol. III, pp. 26 și urm.; V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, II, pp. 78-79, 138-39;—IV, p. 835; VI, pp. 39-40, 187, 167-69 și 392;—VII, p. 422 și X A. pp. 150-152 P. Antonescu, *Monastirea Cozia*, Buc., 1903; Dobrescu, *Întemeierea Mitropoliilor*, p. 61-62. Tim. Cipariu, *Arhivul pentru fil. și ist.*, Blaj, MDCCCXVII, pp. 77-78 (hrisovul lui Mircea din 1387 pentru Săpatul; V. Drăghiceanu, *Mormântul lui Mircea-Vodă*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.* XXIV, p. 20; I. B. Georgescu, *Cozia*, în «*Năzuința*», III, nr. 4-5, pp. 1-34 (lucrare neutilizată).

XXV. Cracul-Muntelui

(Mehedinți)

În lista mănăstirilor din România, din *Dicționarul topografic și statistic* al lui Frunzescu, figurează, printre mănăstirile mari din județul Mehedinți, *un locaș pe care nu-l cu-*

noaştem deloc altfel: Cracul-Muntelui¹⁾. În satul cu acest nume, se găseşte azi o biserică fără nimic caracteristic. „Nu e interesantă decât prin legenda legată de ea şi de Nicodim, întemeietorul mănăstirilor noastre. Dela Vodiţa, Nicodim sfântul plecă în căutarea unui loc cu cascade, cu „pişători”, pentru a zidi o nouă mănăstire. În trecere prin Cracul-Muntelui spre Tismana, el poposi aici. De dimineată, plecând, un om, pentru a-şi râde de el, îi puse o găină în traistă şi, când fu aproape de a părăsi satul, lângă un pârâu, îi făcu ruşinea de a-l denunţa ca hoţ. Nicodim plecă blestemând. De atunci valea se numeşte Valea Găinei, şi pe ea nu trăieşte nicio vietate, nici pe malurile ei vreo plantă, din cauza blestemului Sfântului”²⁾. Tradiţia aceasta este, cum se va vedea, cu totul asemănătoare celei ce s’a cules la Ilovăţ, unde deasemenea a existat o mănăstire necunoscută. Descoperirile dela Crivelnic³⁾ vor fi desigur un îndemn mai mult pentru a se începe cât mai neîntârziat cercetări şi în regiunea aceasta. În pământ, ca şi în istoricul proprietăţii, sau în tradiţie, se vor afla desigur preţioase elemente de documentare.

1) Op. cit., p. XVII. Vezi şi „Cracul Muntelui, monastire în satul cu asemenea numire”, p. 143.

2) V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVII, p. 118.—Dar mănăstirea ar putea fi şi aiurea, prin împrejurimi.

3) V. mai jos, p. 39.

XXVI. Crasna

(Gorj)

Schitul Crasna este ctitoria cunoscutului boier Dimitrie Filişanul, tovarăşul de arme şi pribegie al lui Matei Basarab, care îl termină de zidit la 24 Septembrie 1636. Peste mai bine de un veac, la 1752, schitul devine metoh al Episcopiei de Râmnic.

Zugrăveala bisericii se datoreşte numai în parte întemeietorului. A acestuia este însă catapeteazma ce ni se păstrează, un minunat giuvaer de artă decorativă.

Ca aproape toate fundaţiunile mănăstireşti ale Gorjului, schitul Crasna a fost amănunţit cercetat şi descris de Alex. Ştefulescu¹⁾.

1) Alex. Ştefulescu, *Schitul Crasna*, Buc., 1910, ed. Casei Bisericii. V. şi *Sf. Episcopie a Râmnicului etc.*, pp. 359—365; Pr. M. Dumitrescu, *40 de biserici din România*, p. 22; V. A. Urechiiă, *Ist. Rom.*, V, p. 316.

XXVII. Creţeşti

(Dolj)

Barbul Brădescul biv vel paharnic, alt boier dintre cei ridicăţi cu Matei Basarab, a înălţat din temelie, probabil în domnia acestuia, mănăstirea Creţeşti, ale cărei frumoase ruine solitare se pot vedea încă pe malul drept al Jiului, în faţa Craiovei. S’a aşteptat zadarnic până acum, ca apa să roadă tăpşanul pe care se află biserica; iar zecile de ani care au trecut de când, în numele acestei posibilităţi, s’a cărat de aci

pisania la un muzeu craiovean și s'au jupuit pereții de frescuri, arată că o adevărată grijă ar fi păstrat biserica întreagă. Soarta mănăstirii Crețești s'a asemănat cu cea a vechiului Bucovăț; dar pe când acesta a fost părăsit de frica Jiiului, sub Regulamentul Organic, de un străin, cei ce au găsit că pentru Crețești nu puteau face altceva decât să dea adăpost, în propriile lor case mai întâiu, frescurilor care reprezentau pe cătora, erau chiar urmașii acestora, iar lucrul se petrecea în secolul nostru.

Inscripția din 1757 spune că biserica lui Barbu Brădescu învechindu-se, nepotul său, Constantin Brădescu vel clucer, a prefăcut-o la această dată; iar o însemnare din pomelnicul Episcopiei oltene arată că fiul lui Constantin, Ioniță biv trei logofăt, a închinat schitul către scaunul din Râmnic la 1778¹⁾.

În epoca secularizării se mai aflau aci călugări²⁾.

1) *Sf. Episcopie a Râmnicului etc.*, pp. 409-410.

2) Frunzescu, l. c.

XXVIII. Crivelnicul

Com. Ilovăț, satul Firiz (Mehedinți)

Cea mai veche informație despre șederea lui Nicodim în regiunea Ilovățului este cuprinsă într'o adunare de note istorice, tipărită în 1883¹⁾. Pentru a doua oară, cunoscutul cercetător al ținutului mehedințean, d. Prof. Al. Bărcăcilă din Turnu-Severin, a redat mai amănunțit această tradiție în 1915, când au fost semnalate și ruinele dela Firiz²⁾, — și tot d-sa a avut meritul să desgroape apoi, în vara trecută, temeliiile schitului, făcând în chipul acesta să se cunoască existența sigură a uneia dintre cele mai vechi fundațiuni religioase din întreaga țară³⁾.

Silit să vorbească aci, la rândul ei, despre trecutul acestei mănăstiri, nu voiu putea utiliza însă rezultatele definitive la care a ajuns d. Prof. Bărcăcilă, deoarece singurele informațiuni ce-mi sunt accesibile azi, se găsesc în notele date de d-sa înainte de săpături, tipărite în *Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice*, anul XXVIII, fasc. 84, pe Aprilie—Iulie 1935⁴⁾, pp. 92—93, și într'un reportaj al *Universului* din 17 Oct. 1936. Considerațiunile de mai jos, care vor fi astfel curând depășite, se bazează pe izvoarele utilizate de mai multe ori în această lucrare, și asupra importanței cărora am stăruit și aiurea⁵⁾.

În catagrafiile mănăstirilor oltene din 1719 figurează, în rândul „capelelor”, un locaș dispărut probabil din secolul al XVIII-lea: Crivelnicul⁶⁾. Așezarea sa geografică se poate cunoaște destul de mulțumitor pe baza hărții Căpitanului Schwantz, care vine din aceeași vreme, unde schitul se

află menționat pe malul stâng al râului Coșuștea, între apele „Sinteasca” și „Lăpușnic” și satele Dâlbocița și Racovița⁷⁾. Un număr de alte documente cartografice indică aceeași așezare⁸⁾, aceasta fiind evident a ruinelor dela Firiz, unde nu poate fi deci îndoială că a existat Crivelnicul.

S'a presupus însă că aceste ruine ar fi ale mănăstirii *Coșuștea*, nume ce ar fi desemnat, într'o vreme mai veche, același locaș. Singurul document cunoscut mie, cu privire la mănăstirea Coșuștea, este porunca lui Vlad Vodă Călugărul, dela 10 Aprilie 1493, dată mănăstirii Tismana pentru moșia Bahna, în care se spune:

„Apoi au venit 4 boieri... și au mărturisit și ei că a fost moșia [Bahna] a sf. mănăstiri [Tismana] și *egumenul dela Coșuștea*”⁹⁾.

Aceasta însemnează că, la data hrisovului, mănăstirea exista, și este de admis prin urmare tradiția care face din Nicodim întemeietorul ei. Se ridică însă întrebarea: în ce punct, pe malul pârâului Coșuștea — la care trimite evident numele mănăstirii —, se găsea locașul? Legenda, culeasă de d. Bărcăcilă în Dâlbocița¹⁰⁾, pomenește de un schit anterior celui dela Firiz, *care se afla pe valea aceleiași ape*, ceva mai jos, la Ilovăț, — ba chiar se arată că aci stăteau cei mai mulți dintre călugări, ducându-se numai cu schimbul la schitul dela Firiz, — ceea ce ar indica dependența acestuia de mănăstirea din Ilovăț, dând astfel oarecare temei presupunerii că vechea Coșuștea este aceasta din urmă.

1) V. Dimitrescu, *Note asupra monumentelor, ruinelor și locurilor însemnate istorice din județul Mehedinți*, în *Revista pt. ist., ark și fil.*, an. I, vol. I, p. 163.

2) *Raport*, în *Anuarul Comis. Mon. Ist. pe 1915*, Buc 1916, p. 172.

3) A fost asistat la săpături de dd. A. Decei și I. Berciu (*Universul*, nr. 287, din 17 Oct. 1936).

4) Apărut în Oct. anul acesta.

5) V. lucrările mele: *Reședințele celei de a doua mitropolii a Țării-Românești*, în *Ark. Olt.*, XIV, pp. 67—78 și *Despre schitul Zdrălea sau Roaba, o clădire necunoscută a Craioveștilor*, *ibid.*, p. 347, nota.

6) *Doc. Hurmuzaki*, VI, p. 270 și 276. Cf. și N. Dobrescu, *Ist. bis. rom. în Oltenia*, p. 32.

7) I. C. Băcilă, *Oltenia sub Austriaci, Un doc. cartografic*, în *Ark. Olt.* III, p. 111 și urm.

8) *Carte partielière de la Hongrie etc., dressée sur les observations de Mr. le Comte Marsilli*, par G de L'Isle, 1717; *Regni Hungariae tabula generalis...* von G. Mannert, Nürnberg; *Royaume de la Hongrie, Principauté de Transylvanie etc.*, par S. Robert, 1751 (indică și un sat Coșuștea pe malul drept); *Idem, Turquie Européenne*, 1755; Cf. și Matheus Senterius, etc.

9) Ștefulescu, *Tismana*, ed. *Căsei Bis.*, p. 199.

10) *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVIII, pp. 92—3.

XXIX. Crivina

Com. Șopârlița (?) (Romañați)

În harta Stolnicului Constantin Cantacuzino, reproducută de Anton-Maria del Chiaro în a sa *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia* (Venezia MDCCXVIII)¹⁾, se află menționată pe Olteț, în regiunea Brâncovenilor, pe care au-

torul hărții a cunoscut-o cu siguranță foarte bine, o „mănăstire mică”²⁾), despre care nu am întâlnit nicio mențiune documentară: Crivina. Harta o situează în stânga Oltețului, la Nord-Est de Pârșcoveni și de satul, dispărut azi, al Brătășenilor, care s'a găsit o vreme în stăpânirea cunoscutului mare vistier al lui Matei Basarab, Ghinea Țucalas³⁾). Azi, în partea locului, se găsesc numai ruinele mănăstirii atribuite de localnici acestuia, „pe moșia Brătășenilor, sub un pisc de deal, în marginea Oltețului”. Răspunsurile primite de Odobescu, la chestionarul său din 1871, dela preoții satelor Șopârlița și Dobrunul, aduc următoarele informații cu privire la aceste ruine:

Preotul I. Ionescu din Șopârlița raportează: „În partea despre apus a acestei comune este o mănăstire ruinată foarte veche. Se zice că este făcută în zilele lui Matei Basarab, când era domnia la Brâncoveni, chiar de un ministru al său cu numele Ghinea Vistierul (grec de origină). Este în lungime cam de 7 stânjini numai lumina înăuntru și lărgimea ca de 6 stânjini; grosimea zidului este tocmai de un stânjin mare; zidul este zidit numai cu goală cărămidă și var; cărămida în mărime lungul 1 palmă domnească și 2 degete, iară grosimea o șchioapă. Pe sus are cărămizi în trei colțuri cu săpături în patru colțuri; înăuntru are patru pietre, câte una la fiecare colț, nescrise. Este fondată pe un loc care se numește de bătrâni *Sub Zăpodie*, în marginea apei Oltețului⁴⁾, într'un deluș. Tot lângă această mănăstire mai se găsesc niște ziduri în formă de case pătrate, tocmai aproape de Olteț, în depărtare de mănăstire ca de 12 stânjini. Aceste case se zice că au fost o grădină de animale sălbatice, mai mult ciute; de aceea s'a și numit acest loc *La Ciutărie*. Biserica se zice că s'a părăsit pentrucă s'a jăfuit de Turci, după ce au tăiat pe Ghinea”⁵⁾).

Dimitrie Iordăchescu din Dobrun aduce informații asemănătoare: „În moșia boierilor Brătășeni, supt un pisc de deal în marginea Oltețului, în vecinătate cu comuna Dobrunul, se află în fața pământului rămase ziduri de case. Biserica e apropiată de acele ziduri... Zidurile se află pe pământ simplu, iară nu pe piatră; ele cad spre răsărit. Zidurile bisericii sunt și acum necăzute, de cărămidă potrivită, zidite cu var, forma având-o un dreptunghi. Despre ziduri și biserică se spune de niște bătrâni și un preot, că din povestirea părinților lor, au fost zidite de Ghinea vistierul, ce i s'a zis Ciucala, de neam bulgar (!), în zilele când era domn Matei-Vodă”⁶⁾).

Pare ușor de admis că schitul Crivina, menționat în harta Stolnicului Cantacuzino, este această fundațiune atribuită marelui vistier Ghinea Țucalas. Dacă este așa, atunci el era încă deschis în epoca lui Constantin Brâncovea-

nu, părăsindu-se abia mai târziu. Hărțile mai noi, din secolul al XVIII-lea, nu-l menționează.

O cercetare amănunțită a toponimiei locale și a ruinelor ce vor mai fi rămas din această fundațiune, ar putea aduce informații prețioase.

1) Tipărită de d. N. Iorga, Buc. 1914. Pt. hartă v. și T. G. Bulat, *Oltenia după harta din Anton Maria del Chiaro*, în *Arh. Olt.* 1, p. 154.

2) „*Piccioli monastery*”.

3) De origine rumeliot, Ghinea fusese—spune Xenopol—de meserie lăcătar. Strămutându-se însă în Muntenia, se așezase în sat la Brătășani, în Romanați, căsătorindu-se aici. (Xenopol, *Ist. Rom.*, ed III, vol VII, p. 14) Despre moartea lui, cunoscută bine și din cronică țării, a dat d. Ionașcu un interesant doc. din 23 Iunie 1653, în *Recensii și întâmpinări*, Craiova, 1936, p. 25.

4) În l. c. greșit: *Otlului*.

5) Al. I. Odobescu, *Antichitățile județului Romanați*, în *Opere complete*, II, p. 251-2

6) Idem, *ibid.*, p. 252-3.

XXX. Dobrușa

(Valcea).

Inceputurile Dobrușei nu sunt bine lămurite până acum. Se poate spune însă în mod sigur că mănăstirea exista în primele decenii ale secolului al XVI-lea¹⁾, deoarece hrisoavele dela 9 Ianuarie 1570 și 2 Aprilie 1604²⁾, ale lui Alexandru-Vodă Mircea și Radu Șerban, vorbesc de danii făcute atunci mănăstirii. Astfel, acesta din urmă, întărește Dobrușei „moșie în Crivina, Prundul Graurului jumătate, ce s'au fost hotărât și împărțit cu Murgestii, încă în zilele bătrânului [moșului] domniei mele Basarab Voevod³⁾”, cu 12 boeri hotarnici. Am văzut domnia mea și cartea bătrânului Basarab Voevod [când] au fost cursul anilor 7006 [sic!]. Și iară să fie sfintei mănăstiri... Poiana Ciobanului toată, pentrucă este bătrână și dreaptă ocină de moștenire sfintei mănăstiri, iarăși încă din zilele vechilor Domni și a răposatului Vladislav Voevod. Și satul Crivina... pentrucă l-au dat și l-au închinat jupan Bădea și jupânița lui Vlădaia, încă din zilele răposatului Vladislav Voevod fiind atuncea curgerea anilor 7031 [1523]⁴⁾. Și am văzut și cărțile lui Vladislav Voevod pentru închinarea acestui sat, ce s'au fost dat și au miluit jupan Bădea și jupânița lui Vlădaia, satul Crivina și țigani anume... Iar după aceea, când au fost în zilele lui Pătru Voevod, feciorul Mircii... iar Secar armaș el s'au sculat asupra sfintei mănăstiri ca să ia satul Crivina și Poiana Ciobanului, fără știerea răposatului Pătru Voevod... Ci au rămas Secar armaș de lege și de judecată... Și iar să fie sfintei mănăstiri satul Braești... pentrucă l-au dat însuși Stanciul spătar...”⁵⁾.

Ni s'a păstrat și hrisovul dela 23 Aprilie 1586, prin care Mihnea Vodă Turcitul întărește legătura de închinare a Dobrușei către Episcopia de Râmnic, făcută de jupâneasa Stanca și soțul său, Radu Buzescu biv vel armaș⁶⁾, din care se

vede limpede că atât mănăstirea, cât și satele cu care fusese înzestrată, veneau din neamul acestei jupânițe, și nu din cel al Buzeștilor. Stanca este însă foarte probabil dintre Bengești, care în secolul al XVIII-lea erau socotiți ca fondatori ai schitului⁷⁾, și tot din neamul acesta pot fi vechii dăniași: jupân Badaea ori jupânița lui Vlădaia, și Stanciul spătar, — poate Stanciul Benga, ginerile Hamzei banul din Obislav⁸⁾. — Dar mănăstirea trebuie să fi fost mult mai veche decât începutul secolului al XVI-lea, deoarece a fost reclădit pe la 1573.

La 1675, Dobrușa a fost pentru a doua oară închinată Episcopiei de trei familii, care o socoteau pe Stanca deopotrivă ca strămoașe a lor: Buzeștii, boerii din Velciu și cei din Dâlga⁹⁾.

În legătură cu fondarea schitului, trebuie amintită și tradiția care o pune pe seama „Brâncovencei sau Doamnei Dobrușa”: aceasta ar fi zidit biserica, fiindcă scăpase aci călare, când fusese urmărită de Turci¹⁰⁾.

Pisania ce se păstrează arată că locașul a fost prefăcut de episcopul Ștefan [1673—1693], și mai târziu înfrumusețat și zugrăvit de episcopii Partenie și Chesarie, între 1771—1774¹¹⁾.

1) Schitul ar putea fi însă mai vechi și decât anul 7006 [1497-8], cum arată d. maior Gh. S. Buzescu în *Reconstituirea istorică privind neamul Buzeștilor*, II, Sibiu 1936. Cf. și *Sf. Episcopie a Râmnicului*, p. 337. D. Iorga socotește totuși că el este fundațiunea lui Dobruș, marele postelnic al lui Mircea Ciobanul (*Inscripții* I, 166 și *Ist. bis.*, p. 142).

2) T. G. Bulat, *Contrib. doc. la Istoria Olteniei*, pp. 1 și urm.

3) Deci Neagoe (1512—1521).

4) Vladislav III (1523—1525).

5) Bulat, o. c., p. 2—3.

6) Maior Buzesau, *op. cit.*, pp. 12-14.

7) N. Dobrescu, *Ist. bis. rom. din Ol.*, p. 236.

8) Pentru acesta v. Șt. Nicolăescu, *Doc. slavo-rom*, p. 37.

9) Toate doc. la Maior Buzesau, *op. cit.*

10) V. Drăghiceanu, *Monumentele istorice din Oltenia*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXIV, pp. 121-122.

11) *Idem*, *ibidem*.

Adăugiri bibliografice: N. Iorga, *Inscripții*, I, pp. 166—168; *idem*, *L'art roumain*, p. 147, 149; I. D. Ștefănescu, *Contrib. à l'étude des peintures murales valaques*, p. 69; *idem*, *La peinture religieuse*, pp. 153-155.

XXXI. Episcopia Râmnicului, Noul Severin

(Râmnicul-Vâlcea)

Am discutat, într-o lucrare mai veche¹⁾, problemele ce se ridică în legătură cu vechimea bisericii episcopale dela Râmnic. Textul, semnalat de mine cu această ocazie, pe baza căruia s'a ajuns la constatări noi privitoare atât la domnia lui Dan I, cât și a scaunului vlădicesc dela Râmnic²⁾, este o relațiune latină din Iunie 1731, dată probabil de însuși episcopul Inochentie, al cărui cuprins spune în traducere:

„Biserica Episcopiei Râmnicului a fost ridicată din temelie de Bogdan Voevod cel vechiu, fratele lui Mircea Voevod, în anul 6812 (sic!), care biserică aparținuse orașului

Râmnic. Când însă arhiepiscopul sau mitropolitul cu numele Antim mutase arhiepiscopia dela Severin la Râmnic, rămase această biserică arhiepiscopală și până în ziua de astăzi se chiamă Noul Severin. Infrumusețarea acestei biserici mitropolitane însă s'a făcut de către urmașii episcopului Antim, anume Eftimie și Mihail, care deasemenea au avut grija de a construi vechi clădiri episcopale. Casa însă a tipografiei și pivnițele care se află sub ea, a avut grija ca să le facă Matei Voevod" 3).

Deși relațiunea de mai sus este relativ nouă, socotesc totuși că, pe baza ei, se poate admite cu siguranță că biserica episcopală din Râmnic a fost fondată la sfârșitul secolului al XIV-lea, pentru nevoile târgului, căruia aparținuse înainte ca Antim să fi mutat mitropolia dela Severin aci. Această încheiere își află confirmarea în faptul că, la 1535, Vlad Vintilă vorbește într'un hrisov despre o *Vale a Episcopiei*, din imediata apropiere a scaunului de azi 4), ceea ce însemnează că aci a fost o reședință de episcop și înainte de reînființarea episcopiei, — sub Radu-cel-Mare, — sau mai precis că aci au rezidat vlădicii din preajma lui 1400, așa cum, de altfel, se și arată.

O nedumerire mai stăruie însă în ce privește acel *Bogdan Voevod*, ziditorul cel dintâiu al bisericii, care se găsește trecut și în pomelnicul episcopiei, alături de mama sa, *Doamna Anca*. Dată fiind calitatea de frate al lui Mircea Vodă și cea de ctitor la o biserică mai veche decât mutarea mitropoliei la Râmnic, acest *Bogdan Voevod* trebuie să fie Dan I, feciorul, poate cu prima sa soție, Anca (sau Ana), al lui Radu Vodă, — nepotrivirea de nume explicându-se prin transcrierea greșită a unui pomelnic vechiu și șters 5).

Biserica Episcopiei a fost refăcută de mai multe ori, sub episcopii Mihai, Climent (1735) și Calinic (1856) 6).

1) Ion Donat, *Reședințele celei de a doua mitropolii a Țării Românești*, în *Arh. Ott.*, XIV, pp. 67—76.

2) Cu privire la constatările făcute, v. N. Iorga, în *Revista Istorică*, 1935, și C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, vol. I, ed. II, p. 421.

3) *Lucrarea mea citată*, în l. c., p. 75. Textul latin dela N. Dobrescu, *Istoria bis. rom. din Oltenia*, p. 233.

4) *Ibid.*, p. 75.

5) Critica amănuntelor, pe baza cărora am ajuns la aceste concluzii, se găsește în lucrarea mea citată.

6) *St. Episcopie a Râmnicului etc.*, pp. 174 și urm.

Adăugiri bibliografice: V. A. Urechia, *Ist. Rom.*, V, pp. 114-15, 416; VI, p. 13, 1378, 139, 140-43, 260; VII, pp. 329, 374; VIII, pp. 345-6, 349; X A, pp. 204-6.

XXXII. Frăsineiul

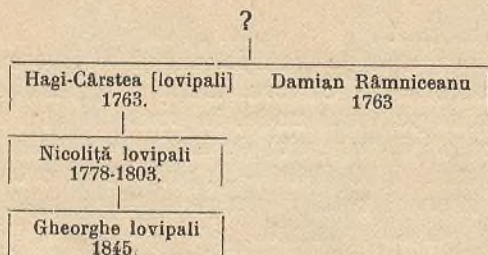
Com. Muereasca-de-Sus (Vâlcea)

Intemeiat, după tradiție, la 1710 de doi călugări bulgari Ilarion și Ștefan, schitul Frăsineiul va fi fost la început de lemn. În locul acestuia, Hagi Cârstea Iovipali și chir Damian Râmnicăneanu 1) înălțară, la 1763, locașul de zid, rămas astăzi

ca biserică a cimitirului obștii, în pisană a căruia nu sunt însă pomeniți decât acești întemeietori. La 1780, din cauza războiului, schitul fu părăsit și rămase pustiu până la 1845 când, cu învoirea lui Gheorghe Iovipali, nepotul lui Hagi Cârstea, se așază în el un călugăr dela Cernica, Acachie. În sfârșit, episcopul Calinic zidește alături, între 1860—63, o biserică mare, aducând în același timp dela Sf. Munte pe un ucenic al său, Policarp Nisipeanu, cu alți doi călugări, care statornicesc în mănăstire regula de viețuire a Athosului. Ca rânduială să fie desăvârșită, Calinic oprește, cu mare blestem, apropierea femeilor de mănăstire.

De Frăsineu ținea la această dată și schitul Slătioarele ²⁾.

1) Pe aceștia doi, d-l V. Brătulescu (*Mănăstirea Frăsineul din județul Vâlcea*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, p. 85) îi socotește frați. Pisană din 1848 pomeneste și pe fiul lui Hagi-Cârstea, Nicolită Iovipali, care e cunoscutul negustor râmnicean, corespondentul lui Hagi Pop din Sibiu (Pentru el v. Dem. Z. Furnică, *Documente privitoare la comerțul românesc*, Buc., 1913, Indicele). Avem deci următoarea spiță a acestui neam:

2) Pentru toate v. Brătulescu, l. c.

Adăugiri bibliografice: N. Iorga, *Ist. bis.*, II, p. 251; *Sf. Episcopie a Râmnicului* etc., pp. 164-5; Meletie Răutu, *Monografia ecleziastică a jud. Vâlcea*, 1908; *Marele Dicționar Geografic*, III, p. 417.

XXXIII. Gănescu

(Craiova)

Mănăstirea Gănescului, unde și-a avut o vreme reședința episcopul de Râmnic, a fost începută, ca mănăstire, la 1752 de Barbu Gănescu biv vel stolnic ¹⁾ și terminată peste 5 ani, la 1759. Ea s'a întemeiat așa dar într'o epocă în care au fost zidite foarte multe din bisericile Craiovei. Ca majoritatea acestora, ctitoria Gănescului va fi fost însă, înainte de această vreme, de lemn ²⁾.

Printre boierii și negustorii craioveni, cari au ajutat la zidire, ori au sporit zestrea mănăstirii, pomelnicul scris de Dionisie Eclesiarhul, care și-a trecut aci o parte din anii bătrâneței, citează pe: Teodor Săpunaru, Gheorghe Crăsnariu comis, Păuna Fratoștițeanca, Costandin Coțofeanu clucer, popa Hristea, ctitorul bisericii „din mahalaua Târgul de afară în Craiova, hramul Sfinților Apostoli”, și Ilinca Dobroslovanca, ziditoarea schitului Reșca din Romanați.

La 1777, mănăstirea Gănescului a fost închinată episcopiei de Râmnic, în numele căreia stăpânea, ca metoace, bi-

serica popei Hristea, schitul Reșca și schitul Mischii. La 1889, biserica și chiliile au fost dărâmate, pentru a se clădi în locul lor Palatul Justiției.

1) Observ însă că, în pisanie se arată ca întemeietor *Barbu Zătreaanu bio vel stolnic*. Oare Gănescu și Zătreaanu, amândoi cu numele de Barbu și cu boieria de biv vel stolnic, sunt una și aceeași persoană?

2) Lucrul ar explica de ce biserica aceasta, — ca și altele din Craiova — oraș cu vreo 40 de biserici la începutul secolului al XVIII-lea și numai cu 27 în veacul următor — are două hramuri: unul ar fi cel vechiu, iar al doilea cel pus de noul ctitor.

Bibliografie: Sf. Episcopie a Râmnicului, etc., pp. 416—426; Ghenadie al Râmnicului, Biserica din Craiova cu hramul sfântului ierarh Nicolae și sfântul Ioan Botezătorul, numită a Gănescului și apoi supranumită melohul Episcopiei, Buc., 1891; Biserica ortodoxă română, XV, 3, p. 246 și urm.; Ioan Căncea, Oameni și fapte din trecutul Craiovei, în Arh. Olt., X, p. 41; Pr. M. Dumitrescu, 40 de biserici din România, III, p. 15; V. A. Urechia, Istoria Românilor, II, pp. 70—1; VI, p. 141; VII, pp. 372—3; X, A, pp. 211 — 212.

XXXIV. Govora

(Vâlcea)

Printre mănăstirile a căror istorie este împinsă foarte departe în trecut, atât de tradiție, cât și de izvoarele documentare, trebuie socotită și Govora. După o legendă, această mănăstire s'ar găsi pe locul unde, în vremuri străvechi, se afla o bisericuță catolică, înlocuită de Radu Vodă, fiul lui Vlad Călugărul, după anul 7000 [1491—2], printr'una ortodoxă¹⁾. Cum se va vedea, această tradiție nu poate fi primită, cel puțin în forma în care ni s'a păstrat.

Intr'adevăr, încă dela 4 Februarie 1488 (adică înainte de refacerea mănăstirii de către Radu cel Mare), Vlad Vodă Călugărul întărea „*sfintei mănăstiri și dumnezeestilor monași drept hrană, spre veșnică pomenire*” a neamului său, moșia Hința²⁾, ceea ce arată evident că atunci nu putea fi acolo o mănăstire catolică. De altfel, dacă acesta este cel mai vechiu document dat mănăstirii, ce cunoaștem azi, în schimb avem altele mai noi, care aduc amănunte cu privire la o epocă mult anterioră. Astfel, în hrisovul său dela 1 Aprilie 1551, Mircea Ciobanul arată că întărește mănăstirii „*satele anume Glodul și Hința tot cu tot hotarul, pentru că aceste mai sus amintite sate au fost ale sfintei mănăstiri încă dela începutul fărăi noastre românești*”. Iar când au fost în zilele lui Vlad voevod Tepeș, apoi a fost un boier care se numea Albul-cel-Mare și a fost luat mai sus zisele sate în sila lui și încă a pustiit și pe sfânta mănăstire, până în vremea în care a dăruit Domnul Dumnezeu cu domnia pe părintele domniei mele Radul voevod cel Bun, feciorul Vladului voevod Călugărul. Și după aceia, în zilele Vladului voevod Tepeș, acel boier Albul-cel-Mare, ridicatu-s'au domn peste capul Vladului voevod Tepeș; iar Vlad voevod a ieșit cu oastea înaintea lui și l-a prins pe el și l-a tăiat și pe el și pe tot neamul lui. Deci văzând Vlad voevod sfânta mănăstire pustie, pentru aceia au fost miluit cu aceste sate Glodul și Hința.

pe niște slugi ale lui. Iar după aceia părintele domniei mele răposatul Radul voevod, feciorul Vladului voevod Călugărul, au mers într'acea parte de loc și au văzut pre sfânta mănăstire pustie, apoi iarăși o au ridicat și o au înnoit și o au zugrăvit cu agoniseala domniei sale care i-au dăruit-o Domnul Dumnezeu, precum stă și până azi, și încă i-au descoperit și i-au cumpărat satele și țigani și viile și grădinile dela cei care le-au fost luat dela sfânta mănăstire și au aflat și pentru aceste mai sus numite sate Glodul și Hîntea, cum că au fost dintru'nceput moșii ale sfintei mănăstiri. Apoi le-au cumpărat dela Cârstea și dela nepoții lui pentru 5000 aspri gata, ca să fie iarăși ale sfintei mănăstiri..."³⁾

Să ne oprim puțin asupra acestui document. În primul rând, pe baza lui trebuie să se admită fără tăgadă că mănăstirea Govora exista în vremea lui Vlad Țepeș, și anume probabil în prima lui domnie (1456—62), când boierul Albul-cel-Mare o pustiește și îi ia satele. Albul „care s'a ridicat domn peste capul Vladului voevod” ar putea fi Albul vistierul din scrisoarea latinească a pretendentului Dan (1459—60)⁴⁾, cel ajutat de Brașoveni în potruva lui Țepeș. Pentru el și pentru alți boieri răsculați, cărora Țepeș le făcuse nelegiuiri și neajunsuri, Dan cerea despăgubiri⁵⁾. Mai arată însă hrisovul că moșiile prădate de Albul, și pe care după violența lui, Vlad Țepeș, văzând mănăstirea pustie, le-a dăruit unor slugi ale sale, erau ale Govorei „încă dela începutul țării noastre românești” sau, cum spune un alt document dela Vlad-Vintilă, „încă din zilele bătrâne, de când este Țara-Românească și de când s'a zidit mai întâiu sfânta mănăstire”⁶⁾. Este logic să admitem pe baza acestor indicații că mănăstirea era mult mai veche decât domnia lui Țepeș și că venea cu siguranță din secolul al XIV-lea; dar este greu de admis că vremile „dela începutul țării”, de care vorbesc documentele, pot fi anterioare zidirii celei dintâi ctitorii a lui Nicodim, Vodița, deoarece un limbaj asemănător s'a întrebuintat adesea în documente și atunci când era vorba despre începuturile Tismaniei, sau a altei mănăstiri venite din aceeași epocă. Dacă însă, în legenda despre existența aci a unui locaș catolic este un sămbure de adevăr, atunci acea biserică trebuie să fi existat în vremuri și mai vechi: ea ar fi poate de pus în legătură cu infiltrația străină în Loviștea și chiar cu originile, necercetate încă, ale târgului apropiat dela Ocnele-Mari, care este singurul oraș din Oltenia și, alături de Câmpu-Lung, al doilea din toată Țara-Românească, unde se păstrau, încă în secolul al XVIII-lea, formele de organizare medievală, cu pângari și județi, ceea ce atestă o influență străină veche și puternică.

Cu privire la începutul mănăstirii Govora, nu se poate spune astăzi nimic sigur. Observ însă că, după o indicație pe care nu o pot controla acum, Radu Vodă cel Mare ar a-

răta, în hrisovul său din 23 Martie 1497, că mănăstirea este zidită de strămoșii lui⁷⁾. Inscricția din 1711, care spune că Radu ar fi dres numai biserica⁸⁾, precizează că „dintru începutul ei această biserică cine a zidit-o nu se știe” și același lucru îl arată pomelnicul din 16 Februarie 1777⁹⁾.

În mănăstirea „dreasă și înfrumusețată” de Radu Vodă, care păstra încă biserica acestuia, dar căreia i se înnoiau acum chiliile¹⁰⁾, Matei Basarab instalează tipografia condusă de Grecul Meletie, unde apărură pe rând cărți bisericești și, la 1640, Pravila¹¹⁾. Abia la 1711, sub Constantin Brâncoveanu, a fost prefăcută din temelie și biserica. O reparație s'a făcut apoi la 1787, după ce mănăstirea fusese spartă de Florea Hoțul¹²⁾.

1) D. Traianescu, *Mănăstirea dintr'un lemn și mănăstirea Govora*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, III, p. 40. V. și Al. Lapedatu, *Monumentele noastre istorice*, Buc. 1914 p. 374.

2) St. Nicolaescu, *Doc. slavo-române*, p. 239-40.

3) *Ibid.*, p. 10.

4) Hurmuzaki-Iorga, vol. XV, I, p. 34; Florescu, *Divane domnești din Muntenia*, în *Revista Arhivelor*, nr. 4, 1927, p. 84.

5) Pentru pretendentul Dan, v. Hurmuzaki-Iorga, I. c. și I. Bogdan, *Relațiile Țării-Românești cu Brașovul*, p. 100 și urm.

6) Regest la St. Nicolaescu, *Păstorirea Mitropolitului primat al Ungro-Vlahiei Hariton*, în *Arh. Olt.*, XI, p. 50, nota.

7) *Marele Dicționar Geografic*, III, p. 618.

8) Iorga, *Inscripții I*, p. 178. Celelalte inscripții, *ibid.*, pp. 178—181.

9) St. Nicolaescu, *Păstorirea lui Hariton*, în I. c.

10) Traianescu, *op. cit.*

11) Iorga, *Ist. bis. rom.*, I, p. 299.

12) *Idem*, *ibidem*.

Adăgiri bibliografice: N. Dobrescu, *op. cit.* pp. 250-252 (v. și indicele); Sp. Ce. găneanu, *Din odăorele bisericești dela Muzeul Național*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, III, pp. 8-9; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, *ibid.*, XXVI, pp. 50-52; Iorga, *L'art roumain*, pp. 40, 226, I. D. Ștefănescu, *Contrib. à l'étude des peintures murales valaques*, p. 58; *idem*, *La peinture religieuse*, pp. 84—87, V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, VI, p. 181; VII, pp. 303, 372 și X, A, pp. 63—64.

XXXV. Grecești

(Dolj)

Pe la jumătatea drumului dintre satele doljene Grecești și Horezu-Poenari, în imediata apropiere a Jiului, se găseau până în anii din urmă rămășițele unei biserici, roase neconținut de apă. În 1915, răposatul profesor Ciuceanu din Craiova a putut vedea încă cei 6 stâlpi rotunzi ai pridvorului lung de 6,80 m. „împodobiți cu rinceau-uri zugrăvite, cu capitellurile și sochurile pătrate, formând în total 5 arcade rotunde și anume trei în față și două laterale”. Urmele de zugrăveli ale peretelui nordic, cu numele zugravilor și ale zidarului — un popa Nan, un Dumitru, un Gavril — nu aduceau însă nicio informație privitoare la anul zidirii sau la ctitori. Din tradiția locală — în care nu se știe nimic de existența aici a vreunui schit — cercetătorul putuse afla că biserica a fost zidită în timpul domniei lui Alex. Ipsilanti Voevoda (1774—82), fără a se putea ști însă de cine — și că s'a slujit într'însa până în domnia lui Cuza Vodă. Chiar la 1875 bise-

rica se păstra încă întreagă, iar Jiul curgea la aproximativ 6 m. departe de ziduri. Pe la 1880 apa începe să roadă însă altarul, ca la 1915 să ajungă la pridvor¹⁾.

După toate probabilitățile, biserica aceasta a fost a schitului Grecești, menționat ca existând după jumătatea secolului trecut²⁾ și părăsit desigur odată cu secularizarea. Locașul poate fi vechea biserică a satului dispărut Târnava de pe Jiul, care se află menționată la 1778³⁾. Este însă greu de știut cine îi vor fi fost fondatorii. Ctitoria aceasta trebuie să fie boierească, așa cum era și moșia vecină, ajunsă la 1831 în stăpânirea „d-lui Nicolae Hagi Ienuș”⁴⁾, al cărui nume amintește pe ctitorul uneia dintre bisericile Craiovei.

1) St. Ciuceanu, *Raport*, în *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pe 1915*, p. 126—7. Cf. și V. Drăghiceanu în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXII, p. 100.

2) D. Frunzescu, *l. cit.*

3) Const. J. Karadja, în *Arh. Olt.*, III, p. 309.

4) Ion Donat, *Olteni în secolul al XIX-lea* (inedit).

XXXVI. Gura-Motrului

(Mehedinți)

Inceputul mănăstirii dela gura Motrului este legat de feliurile tradiției privitoare la viața Sfântului Nicodim. Astfel, în cronicuța rimată dela Prislop se arată că Sfântul, după ce a zidit acea mănăstire, intrând în Țara Românească a stat mai întâiu în peștera dela Surduc, „sus pe Jiul”;

— „Apoi s'a dus în țeară și mai în intru

Până la apa ce se zice Motru:

Acolo puțin a conăcit

Și după vremi monastire s'a zidit”¹⁾.

După acest izvor, Motru ar fi fost întemeiat de Nicodim înainte de mănăstirea Vodița, ceea ce nu se poate admite. „Mănăstirea Motru — spune însă Paul de Alepp — se consideră ca mai veche decât Tismana, căci sfântul Nicodim a fost cel dintăiu om ce a venit a locui acolo într'o cuvioasă solitudine, apucându-se a clădi o biserică și numai cu mult timp mai în urmă tot dănsul s'a dus de a zidit Tismana”²⁾.

Asemănătoare este și tradiția din *Slujba sfântului Nicodim sfintitul*, tipărită, după originalul slavon, de Partenie, episcopul Râmnicului, unde se spune că Nicodim, venind în țară „jerfelnice dumnezești a făcut, precum se povestește până în ziua de azi, pe apa Motrului, unde acum este zidită mănăstirea ce să numește Motrul”³⁾.

Cea mai largă expunere privitoare la întemeierea legendară a acestei mănăstiri, se cuprinde însă în biografia Sfântului, scrisă de Ieromonahul Ștefan. După un vis — zice biograful lui Nicodim — în care i se poruncise să caute locul pentru o nouă mănăstire, acesta plecă „prin pustietățile pământului acestuia al Băniei Severinului, prin feluri de locuri de văi și pustietăți, până ce a ajuns unde dă apa râul Mo-

trului [sic!] în apa râului Jiului [sic!], căci pe acele vremi foarte mari pustietăți erau în părțile acestea. Și străbătând aci toată pustietatea acelu loc și găsim aci un deal cu izvoare de apă vie și socotind Sfântul că acela poate să fie locul ce i s'a zis prin descoperire, s'a sălășluit aci unde i s'a părut a fi locul bun de mănăstire. Apoi, prin nevoințele sale cele pusești și prin multe ostenele sufletești și trupești, s'a apucat a curăți locul de pădure și a-și face mai înainte chilie pentru șezut. Și șezând aci Sfântul, în puțină vreme a pus și vie; apoi când a început a se apuca pentru a zidi și aci sfântă mănăstire cu ogradă împrejur, iarăși i s'a făcut vestire prin descoperire dumnezeiască, zicându-i: Nu aci este locul... Și așa Sfântul după aceasta iarăși prin descoperire, lăsând locul de mai sus zis, a plecat de aci. *Iar după plecarea Sfântului de aci, trecând vremi și ani mulți la mijloc, un boier drept-credincios și iubitor de Hristos din neamul Basarabilor, care a avut acea moșie sub stăpânire dela părinții și moșii și strămoșii lui, înțelegând de mai înainte petrecerea Sfântului la acel loc, a înălțat mănăstire în numele Sf. Precuciuoasei Paraschivei cea Nouă, care mănăstire mai în urmă Matei Voevod Basarab, strănepotul mai sus zisului boier, o a înprenoit-o și o a mai înzestrat-o cu moșii, precum în hrisovul domniei lui dela leatul 7158 [1649—50] scrie: care mănăstire i s'a zis Mănăstirea Gurii Motrului⁴).*

Tradiția despre înființarea mănăstirii de către Nicodim își află unele temeieri atât în toponimie, cât și în izvoarele istorice. Astfel, în susul mănăstirii se află o vie părășită, pe care localnicii o numesc *Via Sfântului*⁵) sau *a lui Nicodim*⁶) și un loc unde, după tradiție, s'ar fi aflat chilia acestuia⁷); iar în ce privește boierul drept-credincios, din neamul Basarabilor, care mai târziu a înălțat mănăstirea, se va vedea mai jos că poate fi identificat cu destulă precizie.

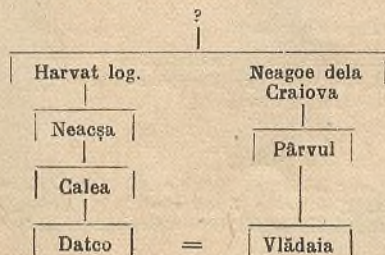
Intr'adevăr, deși mănăstirea Motru se atribue de obicei lui Matei Basarab, ea este cu siguranță zidită — probabil pe locul celei, mai vechi, a Sfântului Nicodim, — de Harvat logofătul, înainte de 13 Ianuarie 1515, când Neagoe Basarab îi dă primul hrisov cunoscut, unde se arată și numele ctitorului⁸). Pe acest boier îl cunoaștem destul de bine, atât în ce privește dregătoriile ocupate — căci au fost pe rând vel spătar, vel vistier și vel logofăt, în domniile lui Mihnea-cel-Rău, Vlăduță și Neagoe Basarab, — cât și în ce privește descendența ce a avut: prin fiica sa Neacșa și prin nepoata lui Calea, este începătorul boierilor Brâncoveni⁹). Despre el s'a spus însă că ar fi fost frate cu Neagoe dela Craiova¹⁰), ceea ce ni se pare greu de primit, dată fiind căsătoria în familie, ce ar trebui să se admită implicit¹¹).

Mănăstirea Motru a ființat fără întrerupere dela începutul lui 1500, până la Matei Basarab, care trece, cum am văzut, drept fondator al ei¹²).

Despre calitatea de ctitor la Motru a acestui voevod, informația din 1731 spune că: „De primo suo fundamento a Matthaeo Vajvoda erectum anno 7155 [1646—7], deinde ruinosum a Constantini Brankovani avo nomine Preda restauratum et demum ab hoc ipso Principe renovatum fuit”¹³⁾. Acest izvor nu concordă însă deloc cu pisană din 1705, care ni s'a păstrat, unde se arată precis că mănăstirea „den temelie ei este zidită de jupan Preda Brâncoveanu vel vornic, la anul dela zidirea lumii 7161 [1652—3]”¹⁴⁾. De vreme ce nu se poate înțelege cum, o mănăstire zidită din temelie la 1647, ar fi putut să se ruineze într'atât în cinci ani, încât să fie chiar numai restaurată la 1653, — ceea ce de altfel ar fi în desacord cu textul inscripției, care vorbește și în acest caz tot de o refacere din temelie, — sunt de admis două posibilități: sau că Matei Basarab a reparat numai sumar clădirea lui Harvat, în care caz nu ar fi cu totul exclus ca, după acest scurt răstimp, Preda Brâncoveanu să o refacă din temelie; sau că informația latină este greșit redată și ar trebui mai degrabă să se înțeleagă în sensul că Preda vel vornic a zidit din temelie locașul, *în timpul lui Matei Vodă. În ori și ce caz, rosturile ctitoricești ale acestui voevod la mănăstirea Motru au fost, precum se vede, cu totul neînsemnate.* — și astfel se înțelege de ce inscripția lui Constantin Brâncoveanu nu-l menționează. Dacă pe zidurile bisericii, acesta din urmă a pictat la 1705 și pe Matei Basarab, lucrul se poate explica prin legăturile lor de rudenie.

În mănăstire s'a îngropat, la 1858, marele om de școală Eufrosin Poteca, fost o bucată de vreme egumen al mănăstirii¹⁵⁾.

- 1) B. P. Hașdeu, *Istoria Critică*, I, p. 139, după *Buciumul*, 1863, nr. 3, p. 12. V. și Ștefulescu, *Tismana*, ed. Casei Bis., p. 53 (și în celelalte ediții).
- 2) B. P. Hașdeu, op. cit., p. 142. Cf. și ed. Cioranu.
- 3) V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.* XXVII, p. 107.
- 4) Ștefan Ieromonahul, *Viața Sfântului Nicodim*, ed. *Pământ și suflet oltenesc*, Craiova, 1935, pp. 49—50.
- 5) V. Drăghiceanu, în *l. c.*
- 6) *Buciumul*, *l. cit.*, nota 4, — după Hașdeu, *l. c.*
- 7) *Idem*, *ibidem*.
- 8) St. Nicolăescu, *Doc. slavo-române*, p. 37. Pentru alte doc. dela Neagoe, v. N. Dobrescu, op. cit., p. 256.
- 9) Pentru amănunte și bibliografie, v. I. C. Filiti, *Banatul Olteniei*, p. 39, no. 286.
- 10) V. Drăghiceanu, *Curțile domnești brâncovenești*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.* IX, p. 52.
- 11) Anume căsătoria Calea-Datco. Ar fi.

Se înțelege că, în cazul când Datco nu era dintre Craiovești (Filitti, op. cit. p. 40), lucrul ar fi fost cu puțință; dar în acest caz trebuie revizuite concluziile privitoare la descendența Craioveștilor. Ori cum, problema trăției lui Harvat cu Neagoe dela Craiova, peste care s'a trecut, merită să fie cercetată.

12) Hrisoave din această vreme, date mănăstirii, la Dobrescu, *l. c.* și C. Giurescu, *Despre rumâni*, p. 13, no. 6.

13) N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 256.

14) V. Drăghiceanu, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, VII, p. 195.

15) V. Drăghiceanu, *Bul. cit.*, VI, 195.

Adăogiri bibliografice: N. Iorga, *Inscripții II*, p. 327; Șt. Ciuceanu, în *Anuarul Comis. Mon. Ist.*, 1915, p. 152; Dobrescu, *op. cit.*, p. 33; *Doc. Hurmuzaki*, VI, pp. 272—74, 430—54; Iorga, *L'art roumain*, p. 35, 156; I. D. Ștefănescu, *La peinture religieuse*, pp. 173—176; V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, V, pp. 61—62; VII, pp. 37—38; VIII, 451.

XXXVII. Hotărăni

(Romañați)

„Această sf[ânt]ă și d[um]nezeiască biseric[ă] ce să chiamă Otărăni, hramul Soborul Ingerilor, din temelă ei fo[st]-a făcut[ă] de jupan Mitrea vornic i jupanița ego Neaga, la cursul anilor 7096 [1587—88]”¹⁾. Pe Mitrea ctitorul îl găsesc în divanele lui Alexandru Vodă Mircea și Mihnea Turcitul, ca vel comis, vel vistier și vel vornic. Jupanița sa „Neaga Mitroaia vorniceasa”, este sora Vlaicului clucerul dela Tătărani și deci tușa Doamnei Neaga, soția de-a doua a lui Mihnea Turcitul²⁾. Nepotul de fiu al lui Mitrea vornicul, Preda postelnicul din Greci, a fost soțul Domniței Florica, fata lui Mihai Viteazul. Răsculat cu Matei aga din Brâncoveni, împotriva lui Leon Vodă, este prins de acesta și i se taie capul³⁾.

La 1708, Matei Fălcoianu biv vel căpitan, sin Gheorghe vornicul, drege mănăstirea și o înfrumusețează cu zugrăveală, făcându-i clopotnița și slonul.

Hotărăni au fost metohul lavrei Dionisie dela Athos.

1) V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXVII, p. 109.

Cu greșeli la: Odobescu (după o comunicare a lui V. A. Urechia), în *Analele Soc. Academice Române*, s. I, tom. X, pag. 196; Const. I. Locusteanu, *Dictionarul geografic al jud. Romañați*; *Marele dicționar geografic* (cuvântul Hotărăni); Al. T. Dumitrescu, *Despre schitul Hotărăni*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, V, p. 126 și A. M. Părvulescu, *Mănăstirea Hotărăni*, în *Arh. Ol.* X, p. 305 (se dă și bibliografie).

2) Pentru neamul lui Mitrea, v.: Greceanu, *Genealogii documentare*, I și II, indicele (la familia Greceanu); St. Nicolaescu, *Doc. slavo-rom.* p. 304 (și indicele); I. C. Filitti, *Neamul Doamnei Neaga*.

3) După izvoarele citate, spița acestui neam este următoarea:

Adăogiri bibliografice: N. Iorga, *Muntele Athos în legătură cu Tara-Românească*, Buc. 1924; Emilia Cioran, *Călătoriile Patriarhului Macarie*, Buc. 1900; I. Brezoianu, *Monastirile închinale*, Buc., 1867; O. G. Lecca, *Genealogia a 100 de case* (pentru ctitorii mai noi).

XXXVIII. Hurez

Schitul Sf. Ioan.

(Vâlcea)

Mai înainte ca Brâncoveanu să-și fi zidit mănăstirea sa, exista în pădurea dela Nordul satului Hurez un schit, despre care avem puține informații. Știm doar că egumenul Ioan, care venea din neamul obscur al fondatorilor, închină schitul la 1695 lui Constantin, coconul cel mare al Brâncoveanului.

Din schitul de odinioară se mai păstrează azi numai câteva ruine¹⁾.

1) Al. Lapedatu, *Mănăstirea Hurezi*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, I, pp. 53—60; I. Ionașcu, *Contribuțiuni la istoricul mănăstirii Hurez*, Craiova, 1935, pag. 6, și N. Iorga, *L'art roumain*, p. 250.

XXXIX Hurez

Mănăstirea lui Const. Brâncoveanu

Minunata lavră brâncovenească dela Hurez este foarte bine cunoscută azi. Zidită între 1690—93 de Constantin Brâncoveanu, ea este cea mai însemnată fundațiune a acestui mare ctitor al bisericii muntene; iar, prin bogăția zidirii, prin zugrăveală și sculptură, unul din cele mai splendide monumente religioase din România.

Mănăstirea Hurez a fost gândită de fondatorul ei deopotrivă ca necropolă a neamului său, pe care îngrozitorul sfârșit de domnie dela 1714 nu l-a îngăduit să se adune aci;—dar în același timp ca o luminoasă vatră de cultură monahală, așa cum, deasemenea, nu a mai putut fi Hurezul după moartea lui Constantin Vodă. Și, dacă se poate vorbi cu drept cuvânt despre o influență exercitată de această mănăstire asupra bisericii noastre, ea este cu totul de altă natură: arhitectura măreață a monumentului brâncovenească, în care s'au înbinat armonic și definitiv elementele moldovenești cu cele muntene vechi și noi, a trebuit să influențeze profund toată arhitectura noastră de mai târziu; — și în același chip pictura secolului al XVIII-lea a urmat, — ceea ce desigur nu a fost pentru toate cazurile un îndemn fericit, — această pictură foarte bogată dela Hurez. În evoluția ambelor meșteșuguri, mănăstirea Brâncoveanului a făcut epocă.

Bibliografie: Ultima discuție la I. Ionașcu, *Contribuții la istoricul mănăstirii Hurez*, Craiova, 1935, extras din *Arhivele Oltenei* (și pt. bibliografie); N. Iorga: *Ist. bis. rom.*, II, pp. 65—69; *Inscripții*, I, p. 185 și urm.; *Hărțile din arhiva m-rii Huresului*, în *Studii și doc.* XIV, Buc., 1907; Al. Odobescu, *Foietul novel și calendarele lui Const. vodă Brâncoveanu*, în *Rev. română pt. științe, litere și arte*, vol. I, Buc. 1861, pp. 657—78; Gr. G. Tocilescu, *Raporturi asupra câtoroa mănăstiri, schituri și biserici din țară—Mănăstirea Horesu—*, în *An. Ac. Rom.*, s. II, tom. VIII, Buc., 1888, pp. 175—190; Ghenadie [Enăceanu] al Râmnicului, *Visite canonice... anii 1890—1891*, Buc. 1892, pp. 35—43. În *Bul. Comis. Mon. Ist.*: Al. Lapedatu, *M-tirea Horesi*, I, pp. 53—72 (și în *Monumentele noastre istorice*, Buc. 1914, pp. 400—411); Portretele murale, I, pp. 73—78 și 156—160; I. Vulcan, *Descrieri*, I, pp. 141—148; N. Ghika-Budești, *Biserica cea mare*,

II, pp. 24—32; A. Baltazar, *Biserica cea mare*, II, pp. 73—84; I. Trajanescu, *Descrierea chiliilor dela miază-noapte*, II, pp. 137—40; N. Iorga, *Arginturile*, VII, pp. 97—110; V. Drăghiceanu, *M-tirea în 1731*, VIII, pp. 88—90; M. Popescu, *Oltenia în timpul stăpânirii austriace, 1718—89*, XIX, pp. 103—4; N. Iorga, *L'art roumain*, p. 202 și urm.; I. D. Ștefănescu, *Contrib. à l'étude des peintures murales valaques*, p. 32 și urm.; idem, *La peinture religieuse*, pp. 182—188; V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, II, pp. 86—87, 394; V. pp. 126—7, 182—3; VI, pp. 173—5, 221—4, 355—6; VII, 301, 371; VIII, p. 363, 374—375; X A. p. 28—29, 141—2; X B. p. 162; *Pentru bolniță*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*: A. Baltazar, III, pp. 11—14; I. Trajanescu, III, pp. 71—80; *Pentru foișor*, *ibid.*: I. Trajanescu, II, pp. 175—80, III, pp. 71—80. *Pentru paraclis*, *ibid.*: A. Baltazar, II, pp. 128—32; N. Ghika-Budești, pp. 171—174. *Pentru stăreție*, *ibid.*: I. Trajanescu, VIII, pp. 126—136. *Pentru trapasă*, *ibid.*: A. Baltazar, III, pp. 14—15.

XL. Hurez

Schitul Sfinții Apostoli

(Vâlcea)

În apropiere de mănăstirea Hurez, pe dealul din spre miază-noapte, arhimandritul Ioan, starețul lavrei de jos și omul de credință al Brâncoveanului, a ridicat la 1698 un schit pe care, odată terminat, îl trece la 1701 în dependența mănăstirii Hurez. Arhitectura clădirii, ca și „versurile” pisaniei, din care nu lipsește sentimentul, arată că Brâncoveanu găsisse în arhimandritul Ioan, al cărui nume figurează la mai toate ctitoriile oltene ale lui Constantin Vodă, un om vrednic și de aleasă simțire.

Bibliografie: N. Iorga, *L'art roumain*, p. 226; I. D. Ștefănescu, *La peinture religieuse*, p. 203; I. Trajanescu, *Schitul Sf. Apostoli*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, III, pp. 145—154; Iorga, *Studii și doc.*, XIV, pp. V—VII; I. Ionașcu, *Contribuțiuni la istoricul m-tirii Hurez*, p. 8. V. și mai sus, bibliografia de sub XXXIX.

XLI. Hurez

Schitul Sf. Ștefan

(Vâlcea)

După schitul Sfinților Apostoli, mănăstirea Hurez mai primește un metoh, tot în imediata sa apropiere, de astă dată dela beizadeaua Ștefan, fiul lui Constantin Brâncoveanu. La ridicarea schitului Sf. Ștefan, în 1703, ostenitor a fost același Ioan, egumenul Hurezului.

Iorga, *Studii și doc.*, XIV, p. 215; v și urm.; idem, *L'art roumain*, p. 226; Alex. Lapedatu, *Mănăstirea Hureștii*, *ibid.*, pp. 149—155. V. și mai sus, bibliografia dela XXXIX.

XLII. Iezerul

Comuna Cheia (Vâlcea)

O inscripție din anul 1714, când schitul dela Iezer a fost rezidit de Ilarion episcopul și Antonie schimonahul, arată că el a fost întemeiat dintru întâiu de Mircea Vodă (Ciobanul) și de doamna lui Chiajna, la anul 7061 (1552—3)¹). Tradiția, păstrată și în scris de Chiriac Râmniceanu, care a auzit-o la 1806 din gura unui bătrân ieroschimonah, vorbește de un „nemeș mare, păgân, de peste munți”, care luând în

căsătorie pe o fată a Mircioaei, ar fi aflat că socrul său, zidind biserica, îngropase acolo un cazan de bani, ca să fie pentru rezidirea ei. „Acel Ungur păgân... viind deci peste munții nemțești... la acel loc pustiu, ce părinți călugări și pre cine au găsit i-au tăiat bucăți și mănăstirea au surpat-o... Deci, văzând din locuitori și cine putuse scăpa... adunând pre acele trupuri căzute, le-au îngropat la o groapă toate, și astupând adânc și bine acea groapă, au fugit”²⁾. Locul din apropierea schitului, unde au fost îngropate leșurile, se zice și azi „Crucile Moșilor”³⁾.

Către sfârșitul secolului al XVIII-lea, schitul avea obișnuita scutire de câte cincizeci de stupi, rămători și oi⁴⁾.

În apropierea locașului principal, în munte, se găsește „Peștera sfântului Antonie”, un paraclis săpat în piatră cu ciocanul, de acest ctitor de iznoavă al mănăstirii Iezerul, care spre bătrânețe a pofțit să se îndeletnicească singur „ca să se poată lupta împotriva celui măestru, și luând blagoslovenie s’au apucat și în trei ani singur, numai cu ajutorul lui Dumnezeu, au săvârșit-o”. Biografia acestui sfânt sihastru, — Grec dela Ianina, venit la noi în zilele lui Matei Basarab, — pe care a scris-o ucenicul său „duhovnicul Nicolae erei”, îl arată purtând vergi de fier împrejurul trupului, mâncând „la al nouălea ceas, pâine tocmită cu măsură” și dormind răzimat de pietre. Moaștele lui se odihnesc aci, în gropnița săpată din vreme de bătrân⁵⁾.

1) *Sf. Episcopie a Râmnicului, etc.*, p. 351. Cf. însă și V. Drăghiceanu, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, IV, p. 149 și XXVI, p. 68 și unde anul e 7076 (1567—8); Ion Virtosu, *Inscripții*, *ibid.*, XXVI, p. 188, unde se dă anul 7074 (1565—6) și cel al reparației 7228 (1719—20).

2) *Sf. Episcopie a Râmnicului, etc.*, p. 358.

3) *Ibid.*, pp. 358—9.

4) V. A. Urechiă, *Istoria Românilor*, VI, p. 216, VII, p. 371, X A. p. 149.

5) *Sf. Episcopie a Râmnicului*, pp. 355—58.

Adăogiri bibliografice: T. G. Bulat, *Contrib. doc. la ist. Olteniei*, indicele.

XLIII. Inățești

(Vâlcea)

În marginea Râmnicului, pe malul drept al Pârâului Morilor, se află schitul Inățești, metoh al Coziei, unde o vreme s’au adăpostit un arest preventiv, și care a ajuns azi proprietate particulară¹⁾.

Nu știm să se fi vorbit undeva despre marea vechime a acestui schit, care a trecut neobservată ca și caracteristica arhitectură a bisericii sale, un adevărat paraclis, cu linii elegante și simple. El trebuie pus însă în rândul celor mai vechi chinovii ale noastre, deoarece vine din vremea care a dat Olteniei marile ei mănăstiri Tismana și Cozia. Într’adevăr, în hrisovul dela 20 Mai 1388, dat, cum am văzut mai sus, de Mircea cel Bătrân mănăstirii sale dela Cozia, se întărește acesteia stăpânirea peste câteva danii mai ales din această re-

giune a Râmnicului, iar între ele este menționat și un „metoh în locul Hinăteștilor, care l-a închinat Tatul la biserică”²⁾. Așa dar Tatul a trebuit să-și înalțe schitul mai înainte de 1388. Dar chiar dacă numai la această dată se vor fi statornicit aici călugări, într-o biserică ce mai înainte va fi fost de mir, Înăteștii rămân cea mai veche așezare mănăstirească din Oltenia care se datorește unui boier.

Schitul a funcționat fără întrerupere, până la secularizare³⁾.

1) *Marele Dicționar Geografic*, VI, p. 54. Schitul se zice și *Inotești*.

2) B. P. Hașdeu, *Istoria critică*, vol. I, Buc., 1875, p. 131.

3) D. Frunzescu, l. c.

XLIV. Izvorul Grecului

Cătunul Buda, Ocnele Mari

Nu a fost încă cercetată și descrisă biserica din satul de olari de la apusul Ocnei, Buda. Din chiliile ce vor fi fost ordinioară aici, nu s'a mai păstrat nimic; stărue doar biserica mică, bine proporționată, pe care în anii din urmă au reparat-o localnicii¹⁾. Iată-i pisană, pe care nu am găsit-o tipărită aiurea:

Intru cinstea și lauda sfintei Troițe și de minuni făcător Nicolae, s'au zidit din temelie această sfântă biserică dela Izvorul Grecului din hotarul Ocnei cu toată cheltuiala și userdia robului lui Dumnezeu popei lui Teodosie sin lui Iosif Ermonah Brănescul din Olănești, pentru veacinică pomenirea lor și a tuturor pravoslavnicilor creștini și a celor ce vor ajutama și vor milui la acest sfânt schit. Luna lui Avgust 5 zile, leat 7239 [1731].

O catagrafie de mănăstiri și biserici dela 1832 aduce următoarele informații cu privire la „schitul Buda”, care exista deci la această dată:

Sfânta biserică unde să prăznuște și să cinstește hramul prea-sfintei Troițe s'au făcut din temelie cu toată cheltuiala robului lui Dumnezeu Pahomie monah²⁾, care acest părinte au fost dat moșie sfântului schit, adecă: ogrăzi dă pruni, locuri pentru bucate și pădure. Și această moșie să află vreo câțiva ani și o stăpânesc în sălnicie și nu voesc să dea sfântului schit nimic, nici clacă, nici nimic din havaet, ș'au ajuns sfântul schit la mare hal, dă stă mai să se sfarâme; iar cât pentru hrisoavele și ocolnicele, să află la unul din lăcuiitorii aceia ce să află șezători pe moșia schitului, și nu vroește ca să le dea³⁾.

O bucată de vreme după această dată, schitul se va fi părăsit, căci la 1860 nu mai este menționat printre celelalte locașuri similare ale Olteniei⁴⁾.

1) În 1934 biserica era închisă, și a trebuit să mă mulțumesc a-i copia doar pisană.

2) Acest Pahomie nu e menționat în pisanie (V. mai sus).

3) Ion Virtosu, *Inscripții*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, p. 188.

4) D. Frunzescu, l. c.

XLV. Jitianu

Com Balta-Verde (Dolj)

Inscripția din 1853¹⁾, ca și Cronica țării²⁾, arată ca fondatoare a Jitianului pe Doamna lui Constantin Vodă Cârnă, Bălașa, care singură își dă acest titlu pe piatra sa de mormânt³⁾. Bălașa este însă numai ziditoare de iznoavă, deoarece mănăstirea exista din secolul al XVI-lea⁴⁾. Înainte de refacerea acesteia, se întâmpină ca dănașișla Jitianu: Maria din Obede a Condei vel comis, ale cărei oase au fost îngropate la mănăstire⁵⁾, și boierii Bengești⁶⁾. Așa dar, dacă Pătru Obedeanu vel armaș a terminat de zidit mănăstirea, cum spune inscripția ce ni s'a păstrat și informația din 1731, lucrul acesta trebuie pus în legătură cu drepturile mai vechi asupra mănăstirii, ale neamului său. În secolul trecut, biserica a fost reparată la 1812 și 1853, când s'a înnoit și zugrăveala. După renovarea făcută în ultimii ani de Comisiunea Monumentelor Istorice, s'au așezat aci călugărițe.

Jitianu a fost închinat, mai înainte de 30 Mai 1628, Sf. Pavel dela Athos⁷⁾.

1) Iorga, *Inscripții* I, p. 197; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVII, p. 103.

2) Ed. Iorga, p. 336. V. și Iorga, *Istoria bisericii*, I, ed. II, p. 228.

3) Drăghiceanu, în l. c.

4) Mențiune despre un hrisev al lui Mihnea Turcital pentru Ciutura, la N. Dobrescu, *Istoria bisericii rom. din Oltenia*, p. 261. Pentru fondatorul probabil dela începutul sec. al XVI-lea—un stolnic Jitianu, din sfatul lui Neagoe Basarab,—v. Iorga, *Inscripții*, II, p. 125.

5) Maria se trăgea din boerii Arcești sau Crețești, v. hrisoavele din 1633, Mai 15 și Oct. 26, 1656 Mai 22 etc. la Greceanu, *Genealogii doc.*, I, 41.

6) N. Dobrescu, op. cit., p. 261.

7) Greceanu, op. cit., p. 100.

Adăogiri bibliografice: N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, pp. 70—71; St. Ciuceanu, *Raport în Anuarul Comis. Mon. Ist.* 1915, p. 155; Al. Zagoritz, *Sfeșnice românești*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, VII, pp. 16—26; V. A. Urechiiă, *Istoria Românilor*, VI, pp. 176—8; VII, pp. 314 și 373; X, A., pp. 119—121; A. Vincenz, *Din trecutul Craiovei*, în *Arh. Olt.*, V, p. 199-201.

XLVI. Lainici

(Gorj)

Schit înălțat de „cocoana Păianca”, pe care nu o pot identifica deocamdată¹⁾. Biserica a fost zugrăvită la 1817²⁾.

1) *Marele Dicționar Geografic*, IV, p. 132 E făcut «din bani boerești amestecați», Iorga, *Sate și mănăstiri*, p. 274.

2) Ștefănescu, *Contrib. à l'étude des peintures murales valaques*, pp. 66—68; idem, *La peinture religieuse*, indicele.

Adăogiri bibliografice: Ghenadie al Râmnicului, *O vizită canonică*, Buc., 1899, pp. 54 și urm.; V. A. Urechiiă, *Istoria Românilor*, X, A. p. 199.

XLVII. Locuri-Rele

Defileul Lainici (Gorj)

Sunt cunoscute actele privitoare la sfințirea schitului Locuri-Rele, din 1859¹⁾. Biserica fusese clădită „din nou”, înainte de această dată, de părinții ctitori Luca și Cleopa²⁾, care au adus la schit zestre opt pogoane de pământ. Episcopul Ghenadie arată însă, în 1889, că locașul a fost fondat la 1850, de preotul Constantin Cartianu și schimonahul Ioanichie. Sihastrul acesta se ostenea încă, la 1889, într'o chilie, în munte³⁾.

Schitul este metoh al mănăstirii Lainici.

1) Diaconul I. Popescu-Cilieni, *Acte privitoare la fondarea schitului Locurile-Rele din județul Gorj*, în *Arh. Ol.*, XIV, pp. 399—401.

2) Aceștia doi sunt: postelnicul Lupu Stolojanu din Stolojani și Dinu Cartianu din Cartiu (Gorj).

3) Ghenadie al Râmnicului, *O vizită canonică*, pp. 55—58.

XLVIII. Logrești

Com. Logreștii-Birnici (Gorj)

Un schit la Logrești trebuie să fi existat înainte de 1 Iunie 1718, când se întâmpină un Paisie călugărul de aci, care face atunci o vânzare de moșie. Schitul acesta dintâiu se vede a fi fost de lemn, ridicat pe malul stâng al Amaradiiei, unde se mai găsesc urme de chilii¹⁾.

Biserica de acum, „ce se numește schitul Logrești”, este zidită aiurea pe malul drept al apei, și a pornit din gândul lui Ioan ieromonah Tândălescul, care „având râvnă bună ca să facă o bisericuță de piatră pe cureaua moșiei sfinției sale, făcând și gătirea numai cu de cărămidă”, nu a fost îngăduit la aceasta de fecior și moșneni. A venit atunci, spune actul de închinare al lui Costache Pandia din 9 Februarie 1785, și s'a jeluît acestuia și soției sale, Ilinca Obedeanu, învoindu-se cu ea de i-a dat patru fălci de loc din hotarul Logreștilor ca să-și puie schitul și osebit hotarul Ivă-nășeștilor și o moară, pentru agoniseală. „Deci numitul ieromonah au cărat acea cărămidă ce avea făcută dela moșia lui..., pe o vale, loc de pădure” și cu ajutorul dela Pandia a zidit „pe cât i-a fost cu putință” schitul, pe care el mai întâiu îl închină Episcopiei, la 11 August 1769²⁾. Biserica nu va fi fost însă de tot gata nici la 1785, data actului de închinare al lui Pandia, căci pisania ei, dacă nu se va fi citit greșit, este abia din 1808³⁾.

1) Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, p. 387—88.

2) *Sf. Episcopie a Râmnicului, etc.* p. 435.

3) Ștefulescu, *op. cit.*, p. 388—89.

XLIX. Măinești

Orașul Balș, biserica Sf. Voevozi și Sf. Nicolae

La 1743, ispravnicul Matei Bârzeanu închină schitul Măinești — zidit așa dar mai înainte — Episcopiei de Râmnic¹⁾. „Capela” de aci figurează în descrierea Olteniei din 1778²⁾. În pragul secolului al XIX-lea însă, nu mai locuiau aci călugări, deoarece la 1810 biserica este zidită de localnici ca biserică de mir³⁾. Ca schit, Măineștii nu mai figurează niciodată în acest secol⁴⁾.

Posesiunile schitului au fost totdeauna neînsemnate și veneau dela ctitor și familia Măineștilor⁵⁾.

1) *Sf. Episcopie a Râmnicului, etc.*, p. 400.

2) C. J. Karadja, *Oltenia, după memoriile G-lui von Bauer*, în *Arch. Olt.*, II, p. 234.

3) *Sf. Episcopie a Râmnicului*, I. c.

4) D. Frunzescu nu-l menționează în I. o.

5) *Sf. Episcopie a Râmnicului*, I. c.

L. Mamul

Com. Lungești (Vâlcea)

În forma ultimă, mănăstirea Mamul este ctitoria lui Constantin Brâncoveanu, care a zidit-o în al șaptelea an al domniei sale, la 1696. Mai înainte fusese aci o biserică de lemn, fundațiune a Buzeștilor.

Bibliografie: N. Iorga, *Inscripții*, I, pp. 172—3; I. D. Ștefănescu, *La peinture erligieuse*, pp. 190—192 (și indicele); V. Drăghiceanu, *Monumentele istorice ale Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXIV, p. 120; V. A. Urechiă, *Istoria Românilor*, VII, pp. 163—4, 316 și 372; — X A., pp. 125—27.

LI. Mănăilești

Com. Genuneni (Vâlcea)

Cercetând, la 1860, metoacele mănăstirii Bistrița, Alexandru Odobescu menționează printre acestea și schitul Mănăileștii, atribuindu-l, așa cum de altfel arată pisania dela 1684, lui „Pahomie monahu, ce s'au numit pre mirenie Papa postelnicul, fiul lui Iordache vel stolnic Pârșcoveanul”¹⁾.

Schitul este într'adevăr ctitoria acestui neam, care era să dea Țării Românești un domn în plină epocă fanariotă; dar fundațiunea este mult mai veche. Informația privitoare la mănăstirile oltene din 1731 spune că: „sacellum Maneilesti est ex fundamento erectum a domino Preda Trufanda Prascovanul”²⁾. Acesta nu poate fi însă Preda, vel stolnicul dintre 1651—1705³⁾, fratele lui Pahomie monahul, ci un înaintaș al acestora, deoarece schitul exista la 1606—7, când Radu Șerban îi întărea posesiunea moșiei unde fusese înălțat⁴⁾.

Afiosirea la Bistrița s'a făcut la 1684.

- 1) Al. Odobescu, *Schiturile și metoașele mănăstirii Bistrița din Vâlcea*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, I, pp. 105—6.
 2) Dobrescu, op. cit., p. 275.
 3) O. Lecca, *Genealogia a 100 de case*, nr. 71.
 4) Un Trufanda, strămoș al Pârșcovenilor, se întâmpină în divane ca vel postelnic și vel vistier, în primele decenii ale veacului al XVIII-lea. (Lecca, op. cit.; Greceanu, *Genealogii doc.*, II, p. 213; Ștefulescu, *Tismana*, ed. *Casei Bis.*, p. 306; Generalul Năsturel, *Neamul boierilor Pârșcoveni*, în revista *Literatura și arta română*, (studiu inaccessibil mie).

Adăogiri bibliografice: Hurmuzaki, VI; N. Iorga, *L'art roumain*, p. 196; V. A. Urechă, *Istoria Românilor*, VII, pp. 418—419.

LII. Mănăstirea Dintr'un Lemn (Vâlcea)

Inceputurile Mănăstirii Dintr'un Lemn țin de legendă. Intr'o formă culeasă la începutul secolului al XVIII-lea, tradiția acestui locaș este următoarea:

— „Prima origo hujus monasterii scripta non invenitur, sed de senibus sequens relatio accepta fuit quod nempe quidam senex et simplex homo oves ibidem pascens obdormivit, qui resuscitatus pro verissimo retulit Sanctissimam Deiparam sibi in somno comparuisse et dixisse ut ex tribus ibi stantibus magnis arboribus unam desecaret, ex ejusdemque ligno tempellum aliquod aedificaret, quod ille se posse negavit, sanctissima vero Deipara se auxiliatores daturam spondit; qui itaque mandatum hoc sine mora firma cum fide executioni dedit, et unam de tribus illis arboribus de radice dissecuit et in illa miraculizantem ad modernum usque tempus existentem magnae Deiparentis iconam preciosissimam invenit de ligno illo vero unius solius arboris unum templum fornice erectum non sine miraculo, ut homo ignarus et simplex aedificavit. Quae vero summe veneranda imago se immobilem fixit locum in eum ubi statim a Matthaeo Vajvoda templum e fundamento lapidem erectum fuit 7143.

Qui etiam ipsum monasterium aedificari curavit¹⁾.

Asemănătoare este și tradiția adusă de episcopul Ghendie al Râmnicului, care spune că: „Mănăstirea este făcută întâiu de un păstor Radul, care a primit descoperirea că într'un stejar din acea localitate se află icoana Maicii Domnului... El a făcut prima biserică din lemnele acelu stejar pe la 1500. Mai pe urmă Matei Basarab a zidit biserica de piatră care este și astăzi, dar numai adausă și reparată la 1715, de Ștefan Cantacuzino²⁾).

Inscripția lui Ștefan Cantacuzino dela 1715, singurul izvor luat în considerație de istorici în marile lucrări de sinteză privitoare la viața religioasă a poporului românesc, sau la evoluția arhitecturii noastre, îl arată însă pe Matei Basarab ca fondator din temelie fără a preciza anul³⁾: data ar fi, cum s'a văzut mai sus, 7143 (1634—35). Avem totuși dovadă că Mănăstirea Dintr'un Lemn vine cu siguranță din secolul al XVI-lea: ni s'a păstrat anume informația că în anii 7087 (1578—79), 7090 (1581—82) și 7091 (1582—83), adică

în ambele sale domnii, Mihnea Vodă Turcitul i-a întărit unele posesiuni și privilegii. E mai greu de spus cine vor fi fost, în acest veac, ctitorii locașului. Socotesc că, de vreme ce bolnița mănăstirii este atribuită legendar Ancuței, fata Doamnei Chiajna a lui Mircea Ciobanul — care a adus dela mănăstirea Motru și icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului³⁾ —, pare probabilă ipoteza că aceasta va fi avut și oarecare legături ctitoricești cu mănăstirea însăși. Admițând că Mănăstirea Dintr'un Lemn este o fundațiune feminină, s'ar explica și împrejurarea că aci a fost todeauna în trecut o chinovie de maici.

Nu este exclus ca biserica să vină, chiar în ceea ce privește unele părți din zidărie, dela mijlocul secolului al XVI-lea, deoarece unele elemente arhitecturale ale monumentului amintesc această epocă⁴⁾. În acest caz, Matei Basarab a reparat numai mănăstirea, lucru care ar explica de ce la 1715 ea era veche, cu toate lucrurile și zugrăveala stricate.

Pe la începutul secolului trecut, mănăstirea este din nou reparată de stareța Platonida și arhimandritul Hrisant Horezeanul.

1) N. Dobrescu, *Istoria bis. rom.*, etc., pag. 268—269.

2) N. Iorga, *Inscripții*, vol. I, pag. 182 și V. Drăghiceanu, *Monumentele istorice ale Olteniei*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXIV, pp. 125—26.

3) V. Drăghiceanu, *Monumentele istorice ale Olteniei*, în l. c., pag. 125—125.

4) N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii*, etc., în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXV, pp. 59—60.

Adăogiri bibliografice: N. Iorga, *Istoria bisericii române*, ed. II; I. D. Ștefănescu, *Contrib. à l'études des peintures murales valaques*, pp. 169—173; V. A. Urechii, *Istoria Românilor*, VI, pp. 196—98; VII, p. 334; X A., pp. 203—4, 271—72, 286.

LIII. Mischii

Com. Mischii (Dolj)

Este ctitoria sătenilor din Mischii (Dolj), și era la 1779 „o biserică din temelie de cărămidă... fără preot și din în-tâmplările vremilor cu răzmirița, pustie”. La această dată oamenii satului dau zapis la mâna episcopului Chezarie al Râmnicului, prin care o închină mănăstirii Gănescu din Craiova, — aceasta însăși metoh episcopal —, împreună cu 107 stânjini de moșie, „să albă a[-i] ținea acolo pentru fân și pentru caii sfinției sale”. Stânjinii fuseseră ai „răposatului Stanciu, cumnatul jupânului Teodor Săpunaru din Craiova” și biserica era înălțată pe ei¹⁾. Dacă a avut rosturi de chinovie, ele vor fi fost cu totul neînsemnate²⁾.

1) *Sf. Episcopie a Râmnicului etc.*, p. 353. V. și *Marele Dicționar Geografic*, IV, 353.

2) Nu figurează în harta mănăstirilor.

LIV. Neteda

Com. Costești (Vâlcea)

În lista de schituri, dată de Dimitrie Frunzescu în *Dicționarul* său¹⁾, figurează în județul Vâlcea schitul Neteda, nume care nu e al unei așezări omenești, ci al unui munte din com. Costești²⁾. Pe de altă parte, în descrierea Olteniei dela 1778³⁾, satul Costești este menționat ca având o biserică și o capelă de piatră care, dacă nu e Păpușa Bistriței, ar putea fi schitul Neteda. Se poate însă tot așa de bine ca acesta să fie biserica cu hramul Adormirii, zidită la 1710 de Antonie Arhimandritul, egumenul Bistriței⁴⁾. Așezarea sa geografică față cu numitele Neteda, va limpezi poate controversa⁵⁾.

1) P. XVIII.

2) În *Marele Dicționar Geografic* nu este menționat. Îl găsec însă într'un zapis dela 23 Aprilie 1832, al arhimandritului Gavril Bărcănescu, dat la mâna locuitorilor din satul Costești, șezători pe moșia mănăstirii Bistrița, prin care îi invoiește la păscut în «muntele Neteda al sf. mănăstiri» (A. Sacerdoțeanu, *Documente hurezane*, în *Arhivele Olteniei* IX, 49—50, p. 321. Cf. și D. Frunzescu, op. cit., p. 319.

3) C. Karadja, *Oltenia după memoriile Generalului von Bauer*, în *Arh. Ol.* III, p. 304.

4) *Marele Dicționar Geografic*, II, 678.

5) Schitul Neteda nu este cuprins în harta alăturată.

LV. Olteni

(Vâlcea)

Am arătat aiurea¹⁾ că presupusa confuzie dintre numele lui Antim, mitropolitul dela 1370 și al vlădicăi Eftimie, personaj cunoscut și real, nu se poate susține²⁾, și deci trebuie să se admită că acesta din urmă și episcopul Mihai, au înălțat împreună biserica dela Olteni, unde amândoi sunt zugrăviți ca fondatori. Când am cercetat problema reședințelor episcopiei oltene, nu-mi era cunoscut însă un izvor mai nou, care arată că: „Din băjenia noastră așa aflăm: că, spărgându-să mitropolia dela Severin, au venit arhieriei dă au zidit acest sfânt schit, dar pisanie nu iaste, că s'au stricat dă război”³⁾. Trebuie admis deci că înainte de biserica lui Eftimie și Mihai, a existat aci o alta mai veche, fondată la sfârșitul secolului al XIV-lea.

1) *Reședințele celei de a doua mitropolii a Țării-Românești*, în *Arh. Ol.*, XIV, pp. 67—68.

2) V. izvorul latin din 1731, unde se vorbește despre *urmașii episcopului Antim, anume Eftimie și Mihail*, în lucrarea mea citată, cum și mai sus, sub, XXXI pp. 43.

3) I. Virtosu, *Inscripții*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, p. 187.

Adaosuri bibliografice: Sf. Episcopie a Râmnicului, etc., pp. 327—335; V. Drăghiceanu, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, VIII, pp. 47—8; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii*, ibid., XXIII, p. 26.

LVI. Ostrovul

(Vâlcea)

Biserica schitului din Ostrovul Călimăneștilor a fost construită, cum mărturisesc izvoarele ce ni s'au păstrat, de Neagoe Basarab și soția sa „Despina”; dar și acest locaș ridică problema vechimii sale reale, în primul loc fiindcă data fondării, 10 Iulie 7030 [1522], pusă în inscripția ¹⁾ evident mai nouă, nu poate fi primită, câtă vreme Neagoe Vodă murise cu 10 luni mai înainte ²⁾. Aceiași atitudine trebuie adoptată apoi față de izvorul latin din 1731, care atribuind numai Mi-lifei, — „Domina Despina, uxor Nyagili Vajvodae” — aceeași fundațiune, dă anul 7009 [1500—1501] ³⁾ ca dată a zidirii, când Neagoe nu domnea încă, și ceva mai mult: nu era nici căsătorit ⁴⁾.

E adevărat că peste litera, strict considerată, a acestor izvoare, se poate trece cu ușurință, ele fiind relativ noi. Mai concludent ni se pare însă faptul că, la 1731, meticuloasa stăpânire chezaricească recunoștea mănăstirii o scutire de vinăriciu pe baza unui hrisov al lui Radu cel Mare din anul 7008 [1499—1500] ⁵⁾. Documentul acesta, de a cărui urmă se va da poate, a fost deci arătat de mănăstire, și existența lui nu s'ar putea tăgădui cu ușurință. Dar așa fiind, trebuie să admitem că Neagoe și Despina au zidit biserica lor pe temelii mai vechi. Cercetarea fundațiilor actualului monument s'ar impune prin urmare și aci.

Ctitorie a unei Doamne, Ostrovul trebuie să fi fost din secolul al XVI-lea chinovie de maici, așa cum îl găsim totdeauna în urmă. Nu a fost un locaș bogat, dar existența lui, ca mănăstire, se dovedește neîntreruptă ⁶⁾.

1) V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, p. 69. Textul inscripției e românesc.

2) În Septembrie 1521, v. Iorga, *Ist. Rom. și a civilizației lor*, tabla genealogică. La 10 Noembrie 1521, un raport venețian din Buda vorbește de moartea Voevodului (Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, p. 46).

3) Mai jos, nota 6.

4) Ultima discuție despre aceasta, la Filitti, în *l. c.*

5) Mai jos, nota 6.

6) Deoarece doc. m-irii sunt încă, în cea mai mare parte, necunoscute, dau aci informația cuprinsă în «Extractul» din 1731 (Dobrescu, op. cit., p. 272—3), care cuprinde de altfel informații utile privitoare la vechimea, existența și daniile m-irii: — Monasterium Ostrov est a Domina Dospina [sic], uxor Nyaguli Vajvodae e fundamento, erectum anno 7009 [sic]. Est in una insula in medietate Alutae a monialibus inhabitatum. Habet in Caesara hac Valachia solummodo unam possessionem Tresteni, donatam a Falkojano, cujus literae tamen sunt in manibus Falkojano. Trans Alutam autem habuit pagum Pabujesti a dismarito et ojerito, omnique onere exemptum, solum ut hunc dismaritum et ojeritum vinique decimam det monasterio, eique serviat, cum privilegio Matthaei Vajvodae de anno 7154. Deinde habuit decem homines liberos pro monasterii servitio cum privilegio Raduli Vajvodae Leon ab anno 7177, aliorumque Vajvodarum — Proventus ab Excelsa Camera accepti nempe: Habuit ex Districtu Vulesa 200 cubulos frumenti, salis lapides magnos 500 et a Camera 15 leoninos. Et e vini decima principis 200 urnas cum privilegio Raduli Vajvodae ab anno 7008, et etiam cum privilegio Moysis Vayvodae ab anno 7037, aliorumque Vajvodarum. Item sex homines, ut ex hac porte habeat al omni contributione et onere immunes solum pro monasterii servitio cum privilegio Stephani Cantacuzeni ab anno 7222.

Adăogiri bibliografice: N. Iorga, *Inscripții*, I; idem, *Istoria bis. rom.* (indicele);.

Virg. Drăghiceanu, inscripțiile, arhitectura și ctitorii, în *Buletinul Comis. Mon. Ist.*, IX, p. 95; idem, *Monumentele Olteniei*, ibid., XXV, p. 69, I. D. Ștefanescu, *Contrib. à l'étude des peintures murales valaques*, p. 62; idem, *La peinture religieuse*, pp. 112—114; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii*, partea II, *Bul. citat*, XXIII, p. 26.

LVII. Păpușa

(Vâlcea)

Este metoh al mănăstirii Bistrița, în preajma căreia se află, pe malul stâng al apei. Inscripția din 1712 spune că a fost clădită din temelie de egumenul Ștefan dela Bistrița și de alți frați de monahism ai acestuia, fără să pomenească de un ctitor mai vechiu. S'a observat însă cu toată dreptatea¹⁾, că biserica trebuie să fi fost clădită la început de Craiovești, de vreme ce este reprezentată pe mușamaua dela Bistrița, care dă călugărimea Barbului I Craiovescu.

1) Drăghiceanu, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, p. 58.

LVIII. Pătrunsa

Com. Bărbătești (Vâlcea)

După tradiția locală, schitul Pătrunsa a fost zidit de episcopul Climent (1735—1749), pe locul unde a fost născut de maică-sa, fugară de Turci, sub poalele muntelui Buila¹⁾. Pisania de azi nu mai păstrează amintirea acestui prim întemeietor²⁾. Ctitorii cei noi sunt: postelnicul Dumitru, protopopul Pietrariu și postelnicul Ion Bărbătescu³⁾.

1) *Episcopia Râmnicului. Noul Severin etc.*, p. 137

2) T. Bălășel, *Un manuscris din 1798 al lui Dionisie Eclesiarhul*, în *Arhivele Olteniei*, XV, 83—85, p. 102

3) După *Marele Dicționar Geografic*, IV p. 662 unde anul zidirii este dat greșit.

LIX. Petreni

Costești (Vâlcea)

„Schitul cu patruzeci de izvoare” dela Petreni a fost zidit de „chir Ștefan ieromonah ot Bistrița, ajutând și Epifanie Nicodim egumen”, în anul 1701. A fost probabil stăpânit de mănăstirea Bistrița.

Bibliografie: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, p. 63.

LX. Pietrarii de Jos

Comuna Pietrarii de Jos (Vâlcea)

În satul de moșneni al Pietrarilor, episcopul Climent al Râmnicului, care venea de acolo, zidește la 1742¹⁾, pe moșia părintească și cu ajutorul fraților săi rămași acasă, popa Mihul²⁾ și Simion vătășelul, „metoh de piatră” închinându-l

episcopiei. Actul său dela 24 Mart 1747, lămurește condițiile acestei închinări: „să aibă preoții care vor fi la acea biserică să dea la sfânta episcopie pe an 3 oacă de ceară întru semn de închinare și să ție acei preoți și un călugăraș monah dela sfânta episcopie acolo și aceluia să-i fie hrana lui și îmbrăcăminte și chiverniseala din venitul moșiei, partea mea de moștenire și cumpărătoare, cu viile precum sânt hotărâte și alese. Iar mai mult să nu aibă voe sf. episcopie a se tinde la nimic de ale bisericii... pentru că orice am făcut și am dat... sânt toate din osteneala mea și câștigate cu omoforul și din munca fraților miei”. Preoții trebuiau să fie din neamul lui³⁾.

Schitul fusese însă afierosit mai întâiu, de însuși ctitorul său, mănăstirii Bistrița. Avea danie vinăriciul domnesc din dealul Troianului de lângă Râmnic, era scutit de dijmărit și vinăriciu și avea 4 scutelnici⁴⁾. Pe la jumătatea veacului trecut nu mai este menționat ca schit⁵⁾.

1) Inscripția e, cu leat cu tot, transerisă greșit în istoricul citat al Episcopiei de Râmnic, p. 403. Cf. comunicarea d-lui V. Drăghiceanu din *Bul. Com. Mon. Ist.*, VIII, 48.

2) Piatra tombală a acestuia, călugărit sub numele de Macarie ieromonah, la Drăghiceanu l. c.

3) *Sf. Episcopie a Râmnicului etc.*, 403—405

4) *Ibid.* p. 405—6.

5) D. Frunzescu, l. c.

LXI. Poenari

Com. Poenari (Vâlcea)

În pomelnicele cele mari ale Episcopiei de Râmnic, se găsește pomelnicul unui „Nicolae ieromonah dela schitul Poenarii de Sus, sud Vâlcea, care a dat la sf. Episcopie 2 vaci cu lapte, 2 boi și o iapă cu mânzul ei”. Acesta e singurul izvor din care luăm deadreptul cunoștință de existența schitului dela Poenari. Azi, în acest sat se găsește o biserică, refăcută la 1841, în care se păstrează o icoană, din inscripția căreia s’ar constata că biserica cea veche, ce era de lemn, ar fi fost fondată la 1560¹⁾.

1) *Sf. Episcopie a Râmnicului etc.*, pp. 365—7. V. și *Marele Dicționar Geografic*, V, p. 20.

LXII Polovragi

(Vâlcea)

După o informație, pe care nu o putem controla acum¹⁾, mănăstirea Polovragi a fost zidită de Moise Vodă pe la anul 1529—30. Ori cum, ea vine cu siguranță din secolul al XVI-lea: o atestă atât arhitectura²⁾, cât și cele două hrisoave ale lui Mihnea Turcitul dela 7087 (1578—79) și 7091 (1582—1583) amintite de catagrafia din 1731³⁾.

În timpul domniei lui Matei Basarab, probabil la 1643, mănăstirea a fost refăcută de Danciu Părăianu vel logofăt, boerul care mai târziu va fi ispravnicul lui Matei la biserica Sf. Dumitru din Craiova și la alte ctitorii ale sale. La 1648, când ctitorul era capichehaia la Constantinopol, el închină mănăstirea, care atunci nu era încă terminată, la Sf. Mormânt, de unde o va răscumpăra, la 1693, Constantin Brâncoveanu cu trei pungi de bani, închinând-o metoh mănăstirii sale dela Hurez. În tot acest răstimp, mănăstirea Polovragi stătuse pustie.

Zugrăveala vine tot din epoca Brâncoveanului și s'a terminat la 1712. În unele documente, mănăstirea este numită „Branștea semănată dela Polovragi”. Ca metoace ale sale, se citează la 1731: „In Crajova domum Haan dictam, quam Monasterium propriis sumptibus aedificavit juxta testimoniales Principis Brankoyani ab anno 7219 (1710—11)” — care e „Hanul nemțesc” al Craiovei din strada Horezu. „Demum habuit ex Okna annuos 50 salis lapides pro Capella Sancti Ioannis Preditecs ab anno 7197 (1688—89)”⁴. Aceasta din urmă este mănăstirea Sf. Ioan din Ocele Mari⁵.

Bolnița mănăstirii construită între 1736—38, a fost făcută cu osărdia și cheltuiala egumenului Lavrentie⁶.

1. C. Bilciurescu, *Mănăstirile din țară*, 1890, pag. 99. V. Al. Ștefulescu, *Polovragii*, ed. Casei Bisericii, Tg.-Jiu, 1906, p. 55

2. N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii*, partea III-a, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XXV, p. 53.

3) N. Dobrescu, *Ist. bis. rom. din Oltenia*, p. 249.

4) N. Dobrescu, l. c.

5) Vezi mai jos, sub LXXIII, p. 71.

6) Pentru toate, vezi Al. Ștefulescu, op. cit.

Adaosuri bibliografice: N. Iorga, *Ist. Bisericii Române*, 2 vol. (indicele), M. Popescu, *Oltenia în timpul stăp. austr.*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, XIX, p. 105; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, ibidem, XXVI, pp. 63—64; V. A. Ureche, *Istoria Românilor*, II, p. 85; VI, pp. 166—67; VII, p. 371.

LXIII. Rămești

(Vâlcea)

Mitropolitul lui Matei Basarab, Ștefan, care se ridicase din satul moșnenesc al Rămeștilor, a zidit acolo în domnia lui Mihnea III (1658—59) o biserică, pe care urmașii lui moșneni o închină mănăstirii Hurez la 21 Decembrie 1703. La această dată și moșia intrase în patrimoniul mănăstirii lui Brâncoveanu.

Bibliografie: Iorga, *Studii și doc.* XIV; idem *L'art roumain*, p. 196; V. Drăghiceanu, *Biserica din Rămeștii-Vâlcei*, în *Bul. Com. Mon. Ist.*, IV, pp. 130—132. V. și bibliografia de sub XXXIX, p. 308.

LXIV. Reșca

Com. Reșca (Romanați)

O biserică de mir a existat la Reșca înainte de zidirea, la 1781, a celei care ni se păstrează: ea e menționată în descrierea Olteniei din anul 1778¹). Cea de acum era gata la 5 Octombrie 1781, fiind zidită din temelie de dumneaei șetrăreasa Ilinca Dobrosloveanca pe moșia ei,

care o închină „prea-cuviosului părintelui nostru Grigorie Decapolitul la sfânta mănăstire Bistrița”²⁾, ceea ce însemnează că locașul a fost mai întâiu metoh al acestei mănăstiri. Peste trei ani însă, fondatoarea îl închină, prin diată, episcopului Filaret, „socotind că fiind metoh sfintei episcopii, una că va avea mai mare pomenire, ca dela o maică a tuturor celorlalte biserici, și mai vârtos văzând atât în Craiova bisearica răposatului Gănescul, cât s’au împodobit de sfinții arhieriei, cât și în București bisearica Sfinților 40 de Mucenici, câtă întregime au câștigat prin însuși silința prea-sfinției sale, — și mai vârtos pentru a se ocroti și preoții numitei... biserici dela Recica, a fi nebântuiți de toate angaralele ce ies pe preoți, ca să poată necentenit a căuta de slujba sfintei biserici”³⁾.

Dela fondatoare schitul stăpânea moșiile Recica, Murgenii, „o vișoară și o moricică în Teslui”, precum și țigani⁴⁾.

1) Const. J. Caradja, în *l. c.*, p. 231.

2) Pisania actuală la V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVII, 1934, pp. 109—110.

3) *Sf. Episcopie a Râmnicului etc.*, pp. 441—444.

4) *Idem*, *ibidem*.

LXV. Rojiștea

(Dolj)

La 24 Iunie 1794, Alexandru Moruzi Voevod dă voie cluceresei Maria Coțofeanca să facă bălcium de Duminica Tutturor Sfinților pe moșia sa Rojiștea, în folosul mănăstirii ce are pe acea moșie, care se află descoperită și dărăpănată¹⁾. Despre mănăstirea dela Rojiște, sat care se afla și mai târziu în stăpânirea boerilor Coțofeni, nu cunoaștem altă informație.

1) Regest la V. A. Urechiă, *Istoria Românilor*, V, p. 317 no. 1.

LXVI. Sadova

(Dolj)

Pisania cea veche a mănăstirii Sadova, zugrăvită în pronaos la 1633, — izvor istoric important, în care se pomeneste o luptă, necunoscută altfel, a lui Matei Basarab, arată că nici Sadova, locaș atât de apropiat de hotarul dunărean, nu vine din epoca acestui voevod: Matei este și aci numai înnoitorul, care „au zidit această... mănăstire la anii 7141 [1632—3] după ce au biruit pre Turci la Schela Ciobanului, unde având mare strâmtoare de către dâșșii, în două rânduri”, putuse scăpa „cu toată oastea într’acest sfânt lăcaș, ce era făcut uă biserică de lemn, unde locuia vreo câțiva părinți călugări”¹⁾. Ori cât de neînsemnată va fi fost vechea așezare monahală de aci, față de cea zidită apoi de Matei, ea a trebuit să fie totuși

suficient apărută de zidurile ce o înconjurau, de vreme ce o trupă relativ numeroasă s'a putut refugia într'însa.

Cu oarecare aproximație, se pot cunoaște astăzi atât ctitorii, cât și epoca întemeierii acestei mănăstiri: anume, ni s'a păstrat un hrisov din 1654, dela Matei Basarab, unde se găsesc menționate daniile făcute mănăstirei Sadova de Barbu banul, moșul lui Matei Vodă, cel care a pribegit la Țarigrad²). Acesta nu poate fi însă altul decât feciorul banului Preda Craiovescu, „fratele lui Basarab Vodă (Neagoe)”, prin urmare cel de al treilea ban cu acest nume dintre Craiovești. Bănia lui trebuie pusă între 1534—1535, în vremea lui Vlad-Vintilă³), —și deci vechimea mănăstirei Sadova, documentar stabilită, urcă în timp până în această vreme.

Că neamul Craioveștilor a ctitorit la început mănăstirea, se dovedește și astfel: O tradiție păstrată la Sadova, arată că în interiorul bisericii fostei mănăstiri, „la fereastra stranei din dreapta”, s'ar afla mormântul lui „Jupan Barbu Velichi Ban Craiovescu”⁴), care trebuie să fie unul dintre ultimii doi bani Craiovești cu acest nume, deoarece Barbul I, monahul Pahomie, a fost înmormântat în mănăstirea lui dela Bistrița. S'ar părea că mormântul acesta este chiar al ziditorului mănăstirii. Observ însă că, între ctitorii zugrăviți în naos, se află și „Jupan Barbu Velichi Ban Cralevski i suprujnica ego Neagoslava”, deci Barbu I.

După cum ar reieși dintr'o inscripție confuză, zidirea lui Matei Basarab a fost reparată sau sfârșită de Preda vel spătar Brâncoveanu; iar la 1792, altarul fiind stricat, se înnoește de egumenul Paisie. Reparații va fi făcut mai înainte și Constantin Brâncoveanu, cel care zidește din temelie bolnița.

Veche ctitorie craiovească, însemnată prin trecutul său, prin frumoasa pictură ce ni s'a păstrat, și chiar prin situația sa geografică, mănăstirea fiind relativ în apropiere de hotarul Dunărei, — ceea ce demonstrează elocvent că în primele decenii ale veacului al XVI-lea, viața în câmpia olteană era destul de așezată și sigură, — mănăstirea Sadova nu este încă suficient cunoscută. Cercetări viitoare pot aduce și aci un real folos pentru întreaga istorie a acestui ținut.

1) V. Drăghiceanu, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, VI, p. 134 și XXVII, pp. 101—103.

2) V. I. C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, p. 29.

3) Idem, *ibidem*.

4) *Marele Dicționar Geografic*, V, p. 306. V. și lucrarea mea: *Cine a fost Banu Mărăcine?*, în *Arhivele Olteniei* an. XIII, p. 37.

Adăgiri bibliografice: N. Iorga, *Istoria bisericii românești*, ed II (indicele); D. Ștefănescu, *La peinture religieuse*, pp. 160—162; N. Dobrescu, *Istoria bisericii române din Oltenia în timpul ocup. austr.* pp. 253—254; *Doc. Hurmuzaki*, vol. VI; N. Iorga, *L'art roumain*, p. 156; V. A. Urechiiă, *Istoria Românilor*, VI, pp. 259—60, 542—43.

Pentru starea mănăstirii la sfârșitul sec. al XVIII-lea și înnoirea bolniței, v. A. Sacerdoțeanu, *Cronicarul Dionisie, Ecclesiarh al mănăstirii Bistrița*, în nr. 86—88 al *Arhivelor Olteniei*, p. 260.

LXVII. Sălcuța Com. Sălcuța (Dolj)

În lista de mănăstiri și schituri din Oltenia, dela 26 Iunie 1731, figurează și „capela Szalkucză”, cu mențiunea: „habet suam possessionalem în qua jacet, secundum donationales et emptionales”¹⁾. Nu ar putea fi vorba decât de vreun schit neînsemnat, probabil ctitorie boierească, din satul cu acest nume al Doljului, de vreme ce o altă localitate numită astfel n'a existat în Oltenia. Sălcuța este o așezare destul de veche²⁾, întrucât la 1723 se găsește menționată ca sat dispărut³⁾.

1) Dobrescu, *op. cit.*, p. 274

2) Informația *Marelui Dicționar Geografic*, V, p. 333, potrivit căreia Sălcuța ar fi fost înființată sub domnia lui Vodă Caragea, la anul 1832 (!), în urma Regulamentului Organic, nu se poate lua firește în seamă.

3) Ioan C. Băcilă, *Un document cartografic*, în *Arhivele Olteniei*, III, p. 117.

LXVIII. Sărăcinești Com. Cheia (Vâlcea)

Schitul Sărăcinești, alt locaș mănăstiresc scos în vremea noastră la licitație publică și trecut în chipul acesta în stăpânirea unui om mare al zilei, care, ce-i dreptul, l-a reparat, făcându-l să funcționeze din nou, — are o vechime foarte însemnată: cel dintâiu document al schitului, ce se păstra încă la 1731, este din anul 6945 (1436—7), și prin el Vlad Vodă Dracul îi întărea stăpânirea peste moșia sa de vatră¹⁾. Că schitul a continuat să existe în cursul vremii, stă dovadă faptul că, tot la începutul secolului al XVIII-lea, călugării păstrau și hrisoavele din anul 7060 [1552] și 7120 [1611—12] dela Mircea Ciobanul și Radu Vodă²⁾.

La anul 1688, în zilele lui Șerban Cantacuzino, episcopul Ștefan își zidește aici biserica pe care o va zugrăvi, abia la 1718, Damaschin³⁾. „Monahia Marta”, sora lui Tănăsie comisul Sărăcinescu și mama lui Tănăsie Păușescu⁴⁾ dăruise, împreună cu acesta din urmă, la 7 Iunie 1687, moșii și case episcopului⁵⁾, ca să-și facă mănăstirea, — dar nici actul de danie, nici inscripția ce ni s'a păstrat, nu pomenesc de vechiul locaș, desigur fiindcă acesta dispăruse câtăva vreme mai înainte. Din secolul al XIX-lea, Sărăcineștii au devenit chinovie de maici.

1) «Sacellum Saraccineste possidet autem in Caesarea hac Valachia possessionem sui nominis in qua est situatum, de qua etiam literas donationales Vlad Vayvoda dedit, possessionibus prioribus quae postmodum una cum possessione episcopatus sunt traditae de anno 6945». N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 235.

2) Dobrescu, *op. cit.*, p. 236.

3) V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVII, p. 67.

4) După inscripții și documente spita acestora este următoarea:

| Nicola log. Sărăcinescul

Tănăsie Sărăcinescul comis.
Era † la 1687.

Mihalcea
(Marta călugărița)
= Radu cluc. Păușescul

Tănăsie Păușescu
treti vist. 1689, clucer
† fără copii.

Pentru Tănăsie Păușescu, v. și Greceanu, *Genealogii doc*, I, p. 84

5) Pentru toate, v. *Sf. Episcopie a Râmnicului etc.*, pp. 391—396 și V. Drăghiceanu, l. c.

Adăogtri bibliografice: I. Trajanescu, *Schitul Sărăcinești*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, VII, pp. 1-12; T. G. Bulat, *Inscripții din bisericile olten. în Arhivele Olteniei*, II, nr. 9-10; Pr. D. Lungulescu, *Schitul Sărăcinești*, în *Arh. Ol.*, IV, pp. 132-137; I. D. Ștefănescu, *La peintures religieuses*, pp. 203-205.

LXIX. Schitul de sub Piatră

Com. Costești (Vâlcea)

Metoh al Bistriței, a fost fondat, după cum spune pisană, la 1701. Așezarea lui ne face să presupunem însă că în același loc a trebuit să existe un locaș de schivnicie și înainte de această dată.

Biserica a fost zugrăvită la 1779.

Bibliografie: Al. Odobescu, *Schiturile și metoasele mănăstirii Bistrița*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, I, pp. 104—5. Subliniez că nu-l cunosc decât din această lucrare. În harta alăturată nu figurează.

LXX. Schitul din Peșteră

Mănăstirea Bistrița (Vâlcea)

„Schitișorul” din peștera Bistriței este fără îndoială foarte vechiu, și a fost desigur premergător mănăstirii de alături. La 1775 Alexandru Ipsilanti scutea, pentru călugărașii de aci, 50 de stupi și 50 de oi, miluindu-i și cu bani dela vama județului. Erau dați și 2 lude, pentru poslușanie.

Bibliografie: N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XX, p. 5; V. A. Urechiă, *Istoria Românilor*, II, pp. 81-82; VII, p. 306. V. și bibliografia de sub VIII, p. 9. În harta alăturată nu figurează.

LXXI Șegarcea.

(Dolj)

O altă mănăstire, al cărui nume se întâlnește destul de rar în lucrările privitoare la istoria noastră bisericească, este Șegarcea. Cele câteva mențiuni ce se întâmpină, câte nu privesc o epocă mai nouă, sunt datorite legăturilor mănăstirii cu metohul său, biserica Slătari din București, ori cu Patriarhia Alexandriei, unde se găsea închinată.

O cercetare asupra trecutului mănăstirii Șegarcea nu s'a făcut până acum. Avem totuși câteva informațiuni ce aduc în această privință o relativă orientare. Astfel, referințele latine din 1731, arată că locașul „fuit prius solummodo sacellum, sed postmodum per remonstrationem a quodam igumeno nomine Germano factam, fuerat Patriarcha Alexandrino adauctum et in monasterium aedificatum”¹⁾. Cele mai vechi documente menționate în acest izvor sunt dela Alexandru Vodă Mircea, din anii 7078 [1569—70] și 7080 [1571-72]²⁾. În sfârșit, o însemnare pe o carte spune: „Să se știe când s'au găsit leatul sfintei biserici: 1547 ani dela Hs. Și am scris eu robul lui Dumnezeu, dascălul Pătru sin Mitică, cu mâna de țărănă”³⁾.

Afară de moșii, mănăstirea Șegarcea stăpânea în Oltenia două metoase: Stăneștii și Arhanghelul. A ei era, cum

am spus, și „capela” Slătari⁴). La 1731, sub stăpânirea austriacă, avea ca venit anual între două și trei mii florini, sumă destul de însemnată, ce ar fi urmat să se trimită patriarhiei Alexandrine⁵).

1) N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 257.

2) *Ibid.*, p. 258.

3) V. Drăghiceanu, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, VII, p. 195.

4) N. Dobrescu, *l. c.*

5) *Ibid.*, p. 186.

Adăugiri bibliografice: V. A. Urechă, *Istoria Românilor*, V, p. 317; VI, pp. 204-6, 351, 543-44; D. G. Ionescu, *Relațiile țărilor române cu patriarhia de Constantinopol* (neutilizată).

LXXII. Sf. Antonie cel Mare dela Scăunele Com. Tismana (Gorj)

Metoh al Tismanei, zidit la Scăunele, mai jos de eleșteul mănăstirii, unde se mai văd încă ruinele chiliilor. Din biserica de lemn nu a mai rămas însă nimic. Exista la 1657, când patriarhul Macarie al Alexandriei vizitează Tismana.

La 1 Ianuarie 1778 murind Ancuța, soția Barbului Poenarul biv vel șetrar, a lăsat moșia sa de zestre Mălăeștii bărbatului său, ca să o stăpânească în timpul vieții, obligându-l însă între altele să facă din piatră schitul Sf. Antonie.

Aci s'a îngropat soacra arhitectului Olein, împreună cu alți doi arhitecți Beniș și Schlatter, restauratorii Tismanei dela 1855. Schitul s'a risipit după 1867, când Domnitorul Carol a vizitat pentru prima oară mănăstirea Tismana¹).

1) Pentru toate: Al. Ștefulescu, *Tismana*, ed. Casei Bisericii, pp. 162.

LXXIII. Sf. Ioan Zlataust (Ocele Mari)

Biserica Sfântului Ioan „din Broșteni”, în a cărei pisanie dela 1793 s'a trecut doar, lângă popii Ghera și Radu, un „jupan Dinu Lupu”, trebuie să fi avut prin secolul al XVI-lea rosturi monahale. O arată zăpisiul dela 3 Iulie 1597, al lui jupan Nan din Buneștii-de-Jos, care cumpără în Păuleani „dela Stanciul și dela frate-său Bran 3 fălci în deal la Brusturet și 2 în vale, una înghiul Cârstei ș'altă în manco (mai încoa?)... de au dat jupan Nan aceale fălci sfintei mănăstiri la sfetii Ioan Zlataustu dela Oca cea Mare, ca să-i fie po-meană...”.

În zăpisi apare ca martoră, — amănunt interesant — „starița din Slătioara anume Mariia”²).

La sfârșitul secolului al XVIII-lea, puțin înainte de reedificarea sa, biserica avea încă resturi de chinovie și atârna de mănăstirea Polovragi, care, prin 1688—1689, primea 50 de bolovani de sare dela Ocnă „pro Capella Sancti Ioannis Pre-ditecs”³).

1) V. Drăghiceanu, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, V, p. 135. Am dat-o și în această revistă, an. XI, pp. 229—30.

2) B. P. Hașdeu, *Cuvinte din Bătrâni*, I, 80—81. V. și *Marele Dicționar Geografic*, IV, p. 535.

3) N. Dobrescu, *Ist. Bis. rom. din Ottenia*, pag. 200.

LXXIV. Slătioarele (Vâlcea)

Fosta mănăstire din preajma Ocnelor mari, Slătioarele sau, cum i se zicea la sfârșitul secolului al XVII-lea, Schitul Slătinenicii¹⁾, este dintru început ctitoria levantinei Ecaterina Salvaresi, Doamna lui Alexandru-Vodă Mircea (1568—1577) și conducătoarea statului muntean în vremea lungii minorității a fiului său, Mihnea Turcitul²⁾. În domnia lui Matei Basarab, credincioasa tovarășe a acestuia, Elena Doamna, ajunge la rândul său ctitoră, probabil prin reparații fără mare însemnătate, și care, numai după o jumătate de secol de existență a clădirii, n'o puteau schimba prea mult. Elina Doamna va fi terminat mai ales ceea ce nu putuse isprăvi înaintașa ei: pictura, care într'o formă înnoită doar în ce privește culoarea³⁾, le reprezintă pe amândouă Doamnele, ținând biserica. Dela Elina, mănăstirea primește și moșia din preajmă, la 1644.

Se cunoșteau până aci două starețe dela Slătioarele, ceea ce dovedea că schitul fusese din vremuri vechi chinovie de maici: Salomia dela 1676, poate o Slătineancă, menționată de d. Filitti, și Olimpia, care, după inscripția neinteligibilă dela 1912⁴⁾, ar fi zugrăvit locașul la 1796. Am observat și mai sus că, într'un zapis dela 3 Iulie 1597, unde se vorbește despre necunoscuta mănăstire a Sf. Ioan Zlataustul dela Ocele Mari⁵⁾, apare ca martoră stareța Slătioarelor, Maria. Mănăstirea trebuie să fi fost deci chinovie de maici încă din vremea Ecaterinei.

1) I. C. Filitti, *Biserici și otitori*, Buc., 1932, pp. 44—45.

2) N. Iorga, *Biserica Doamnei Ecaterina*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXV, pp. 38-9; Filitti, l. c.; Bulat, *Contrib. documentare*, pp. 81-88.

3) N. Iorga, l. c.

4) Ion Donat, *Bisericile Ocnelor-Mari*, în *Arh. Ol.*, XI, p. 368.

5) Mai sus, sub LXXIII, p. 7.

Adăogiri bibliografice: V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, VII, pp. 320, 372; X A., p. 182; N. Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, pp. 11 și 40.

LXXV. Sporăști Com. Peștișani (Gorj)

Schit cunoscut din cercetările lui Alex. Ștefulescu. Avea o biserică de lemn, ale cărei rămășițe istoricul gorjan le mai putuse vedea „aproape de hotarul Săucaii, într'o încântătoare poziție, pe un delușor acoperit cu pometuri frumoase și vii”. Probabil — spune Ștefulescu, — el a fost metohul Tismanei făcut la 1584 de călugărul Vasilie și popa Ion, la Ploștina Drăgoștilor, sat dispărut azi, în hotarul Hobiței. După ce aceștia au fost omorâți de locuitorii din Peștișani, cari le vânduseră locul, schitul a fost refăcut de călugărul Antonie și egumenul Ioan dela Tismana, înainte de 30 Mai 1640. Peste zece ani, Bilțul din Peștișani îi dăruiește o vie în dealul Gurenii. Schitul avea hramul Intrarea în biserică și exista la 1798, când se găseau acolo trei schivnici¹⁾.

1) Al. Ștefulescu, *Tismana*, ed. Casei Bisericii, pp. 161—2.

LXXVI. Stănești

(Vâlcea)

În forma de acum, biserica mănăstirii Stănești este în cea mai mare parte zidită la 1536¹⁾ de Giura logofătul și jupânița lui Vilaia și tot de atunci vine minunata ei pictură. Ceva mai târziu, s'a adăogat monumentului un pridvor și, pe laturi, câte o galerie deschisă cu trei coloane, ceea ce era un element arhitectural neîntâlnit până aci.

O inscripție slavonească²⁾ arată însă că biserica ce ni s'a păstrat se află pe locul alteia mai vechi, ridicată de înaintașii ctitorilor dela 1536, jupân Mogoș banul și fiul său, Mogoș armașul. Cu privire la aceste începuturi ale mănăstirii, informația latină dela 1731 spune că ea s'a numit mai întâiu Cornet, și a fost înălțată la anul 7000 [1491—92] „*ab Illustrissimis Domini Busestis de Basaraba*”³⁾. Dar dacă s'a simțit nevoia ca biserica să fie înlocuită la 1536, se poate presupune că ea va fi fost mai veche decât anul 1491; apoi izvorul acesta trebuie îndreptat și în ce privește afirmația că mănăstirea este fundațiunea Buzeștilor, deoarece, dacă ea se găsește dela un moment în stăpânirea acestora, lucrul se explică prin căsătoria Mariei, fca lui Giura logofătul, cu Radu vel armaș, tatăl cunoscuților frați Buzești⁴⁾.

Trecutul mănăstirii Stănești nu poate fi despărțit de istoria marilor fapte de arme din pragul celui de al XVII-lea veac.

Deși mănăstirea Căluu, necropola Buzeștilor, era gata la 1601, totuși Stroe a fost înmormântat aci. Pe piatra de mormânt, unde este reprezentată lupta lui cu Mirza Tătarul, Sima stolniceasa a pus să se sape, în cuvinte de durere și ură, istoria eroică a mortului. „Au fost — spune piatra — stolnic la Mihai-Vodă și au fost la toate războaiele depreună cu Domnu-său, ca o slugă creadencioasă Domnu-său, și la războiul dintâi dobândi rană la mâna stângă de Turci și la războiul dela Giurgiu, când să loviră cu Hanul, să răni în ochiul stâng de săgeată. Și au slujit Stroe la Mihai Vodă până peri în Țara Ungurească. De aci să sculară boierii țării și cu Buzeștii ridicară pre Radu Vodă; iară Simion Vodă... s'au ridicat... cu Leșii și Moldovenii și Hanul cu mare oaste de Tătari și ieșiră de să loviră în gura Telejinului, la Teiușani, în luna lui Septemvrie 14 zile și vleat 7110 [1601].. și făcură navală marți dimineața de 3 ori de toate părțile; iară [văzând] jupânul Stroe atâta nevoie pre creștini, stătu împotriva Tătarilor, de să lovi cu Mirza nepotul Hanului și-l junghie pre Tătar, și dintr'acel război să răni la obraz [și preste 3 săptămâni se tâmplă] moart[ea-i] în luna lui Octomvrie 2 zile, vleat 7110 [1601]. Și nu fu pre voe căinilor de Tătari: Dumnezeu-l erte.

Scris[-am] eu jupâneasa Sima a stolnicului Stroe: deacă voi muri să mă [în]gropați lângă dumnealui aicia''⁵⁾).

Mănăstirea Stănești ținea, din 1614, de Patriarhia Alexandriei⁶⁾.

1) Septembrie 7045.

2) I. Trajanescu, *Schitul Stănești*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, IV, pp. 13-14; V. Drăghiceanu, *Mon. Ist. ale Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXIV, pp. 118-9.

3) N. Dobrescu, *Istoria bisericii române din Oltenia*, p. 259.

4) Chipul înrudirii (cf. și Maior Buzescu *Reconstituiri istorice privind neamul Buzesților*, II) este următorul:

5) Trajanescu, o. c., pp. 16-17.

6) Iorga, *Ist. bis. rom.* II, p. 64. M. Popescu-Spineni, *Procesul m-tirilor închinete*. Buc 1936, p. 134.

Adăogiri bibliografice: N. Iorga, *L'art roumain*, p. 145 și urm.; I. D. Ștefănescu, *La peinture religieuse*, pp. 87-107.

LXXVII. Strâmba

(Gorj)

Un act dela 1525 arată că schitul Strâmba era la acea dată metoh al mănăstirii Govora¹⁾. El este singurul izvor sigur, pe baza căruia se poate vorbi despre acest locaș în secolul al XVI-lea, deoarece, așa cum s'a observat, data de 7127 [1518-19] pusă în pisanie, care s'ar raporta la momentul când mănăstirea ar fi fost zidită de Stoichiță Râioșanu vel vistier, jupânița sa Dochia și nepotul lor Miloș vel logofăt²⁾, nu poate fi în niciun caz primită. Stoichiță Râioșanu este un personagiu ușor de urmărit în documente, care dela 1594 până la moartea sa, a stat mereu în dregătorii, fiind pe rând logofăt al 2-lea, vel logofăt și vel vistier. Răsculat cu Lupu Mehedințeanu împotriva Grecilor, el atrage urgia lui Alexandru Iliș asupra casei sale, și acesta, în a doua domnie confiscă și vinde mănăstirea Strâmba metoh la mănăstirea Tismana³⁾.

Stoichiță Râioșanu a fost însă cu siguranță ctitor de iznoavă la Strâmba, pe care a zidit-o pe la 1603. Rămasă ne-terminată, mănăstirea este zugrăvită abia la 1793 de Costandin Râioșanu vel armaș.

1) Ștefulescu, *Gorjul istoric*, p. 227.

2) Idem, *Strâmba*, Tg.-Jiu 1906, p. 49. *Sf. Episcopie a Râmnicului*, p. 348.

3) Idem, *ibidem*.

Adăogiri bibliografice: V. Drăghiceanu: *Mon. ist. din Oltenia*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, pp. 109-110.

LXXVIII. Strehaia

(Mehedinți)

Nu s'a putut încă desluși temeinic nici istoria mai veche a mănăstirii Strehaia. Dar, în locul documentului aducător de informații sigure, avem și în legătură cu această mănăstire câteva tradiții, ce nu pot fi nesocotite cu desăvârșire. Pe baza unei asemenea tradiții, primită și în cronică, care arată că aci fusese la începutul secolului al XIV-lea o reședință episcopală, s'a putut creia, la 1672, un scaun nou de Vlădică, pentru un prieten al lui Grigore Vodă Ghica¹). Dacă se admite însă că aci a rezidat cândva Antim, rezultă că se atribuie mănăstirii Strehaia vechimea celor din-tăi fundațiuni religioase din Oltenia.

O altă legendă spune, că Banoveții și-au avut scaunul la Strehaia, înainte de a-l muta la Craiova; ea se poate explica însă — așa cum s'a făcut²) — prin aceea că moșia Strehaia a fost într'adevăr a Craioveștilor, care puteau rezida acolo tot așa de bine cum urmașul lor, Matei Vodă, a putut veni să viețuiască la Brâncoveni³). Dar, în asemenea împrejurări, ei au trebuit să aibe, în apropierea caselor, un paraclis, și prin urmare dacă pe zidurile bisericii lui Matei au fost zugrăviți frații Craiovești, lucrul s'ar explica prin calitatea lor de ctitori.

În sfârșit, o altă tradiție, care caută să explice și așezarea ciudată a bisericii, arată că Mihai Viteazul s'ar fi născut la Strehaia, în castelul tatălui său, lângă care apoi a început să zidească biserica într'o noapte, când se refugiase aci după o luptă cu Turcii; fiind însă întuneric, el a așezat-o cu altarul spre miază-zi⁴). Observ că Mihai Viteazul trecea ca începător al mănăstirii încă din secolul al XVIII-lea⁵).

Mănăstirea Strehaia a fost rezidită din temelie, la 1645, de Matei Basarab, a cărui inscripție nu pomenește pe vechii ctitori⁶). Biserica s'a zugrăvit din nou la 1826, de Axentie egumenul.

1) Alex. Lapedatu, *Episcopia Strehaiei și tradiția scaunului bănesc de acolo*, Buc. 1909.

2) Idem, *ibidem*.

3) V. *Arhivele Olteniei* XI, p. 278.

4) I. B. Georgescu, *Mănăstirea Strehaia*, în *Ark. Ol.*, VI, p. 23; *Marele Dicționar Geografic*, V, p. 478.

5) «*Hoc monasterium fuit in primis a Michaelo Vojevoda inceptum, deinde vero a Matthaeo Voivoda una cum ecclesia aedificatum et finitum*», v. N. Dobrescu, *Istoria bis. rom. din Oltenia*, p. 255.

6) Inscriptiile la N. Iorga, *Inscriptii* I, pp. 810-11 și V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *Buc. Mon. Comis. Ist.*, XXVII, pp. 107-8.

Adăogiri bibliografice: Mih. Popescu, *Oltenia în timp. stăp. austr.*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XIX, p. 105-6; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii*, *ibid.* XXV, pp. 44-45; V. A. Urechia, *Istoria Românilor* VI, pp. 259-60; VIII, pp. 372, 380; X A. pp. 344-45; I. B. Georgescu, *Strehaia*, în «*Năzuin'a*», II, nr. 6-7, pp. 1-13

LXXIX. Surpatele

(Vâlcea)

„Mănăstirea de călugăricioare” dela Surpatele, pe care a ridicat-o de iznoavă Doamna Maria a lui Constantin Brâncoveanu, „zidită au fost oareșcând de Buzești, însă mică și prost lucrată”¹⁾.

În inscripția dela 1706 nu este precizată însă în niciun fel epoca acestei prime întemeieri, și nici documentele mănăstirii, care vor aduce desigur lămuriri prețioase, nu au fost tipărite până acum. În schimb, catagrafia latină din 1731, la care, cu toată sărăcia ei de amănunte, trebuie să recurgem din nou, arată că la începutul secolului al XVIII-lea, când Buzeștii „cei vechi” treceau ca începători ai mănăstirii, se păstra aci un hrisov pentru părți din moșia Căinești, dela Neagoie Basarab, din anul 7020 [1512]²⁾. *Aceasta este însă vremea când Vlad banul și frații săi porneau să zidească mănăstirea Călușu și se poate presupune că tot ei sunt ctitorii la care trimite documentele și tradiția.*

De vreme ce mănăstirea păstra hrisoave dela Radu Șerban, Matei Basarab, Grigore Ghica, Șerban Cantacuzino, Brâncoveanu, etc.³⁾, este neîndoios că ea a existat neîntrerupt în tot veacul al XVIII-lea. Cu puțin înainte s’ar părea că a fost restaurată de Ștefan Surdul, pe care o legendă locală, făcându-l ctitor, îl socotește greșit fratele lui Mihai Viteazul⁴⁾.

1) Inscriptiile la: N. Iorga, *Inscriptii*, I, p. 182; I. Trajanescu, *Mănăstirea Surpatele din Vâlcea* (și pt. descriere), în *Bul. Comis. Mon. Ist.* IV, pp. 95—101 V. Drăghiceanu, *Mon. ist. ale Olt.* ibid. XXIV p. 122 și Maior Buzescu, *Reconstituiri istorice etc.*, partea II, pp. 78—79. (Se dă și un pomelnic, unde se vede că schitul *el-au avut numiții boeri clădit de lemn*).

2) N. Dobrescu, *Ist. bis. rom. din Oltenia etc.*, p. 271.

3) Idem, ibidem.

4) *Marele Dicționar Geografic*, V, p. 502.

Adăugiri bibliografice: V. A. Urechă. *Istoria Românilor*, VI, pp. 141—2; VII p. 371; Ghenadie al Râmnicului, *O vizită canonică*, (1889), p. 17; N. Iorga, *Levet roumain*, p. 230 și urm.; I. D. Ștefănescu, *La peintures religieuses*, indicele; idem, *Contrib. à l'étude des peintures murales valaques*, p. 55.

LXXX. Șerbănești-Morunglav

Com. Ștefănești (Vâlcea)

A fost zidit în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, în zilele lui Constantin Mavrocordat, de jupan Matei sin Dumitrașcu Morânglav¹⁾. Pe la 1864 „sfânta mănăstire Șerbănești-Morunglav”, atunci în Romanai, se judeca pentru pricini de hotar cu un Ghiță Calangiu din Craiova³⁾.

A fost metoh al Eforiei Spitalelor Civile din București⁴⁾.

1) Pisană, care nu arată leatul zidirii, la V. Drăghiceanu, *Monumentele istorice din Oltenia*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXIV, p. 121; V. și N. Iorga, *Inscriptii*, II, p. 35

2) D. Frunzescu, *Dicționarul statistic*, I, c.

3) *Arch. Stat. Craiova*, Curtea Apelativă din Craiova, S. II, dos. nr. 3110/1845, hotărârea Judecătorei Romanai nr. 105/844.

4) *Marele Dicț. Geografic* V, 513.

Adăugiri bibliografice: I. D. Ștefănescu, *Contrib. à l'étude des peintures murales valaques*, p. 71.

LXXXI. Târnăvița

Com. Târnavă (Dolj)

Se întâmpină pentru prima oară în documente la 1679, când „Partenie ieromonahul dela sfânta Episcopie de la Râmnic” cumpără moșie în Mărăcinul de Sus din județul Dolj, dela jupâneasa Dobrița a lui Dumitru din Fratostița și dela fiii și nepotul ei și o face danie schitului¹⁾. Tradiția locală însă pune data fondării și aci, ca și la schitul apropiat al Ciuturei, într’o epocă mult mai veche: schitul ar fi fost adică început la 1540 și terminat trei ani mai târziu „de Voevodul Constantin Basarab”²⁾, care e desigur numai ctitorul cel nou ce adaugă sau repară, — probabil Brâncoveanu însuși.

Faptul că un ieromonah al Episcopiei oltenice este dăniaș la Târnăvița, a fost interpretat ca o dovadă că schitul se afla, încă dela această dată, în atârnare de Episcopie, care l-a stăpânit ca metoh, *se pare*, mai târziu³⁾. Observăm însă că la 1719, într’un tablou semnat chiar de Episcopul Damaschin, în care Târnăvița este socotită drept fundațiune a lui Partenie, ea figurează ca metoh al Brâncovenilor⁴⁾, și faptul acesta ar explica și amestecul lui Constantin Brâncoveanu la acest locaș.

În unele hărți vechi, schitul apare sub numele de Târnavă⁵⁾, care e, cum s’a văzut, al satului în care a fost zidit. Erau ale sale moșiile: Mărăcinele de Sus și de Jos, Stejarul, Cioroiașul și Drăgoaia⁶⁾, toate în Dolj. În epoca secularizării ființa încă⁷⁾.

1) *St. Episcopie a Râmnicului etc.*, pp. 390—91.

2) *Marele Dicționar Geografie*, V, p. 624. Informația s’ar putea întemeia pe vre-o inscripție, nouă sau înțeleasă greșit, care nu a fost semnalată altfel.

3) *Sf. Episcopie etc.*, l. c.

4) «...a Parthenio Calugero erecta, dedicata Monasterio Brancovan», în *Hurmusaki*, VI, p. 274. Cf. de altfel și introducerea istoricului citat al Episcopiei (mai sus, nota 1 și 3), p. CIV, unde *Turnavita* (sic) figurează ca metoh al Brâncovenilor.

5) Harta Căpitanului Fr. Schwantz, 1723, în l. c. Cf. și *Doc. Hurmusaki* VI, p. 269—70.

6) *Sf. Episcopie...* l. c.

7) D. Franzescu, l. c.

LXXXII. Tismana

(Gorj)

Cea mai însemnată mănăstire a Olteniei, Tismana, zidită din râvna popei Nicodim, sfântul întemeietor al monahismului românesc, și cu banii domniei, va fi fost mai întâiu de lemn: în legenda cu care se începe și aci istoria așezământului, se amintește „tisa” din care s’a făcut biserica, probabil pe vremea lui Vladislav, voevodul cu care se începe și pomelnicul.

Sub Radu Vodă și Dan I, cu banii acestor voevozi, dar și cu ajutorul despotului sârbesc Lazăr, aceasta a fost înlo-

cuită cu biserica de zid, a cărei înălțare se terminase la 1385. Tismana a fost, fără îndoială, cea mai bogată mănăstire din acest ținut, având proprietăți însemnate, atât peste Olt, cât și în țara vecină a Serbiei, unde pe la 1404 Despotul Ștefan, amintind de ajutorul dat la zidirea ei de răposatul său părinte, îi întărește stăpânirea peste zece metoace²⁾. În secolul al XV-lea Regele Sigismund al Ungariei și Ioan Corvin au cinstit și ei mănăstirea, întărindu-i rânduiala pusă de Nicodim, precum și stăpânirea averilor³⁾.

Neagoe Vodă Basarab acopere biserica mănăstirii cu plumb, iar la 1564 Nedelco, marele vornic al lui Petru Vodă, o zugrăvește pentru prima oară. În secolul al XVIII-lea, pictura aceasta s'a refăcut cu ajutorul Stancăi Glogoveanca; iar la 1855, sub Bibescu Vodă, biserica este restaurată de arhitectul Schlatter. Luat în total, monumentul a rămas însă cel dela origine și este azi singura biserică ce ni se păstrează dela Radu Vodă I-iul⁴⁾.

Trecutul Tismanei, de mare însemnătate pentru istoria monahismului nostru, se împletește cu întreaga istorie a țării. Numele voevozilor, înscrise pe odoare și în hrisoavele păstrate aci mai cu grije decât aiurea, dau aproape neîntreruptul pomelnic al stăpânitorilor munteni. Adevărată cetate, cum apare într'un document dela 1493 al lui Vlad Călugărul, dotată nu numai cu ziduri tari și porți îmbrăcate în fier, dar și cu armamentul necesar, care cuprindea între altele 7 tunuri mari, — păzită apoi de un corp anume orânduit, de câte 50 de oameni din satele vecine, — Tismana a fost, la dreptul vorbind, singura cetate românească din Oltenia. De două ori, zidurile de aici au adăpostit armatele unor revoluții naționale: la 1631, când Matei Aga din Brâncoveni se ridică împotriva Grecilor lui Leon Vodă, și peste aproape două secole, la 1821, când tot aici se vor adăposti pandurii lui Tudor Vladimirescu.

De mănăstirea Tismana și-a legat numele harnicul cercetător al Gorjului, răposatul învățător Alexandru Ștefulescu, a cărui lucrare a rămas până azi cea mai complectă monografie istorică, din câte are vreo mănăstire olteană⁵⁾.

1) Al Ștefulescu, Tismana, ed. I, p. 11. Cf. însă și ed. Casei Bisericii, p. 68, unde se vorbește despre biserica făcută de Nicodim încă sub Vladislav, din lemnul unui tis mare. La 1731, se știa despre mănăstire că «*de principio à Sancto Nicodemio erectum, deinde vero a Radulo Nyegro Vajvoda, et post hujus eventum mortem a successore filio Dano Vajvoda totaliter aedificatum fuit anno 6894*», (1385 — 86). Dobrescu, op. cit., p. 237.

2) Al. Ștefulescu, op. cit., p. 173.

3) Pentru toate, v. Ștefulescu, op. cit.

4) V. Drăghiceanu, *Considerațiuni asupra vechimii bisericii mănăstirii Tismana*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVII, pp. 1—16.

5) A apărut în trei ediții, la Tg.-Jiu în 1896 și 1903, iar în București, în ed. Casei Bisericii, la 1909.

Adăogiri bibliografice: Sp Cegăneanu, *Din odoarele bisericești*, în *Bul. Com. Mon. Ist.* III, p. 1; idem, *Ipoteze și constatări asupra construcției* ibid. V, 128—130; N. Iorga, *Raport al lui Freywald și I Schlatter*, 1848, ibid., VII, 46; M. Popescu, *Ollenia în timpul stăp. austr.*, ibid., XIX, p. 106; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii*, ibid.

XX, 129; N. Iorga, *Istoria bis. rom.*, 2 vol., ed. II (indicele); idem, *L'art roumain*, p. 30 și urm.; I. D. Ștefănescu, *Le peinture religieuse*, p. 20—21; Pr. P. Drăghici, *Monastirea Tismana-Gorj*, in *Arh. Olt.*, II, pp. 11—16; V. A. Urechiă, *Istoria Românilor*, II, pp. 77—8, 390—91—IV, pp. 39, 450—52; V, p. 397; VI, pp. 39—40, 155—56, 369—70; VIII, pp. 360—61, 374, 421—22; X A. 33—36, 229, 330—31

LXXXIII. Titireciu

Ocnele-Mari (Vâlcea)

Frumoasa biserică a Titireciului a fost zidită, pe la jumătatea veacului al XVII-lea¹⁾, de marele spătar Mihail Cantacuzino, ctitor, în țara de peste Olt, la Colțea, la mănăstirea Sinaii și Fundenii Doamnei²⁾. În forma ei dela început, mănăstirea vâlceană s'a întemeiat „fiind îndemnătoriu și ostentoriu dumnealui logofăt Chera de la Vel Ocnă”, care e Chiril monahul Bojescul, tatăl lui Mihalcea Litterati, fondatorul schitului Țeica³⁾ din apropiere. La 1729 categoricul chir Ioan Ursache o acopere de iznoavă și o repară, iar la 1747, biserica este în sfârșit zugrăvită⁴⁾.

Mănăstirea Titireciu ținea de Eforia Spitalelor.

1) O inscripție pe clopot dă anul 1655 (V. Drăghiceanu, *Monumentele istorice din Oltenia*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXIV, p. 137).

2) Despre ctitoriile lui muntene v. N. Iorga, *Istoria bisericii române*, II, p. 69.

3) Mai jos, nr. XXXVIII, p. 336.

4) Toate inscripțiile la V. Drăghiceanu, în l. c. și același, în *Bul. cit.* VII, p. 196.

Adăogiri bibliografice: N. Dobrescu, *Istoria bis. rom. din Oltenia*, pp. 267—8 (v. și indicele); *Doc. Hurmuzaki*, VI.

LXXXIV. Topolnița

(Mehedinți)

În lucrarea sa privitoare la mănăstirea Tismana, Alex. Ștefulescu socotește schitul Topolnița ca fundațiune din secolul al XIV-lea, a Sfântului Nicodim¹⁾. Singurul temeiu al acestei afirmații este însă tradiția, culeasă și de biograful Sfântului, Ieromonahul Ștefan.

Istoriceste, schitul Topolnița a fost întemeiat la 1646²⁾, de cunoscutul boier Lupu Buliga vel căpitan, cel care mai zidește și schitul cu acest nume de lângă Pitești³⁾. Neterminată la moartea acestuia, biserica este zugrăvită de feciorul său Curia vel paharnic, la 1673. Zugrăveala și inscripțiile tombale⁴⁾ amintesc pe jupânița ctitorului, Stanca și pe copiii lor: Curia, spătar la 1646, Stoica, Călina și Armeanca. Jupânița Țarmanca (?) mare păhărniceasă, zugrăvită în stânga intrării, este desigur soția lui Curia paharnicul; iar Hârsova este fica acestuia, care la 1685 închină schitul la mănăstirea Tismana⁵⁾, unde și bunicul ei adusese danii⁶⁾.

1) «După Vodița [Sfântul Nicodim a zidit] Topolnița și Tismana», Alex. Ștefulescu, *Mănăstirea Tismana*. Buc., ed. Casei Bisericii, 1909, p. 45. (Tot ca sfânt, [Nicodim] este venerat și în schitul Topolnița), *ibidem*. pag. 63. V și cronica rimată dela Prislop, *ibid.*, p. 53, nota; B. P. Hașdeu, *Istoria eretică*, I, p. 139.

2) V. Drăghiceanu, *Monumentele istorice ale Olteniei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.* p. 115.

3) N. Iorga, *Ist. bis. rpm.*, ed. II, vol. I, p. 282.

4) Toate la V. Drăghiceanu, în I. c.

5) Ștefulescu, *op. cit.*, p. 376. Lupu Buliga Aga este numit în actul de închinare din Ciovărnășani.

6) Spița acestui neam e următoarea: (v. I. C. Filitti, *Condiția Poenarilor Almăjeni*, în *Arhivele Oltenei*, VIII, p. 287).

Lupu Buliga vel. căpit. și agă, din Ciovărnășani

= Stanca

Curia	Stoica	Călina	Armeanca
spătar 1656, post. 1657, căp. 1664, vel medelnicer 1666, vel. pit. 1673, când zugrăvește Topolnița, vel cluc. † 1695.			
= 1) Armeanca			
= 2) Anca.			

| Hârsova |

Adăogiri bibliografice : N. Iorga, *L'art roumain*, p. 35.

LXXXV. Trocaia

Com. Grecești (Dolj)

O fundațiune puțin însemnată a boierilor Păeni. A fost clădită în secolul al XVII-lea, de vreme ce la 1708, când descendenții ctitorilor afierosesc schitul la Motru, după ce mai întâiu fusese al Episcopiei de Râmnic, care îl lăsase în paragină, nefiindu-i „de nicio agoniseală” — ei precizează că îl aveau dela moșii lor. Era înzestrat cu moșia Piatra Călugărească, pe care a stăpănit-o mănăstirea Motru până la secularizare.

Azi nu se mai știe nimic despre schitul acesta prin partea locului. D. C. Grecescu, singurul care a vorbit despre el și din comunicarea căruia luăm toate informațiile de aci¹⁾, a putut să stabilească totuși că fusese zidit în pădurea Trocării, adică între satele Grecești, Bărboiu, Paia, Botoșești și Gogoși, din Dolj și Mehedinți.

1) C. Grecescu, *Schitul Trocaia*, în *Revista Istorică Română*, vol. III, 1933, p. 288.

LXXXVI. Troianul

Lângă Râmnicu-Vâlcea

Pe dealul Troianului de lângă Olt, unde mănăstirea Hurez avea posesiuni dela Brâncoveanu însuși¹⁾, — cunoscutul stareț al acestei mănăstiri, Hrisant Peneti²⁾, ziditorul noului Bucovăț, a înălțat la 1838 o biserică împrejmuită de chilii, unde, după jumătatea secolului trecut, se ajunsese la o viață mănăstirească atât de însemnată, încât oficialitatea număra Troianul printre mănăstirile mari ale județului³⁾. Chiliile de aci au servit mai târziu ca local de arest⁴⁾.

Troianul este una dintre puținele mănăstiri fondate în țară în secolul al XIX-lea.

1) Dobrescu, *op. cit.*, p. 248.

2) Pentru numele de familie al Hurezeanului, v. și lucrarea mea *Despre Dionisie Eclesiarhul și m-tirea Bucovăț*, în *Arh. Olt.*, XV, p. 39.

3) D. Franzescu, I. c.

4) *Marele Dicționar Geografic*, V, p. 645.

LXXXVII Țânțăreni

(Dolj)

Despre mănăstirea Țânțăreni s'a vorbit prea puțin până azi, și în lipsa inscripțiilor nu se poate desluși bine nici numele ctitorului: el pare a fi însă Mihai Coțofeanu, marele spătar al lui Matei Vodă¹⁾. Mănăstirea exista la începutul domniei acestuia, deoarece primul său document cunoscut este din anul 7143 [1634—35]²⁾. După moartea lui Mihai Coțofeanu, soția și fratele lui, Dumitrașco Spineanu, au dăruit-o Patriarhiei din Ierusalim³⁾, de care ținea și Călușul Buzestilor.

O mare însemnătate n'au avut niciodată Țânțărenii⁴⁾. La 1778, când marele turn-culă amintit în *Călătoriile Patriarhului Macarie*, nu mai avea niciun rost de apărare sub călugării greci, — generalul von Bauer menționează aici o mănăstire de piatră, *nelocuită însă*, lângă o livadă, un pod și o moară⁵⁾.

1) Iorga, *Istoria bisericii*, I, p. 289. Pentru Mihai Coțofeanu, v. C. V. Obedeanu în *Arhivele Olteniei*, VIII, pp. 62—64.

2) Dobrescu, op. cit., p. 266.

3) Iorga, *Studii și doc.*, V, p. 142.

4) «Hoc monasterium aut potius monasteriolum», Dobrescu, *l. c.*

5) C. J. Karadja, în *Arhivele Olteniei*, III, p. 504.

Adăogiri bibliografice: V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei*, în *l. c.* 115—16; St. Ciuceanu, *Raport*, în *Anuarul Comis. Mon. Ist.*, p. 1915, pp. 133—4 și 153—154; V. A. Urechis, *Istoria Românilor*, X A, p. 170.

LXXXVIII. Țeica

(Vâlcea)

În domnia lui Duca Vodă (1674—1678), un grec dela Ianina, Dionisie, „scapă” în Muntenia „fiind creștinătate”, și cu ajutorul lui Lambru cămărașul face, lângă Ocele-Mari, „biserică de nuele, după cum s'au putut pe aceea vreme”¹⁾. La 1681, Dionisie lasă schitul să fie după moartea lui pe seama Episcopiei dela Râmnic „a pune călugărași năstavnici aici ca să-l păzească și să-l întărească”²⁾.

La 1726 schitul Țeica este refăcut de Mihalcea Litterati — Jazigi-Efendi cum își mai spune singur în pisania ctitoriei lui³⁾, după o deprindere adusă din „străinătatea țarigrădească”, unde fusese pe lângă capichehaiua Munteniei⁴⁾. Mihalcea, pe care aceiași pisanie îl arată ca fecior al răposatului Chera Logofătul Bojescul „carele [s'a chemat] și Chiril monah pre călugărie”, este cunoscutul logofăt de taină și tălmăcitor de literatură religioasă⁵⁾. Cred însă că trebuie identificat și cu *Mihalza Litterati*, vameșul din 1725 al Ocnelor-Mari⁶⁾, care nu poate fi deci un Român renegat, cum s'a spus⁷⁾. Din poemelnicul dela Țeica, scris de el, ar rezulta că trăia încă la 1778⁸⁾.

1) V. pomelnicul mănăstirii, la V. Drăghicescu, *Monumentele istorice din Oltenia*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXIV, p. 131.

2) Zapisul de închinare în *Istoricul* citat al Episcopiei de Râmnic, p. 399

3) Tipărită de V. Drăghicescu, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, V, pp. 134—135 și XXIV, p. 130. Cu greșeli în *Istoricul* citat, pp. 396—97 și în catalografa tipărită de Ion Virtoșu în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, p. 138. V. și Ion Donat, *Schitul Teica*, în *Arhivele Olteniei*, XI, p. 394—395.

4) N. Iorga, *Istoria bisericii române*, p. 162 V. acolo și bibliografia.

5) Idem, *ibidem*.

6) C. Giurescu, *Material pt. ist. Olteniei sub Austriaci*, I, p. 686.

7) A. Vasilescu, *Vămile Olteniei sub Austriaci*, în *Arh. Ol.*, 1924, nr. 15, p. 380, nota 187.

8) V. Drăghicescu, în l. c.

LXXXIX. Vârtopul sau Popânzăleștii

(Romañați)

A fost zidit de „Ioan monah, ce l-au chemat pre mirenie Hamza Popânzălescu logofătul”, care la 1679 îl înzestrează cu moșie „în Popânzălești, la Vârtop”, — probabil însăși vatra schitului, dela care își va fi luat numele cel vechiu. Un hrisov al lui Constantin Brâncoveanu, din 1695, întărește această posesiune. Printre dăniășii schitului se întâmpină, între alții, Maria, fata lui Dobre din Rovănești, care „însuși s'au călugărit la această sfântă casă”, un Constantin Racoviceanu și Partenie ieromonahul „ce au avut metanie la acest schit”¹⁾.

Nu putem spune la ce dată Popânzăleștii devin metoh al Episcopiei de Râmnic; dar faptul că, în „extractul” făcut la 1731, locașul nu figurează în rândul metoacelor episcopale, ci la un loc cu alte schituri neatârinate, ar putea fi o dovadă că afierosirea s'a făcut mai târziu²⁾.

După o informație din secolul trecut³⁾, în biserica schitului Popânzăleștit, refăcută la 1853 de egumenul Lavrentie⁴⁾, figurează, în portrete murale, Știrbei Vodă și acest ultim ctitor al său.

Și la Popânzălești, rosturile monahale se vor fi încheiat tot la 1864⁵⁾.

1) *Sf. Episcopie a Râmnicului*, pp. 389—90.

2) N. Dobrescu, *op. cit.*, p. 274.

3) *Tabloul istoric al lui V. A. Urechiă la Odobescu*, în *Antichitățile jud. Romañați, Opere complete* III, p. 254.

4) În timpul Episcopului Calinic, care trece drept ctitor (Iorga, *Ist. bis. rom.*, ed. II, p. 237).

5) Frunzescu, în l. c., îl menționează ca mănăstire mare în epoca secularizării

XC. Vișina

Com. Bumbăștii-de-Jiuu (Gorj)

Nici această mănăstire nu se află menționată în vreuna dintre marile lucrări de sinteză, privitoare la istoria poporului românesc sau a bisericii sale, deși trebuie socotită fără îndoială printre cele mai vechi locașuri religioase din Oltenia. Primul autor care o amintește, atribuind-o lui Mircea cel Bă-

trân, este Ieromonahul Ștefan dela Tismana, în biografia Sfântului Nicodim, unde vorbind despre dărăpănarea în care căzuse, într'o vreme mai nouă, majoritatea mănăstirilor din Țara Românească, el are următorul pasagiu:

„Iară că au fost stricate și pustii, precum s'a zis, aceasta este cu adevărat, căci unele mănăstiri și biserici de atunci și până astăzi sunt pustii, stricate până în pământ, cât abia puțin ceva se și cunoaște din rămășița zidurilor lor, iar numele și pomenirea lor de tot s'a uitat, ce a fost pre la acele locuri, precum și mănăstirea Vodița cea mai sus zisă că s'a făcut de Sfântul [Nicodim], cum și mănăstirea Vișina, care a fost zidită sub munte, lângă apa Jiiului, între satele Porcenii și Bumbesti, și a fost înălțată de marele Mircea Voevod, fiul lui Radu Negru Voevod, și hramul sfintei biserici a fost Sfânta Treime, precum în hrisoavele lor, ce sunt la sfânta mănăstire Tismana, se arată. Ci fiind aceste zise două sfinte mănăstiri, Vodița și Vișina, aproape de drumurile cele mari ce merg în țara unguească și nemțească, adică mănăstirea Vodița pe drumul Rușavei, iară mănăstirea Vișina pe drumul Vulcanului, și din pricina trecerii adeseori a oștirilor nemțești, ungești, turcești, tătarăști pe aceste drumuri, nu s'au mai făcut aceste sfinte mănăstiri iarăși la loc de fericiții Domni...” 1).

În legătură cu această mănăstire, episcopul Ghenadie aduce următoarele informații, culese cu ocazia unei vizite canonice din 1889:

„Mergând pe șoseaua națională ce duce dela Târgu-Jiu în Transilvania pe la punctul Petroșani..., am văzut la gura acestei trecători prin munți, și anume pe laturea dreaptă a Jiiului, zidurile unei bisericuțe pe care poporul o crede de prin secolul al XIV-lea, și despre care păstrează o întregă tradițiune. Locuitorii din comunele Bumbesti și cei din Vișina spun că un călugăr anume Dionisie, ucenic al Sfântului Nicodim,... s'a așezat aci și a construit o bisericuță. Fiind însă că biserica avea nevoie de averi, el în dreptul bisericuței, pe dealul din stânga Jiiului, a ridicat o clopotniță de bârne, în care se pregătea să așeze un clopot, zicând că va considera de moșie a bisericii toată împrejurimea, până unde se va auzi sunetul clopotului proiectat. Față cu o asemenea amenințare din partea călugărului, tradiția adaugă că el a fost ucis de moșnenii din Bumbesti, cari și până astăzi ocupă cu proprietățile lor tot malul stâng al Jiiului” 2).

În preajma anului 1900, ruinele dela Bumbesti, „din gura defileului” — care, dacă se mai găsesc încă, ar merita o grabnică cercetare, fie numai spre a se putea stabili planul după care a fost zidită biserica, — au fost văzute de A. Alexandru Ștefulescu. Și pentru cercetătorul gorjan, această mănăstire este o fundație a lui Mircea cel Bătrân, „ridicată în piatră... în numele Sfintei Treimi” 3).

Să vedem însă în ce măsură originea ce s'a atribuit mănăstirii Vișina poate fi dovedită documentar. Cel mai vechiu document ce cunoaștem în această privință, este următoarea poruncă a lui Neagoe Basarab, dată în București, la 14 Decembrie 1514:

„Cu mila lui Dumnezeu Io Basarab Voevod și Domn a toată Țara Românească, fiul lui Basarab Voevod, dă domnia-meă această poruncă a domniei mele hramului și lăcașului sfintei și nedespărțitei Treimi și viețuitorilor în sf. loc ce se cheamă sf. mănăstire Vișina și povățuitorului egumen Grigorie cu toți frații care întru Cristos viețuiesc în sf. lăcaș, *pentru ca să le fie moșie și cu grădini și cu toate hotarele pe unde au fost bătrâne încă din zilele lui Mircea Voevod.*

După aceia au avut călugării pâra cu Bumbestii și cu Porcenii, iar domnia mea am trimis pe cinstitul boier Deatco banul și cu cinstitul dregător al domniei mele, jup. Stanciul mare portar și jup. Neagoe spătar și cu 12 boieri ce au fost megiași pe împrejur, anume boierii: Balotă și Radul din Bârlești și Bumbara și Ștefan din Corbi și Dan din Jupânești și Buzdugan din Șofrăcenii și Vâlsan din Drăgoiani și Dan din Românești și Stan și Hranitul din Bălești și Danciul din Iași și Fliot, și au mers pe moșie și au găsit bătrânele hotare din zilele lui Mircea Voevod din Porcenii și din Bumbestii și au pus hotar cu sufletele lor pe unde au fost hotarul bătrân: pe Arejiuță până în apa Jiului la Genunea lui Miloie și de aci cade hotarul în Valea lui Șerban și iar în laturea Porcenilor hotar piatra care este din capul luncii din vale și de aci plaiurile și luncile pe Jiu în sus, și sadurile cu grădini și cu toate plaiurile. Pentru aceea le-am dat și domnia mea ca să le fie moșie și ohabă și de întărire sf. mănăstiri neclintită după porunca domniei mele. [Divan]... Și am scris în orașul de reședință București, luna Dec. 14 zile, în anul curgător dela Adam 7023" 4).

Așa dar, este limpede dovedit că mănăstirea Vișina exista pe vremea lui Mircea cel Bătrân, deoarece în domnia lui Neagoe Vodă hotarele proprietăților sale au fost statornicite din nou pe unde fuseseră în zilele acestui voevod. Este însă Vișina ctitoria lui Mircea Vodă, cum arată Ieromonahul Ștefan „după hrisoavele ce sunt la mănăstirea Tismana” și cum a admis, mai apoi, Ștefulescu, fără să-și documenteze afirmația? Ar fi plauzibil să credem că același voevod, care a ridicat — straje pe drumul Oltului — mănăstirea Cozia, a putut să înalțe și la Jiu, pe celălalt mare drum al Olteniei, un locaș asemănător. Izvoarele istorice cunoscute nu spun însă precis aceasta.

Către sfârșitul domniei sale, la 22 Aprilie 1519, Neagoe Basarab a dat un nou hrisov mănăstirii Vișina și egumenului, care atunci era Eftimie, întărindu-i stăpânirea peste jumătate

din Porceni, partea lui Baiul, care a dăruit această moșie spre a fi întărire sfintei mănăstiri și fraților ce locuiesc acolo⁵⁾.

Nu se poate ști când a fost părăsită mănăstirea Vișina. În documentele secolului al XVIII-lea, ca și în hărțile, cunoscute nouă, din această vreme, ea nu figurează niciodată. În biserica Sf. Nicolae din T.-Jiu se află însă un clopot făcut de Dimitrie Miclăuș în 1792, pentru mănăstirea din Bumbești, care ar putea fi Vișina⁶⁾. Ar urma deci să admitem că la această dată mănăstirea exista încă⁷⁾.

1) Ștefan Ieromonahul, *Viața Prea-Cuviosului Nicodim Sfințitul*, în Biblioteca Pământ și suflet oltenesc, Craiova, 1935, pp. 95—6

2) Ep. Ghenadie al Râmnicului, *O vizită canonică*, Buc. 1889, p. 53.

3) Al. Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, p. 85. Cf. și p. LV.

4) Idem, *Doc. slavo-rom.*, p. 77

5) Idem, *Gorjul istoric și pitoresc*, p. 85—86

6) Idem, *Tismana*, ed. Casei Școalelor, p. 129, no. 1.

7) Observ totuși că în Bumbești hărțile și descrierile antropogeografice din secolul al XVIII-lea nu menționează vreo mănăstire, sau cel puțin o biserică. Cf. și Dobrescu, op. cit., și C. J. Karadja, *Memoriile Generalului von Bauer*, în l. e., p. 416.

XCI. Vodița.

(Mehedinți)

Cea dintâi mănăstire a Sfântului Nicodim în Oltenia a fost înălțată în domnia lui Vladislav Vodă și cu ajutorul acestuia. Mănăstirea va fi fost gata după 1369, deoarece primul hrisov ce i se dă nu poate fi mai vechiu¹⁾.

Dela început, Vodița a fost „samovlastie”, trăind adică autonom, după regulile de viață statornicite de Nicodim. Vladislav însuși a înzestrat-o cu o însemnată avere, compusă din sate, drepturi de vamă și mili de tot felul. Schiturile din apropiere, dela Ilovăț, Topolnița, Crivelnicul, Cracul Muntelui, care, după legendă, au fost întemeiate de Nicodim, vor fi fost cândva metoace ale ei. La 1493 însă, posesiunile Vodiței trec la mănăstirea Tismana, cu care de altfel ea era contopită din vremea lui Nicodim. Ruina se va așterne apoi peste această mănăstire, grăbită de războiul ce se duce aci la sfârșitul secolului al XVII-lea, când Veterani o preschimbă în blokhaus pentru armata austriacă²⁾. Unele documente cartografice din această vreme o menționează încă³⁾.

În legătură cu istoricul Vodiței trebuie pomenite și săpăturile ce s'au făcut aci, în 1928, de Comisiunea Monumentelor Istorice, care au scos la lumină temeliiile unei biserici anterioare celei a lui Nicodim, numită de d. V. Drăghiceanu, ce-i dreptul cu unele reticente, „biserica lui Litovoiu-Vodă”⁴⁾.

Această aserțiune este fără îndoială greu de primit. Ea se izbește mai întâiu de arbitrariul afirmației că biserica se datorește anume acestuia. Apoi, chiar în cazul când stăpânirea lui Litovoiu s'ar fi întins până aci, se poate admite că el a înălțat această biserică la numai câțiva km. departe

de Severin, unde ajungeau tocmai atunci stăpâni Ioaniții? Poate fi apoi părăsită atât de ușor părerea ce s'a admis până acum, că primele mănăstiri din țară se datoresc lui Nicodim? Trebuie ridicată această întrebare, deoarece situația geografică a Vodiței arată limpede—cum a observat de altfel și d. Drăghiceanu—că acolo n'a putut exista o simplă biserică, ci o mănăstire. Dar în acest caz monahismul românesc *organizat* ar începe la jumătatea veacului al XIII-lea.

În sfârșit, săpăturile dela Vodița au arătat că edificiul avea unele caractere arhitecturale ce se întâlnesc numai la bisericile catolice⁵⁾. Faptul acesta, alături de argumentele ce se opun părerii că aci ar fi fost o ctitorie ortodoxă a lui Litovoiu, duc la concluzia că temeliiile descoperite sunt ale unei biserici catolice.

1) N. Iorga, *Istoria bisericii românești*, I, p. 52. Documentul la Ștefulescu, *Tismana*, ed. Casei Bisericii, pp. 46—49.

2) Pentru toate acestea, v. Ștefulescu, op. cit., și v. Drăghiceanu, *Vodița*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, V, pp. 96—109.

3) V. harta Stolnicului Const. Cantacuzino, la Iorga *l. c.*, și Bulat, *l. c.*

4) V. Drăghiceanu, *Săpăturile dela Vodița, bisericile lui Nicodim și Litovoiu-Vodă*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXIII, pp. 149—156.

5) E vorba de un postament ce servea pentru altarele catolice.

XCII. Vârla

Com. Livezi (?) (Dolj)

Vârla, un alt schit dispărut probabil către jumătatea veacului al XVIII-lea, despre care nu știm nimic sigur astăzi, figurează pe harta Căpitanului Schwantz din 1723¹⁾ la Nord de satul Livezi, pe un afluent al pârâului cu același nume (?)²⁾, care se varsă în Jiu. Pentru a doua oară află acest schit în harta mai nouă a lui C. Mannert³⁾, așezat în aceeași regiune din dreapta Jiului, la Sud-Vest de mănăstirea Jitianu⁴⁾.

Am încercat să stabilesc în ce loc a existat această mănăstire, fără să pot ajunge la rezultate definitive. Trebuiau cercetate în aceste părți mai multe puncte, începând cu biserica veche din Vărăți⁵⁾, al cărui trecut nu se cunoaște. Harta lui Schwantz dădea însă indicații ce nu se potriveau cu așezarea acestuia, ci mai de grabă cu cea a unei biserici dispărute, care se zice că se afla cam la un km. spre miazănoapte de Podari⁶⁾.

În sfârșit, Vârla mai putea fi pe *Valea Bisericii*, la Sud de satul care altă dată purta același nume, dar care azi se cheamă Gura-Văii. Acolo, pe moșia, d-lui Gr. Grămățescu, se găsesc ruinele unei biserici pe care căutătorii de comori le-au dezgropat în vremea din urmă, și care vor trebui negreșit cercetate sistematic. Locul vine în imediata apropiere a *Drumului Bătrân* al Diului, lângă ruinele unei ceșmele⁷⁾ și la confluența pâraelor *Gârla* și *Valea Fântânii*. Informațiile, deosebit de confuze și contradictorii în această privință, vorbesc de un schit ce ar fi avut legături cu Sadowa⁸⁾.

1) I. C. Băcilă, *Oltenia sub Austriaci — Un document cartografic*, în *Arh. Olt.*, III, pp. 111 și urm.

2) Găsesc pe aci un pârâu cu numele de *Gârâ*, v. mai jos.

3) *Charte von der Europaischen Türkey Kleinasiens, eine Theile Syriens und andern angränzenden Laendern etc.*, von C. Mannert, Nürnberg.

4) Poate că schitul a fost metoh al acestei mănăstiri cu trecut necercetat.

5) Pentru aceasta, v. N. Iorga, *Inscripții*, II, p. 86.

6) Biserica se afla pe malul Jiului, la apus de pârâul *Valea Satului*, în punctul *Cosacu*. Informator d. C. Ionescu, cântăreț de biserică din Podari, căruia îi mulțumesc și pe această cale pentru râvna pusă în cercetări.

7) Pisania acesteia, din 12 Iunie 1827, se află la conacul proprietarului.

8) «A fost biserică de călugări, unită cu Sadova. Se păstrau aci averile acelei mănăstiri. Erau și chilii lângă biserică și s'au găsit și oseminte». Informator C. Ionescu.

Cu privire la locurile istorice din Livezi, adaog informația: «La Ursoaia s'au găsit cărămizi foarte mari. Se aude că acolo a fost chilia turcească (?)» (Informator Ion Caval din Podari).

XCIH. Zdrălea sau Roaba

Com. Căciulătești (Dolj)

Am vorbit altădată despre această ctitorie, necunoscută până aci, a Craioveștilor ¹⁾. Rezum mai jos cele spuse atunci, deoarece nu-mi este cunoscut (niciun izvor care să adauge vreo informație nouă ²⁾).

Schitul Roaba se numea dintru început Zdrălea ³⁾, și a fost întemeiat de jupan Barbu Banul, mai înainte de 1520, dată la care Basarab Vodă Neagoe îi dă primul hrisov ce se va menționa mai târziu ⁴⁾. Epoca înființării sale nu lasă nicio îndoială în ce privește persoana ctitorului: el este însuși Barbu I Craiovescu, deoarece înainte de 1520 nu se poate vorbi de un ban cu acest nume, afară de feciorul cel mare al lui Neagoe dela Craiova ⁵⁾. *Ca o mulțime de alte mănăstiri din Oltenia, schitul Zdrălea vine deci și el dela acest mare personaj al istoriei noastre, a cărui importanță, ca fondator de așezăminte religioase, nu este încă deajuns de cunoscută.*

Ar fi greu de păstrat aceeași certitudine în ce privește chestiunea dacă tot acest „ctitor vechiu” a afierosit, pentru prima oară, schitul la Sfântul Munte, întrucât în regestele de documente ce avem nu se spune precis aceasta. La 3 August 1607, Radu Vodă Șerban arată însă în hrisovul său că Barbul Banul a miluit mănăstirea Xenofon cu satele Recica, Siliștea-Plopului, și o baltă ⁶⁾; iar averea (aceasta formează tocmai zestrea cea veche a schitului întemeiat de Barbul Banul înainte de 1520 ⁷⁾). Prin acest hrisov ar urma să se înțeleagă deci că posesiunile ajungeau la Xenofon ca zestre a schitului afierosit, iar nu în afară de el ⁸⁾. *Dar dacă această concluzie va fi justă, atunci schitul Zdrălea sau Roaba este prima fundațiune religioasă, cunoscută azi, pe care ctitorii ei au închinat-o, în țările noastre, unei mănăstiri străine ⁹⁾.*

È regretabil că, din pricina sărăciei de amănunte a regestelor, nu se poate lămuri definitiv această problemă care întrece, prin importanță, cadrul strâmt al unei monografii speciale. Ori cum, dacă ne gândim la relațiile de seamă pe care Craioveștii le-au avut în Balcani și mai ales la legăturile reli-

gioase ce-i uneau de mănăstirea Xenofonului însăși, unde Barbu Banul și frații lui zidiră paraclise și erau jugrăviți în rândul ctitorilor¹⁰), concluzia de mai sus pare probabilă.

Dealungul secolului XVI și până în vremea lui Matei Basarab, schitul a existat fără întrerupere, deoarece la 8 Octombrie 1635 acesta menționează în hrisovul său, pe lângă zapisul ctitorului celui vechiu, jupan Barbu Banul, 12 alte hrisoave date locașului, dintre anii 1520 și 1612, pe care voevodul le văzuse însuși¹¹). Probabil la începutul domniei lui Matei, schitul a fost refăcut din temelie și instărit de „un părinte egumen anume Pahomie, pământean”¹²), căruia i s'a zis mai târziu Popa Robul și care a afierosit, poate pentru a doua oară, locașul la Xenofon¹³). Pahomie va trece mai târziu drept singurul ctitor, iar în acte se va vorbi numai de schitul Roaba sau al Popii Robului, fără să se mai amintească vechea numire. În timpul stăpânirii austriace dintre 1716—1739, *schitul se zicea însă Plopul*, nume împrumutat cu siguranță dela moșia sa principală¹⁴).

Pe la începutul secolului trecut, clădirea înălțată de Pahomie ajunsese și ea la proastă stare.

La 1854 însă, „biserica este făcută din nou de zid..., nu în locul celei vechi, ci în apropiere de sat”, ceea ce explică existența celor două ruine din Căciulătești.

1) I. Donat, *Despre schitul Zdrălea sau Roaba — o ctitorie necunoscută a Craioveștilor*, extras din *Arh. Ol. XI*, Craiova, 1935.

2) Nu aduce nimic nou tabloul de documente—care de altfel sunt tot cele date în regist de mine—pe care îl aflu acum în *Arhivul* lui Cipariu pe anul 1867, pp. 197—8. Pe baza lor nici nu s'ar fi putut face identificarea schitului. Cât privește documentele din *Hurmuszaki*, XIV, menționate de d. Chiriță, în complectările sale privitoare la boeria Brâncoveni, (în *Arhivele Olteniei*, XV, p. 354), ele nu-mi sunt accesibile. În orice caz, numele schitului este *Zdrălea*, *Zdralis* e, evident, un greșim. (Cf. *Robais* pentru *Roaba*, la Cipariu în l. c.).

3) Hrisoavele din 1631 (dată greșită) și 1637, sunt date «schitului Zdrălea care să zice acum Roaba» (v. lucrarea mea cit., anexa I, doc. 2 și 4).

4) *Ibid.*, anexa I, doc. 3.

5) I. C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, extras din *Arhivele Olteniei*, 1932, p. 25—26.

6) *Despre schitul Zdrălea etc.*, anexa I, doc. 1.

7) *Ibid.*, anexa I, doc. 3.

8) Este adevărat că uneori mănăstirile stăine primeau și danii directe de moșii. (N. Iorga, *Istoria bis. rom.* ed. II, vol. I, p. 217). Dar cele cunoscute sunt mult mai noi, abia dela stârșitul sec. al XVI-lea.

9) Prima mănăstire închinată, despre care s'a vorbit, este Bucovățul, afierosită la Sf. Varlaam în 1588, de clucerul Părvu. (V. mai sus, sub XXIII, p. 32.

10) Iorga, *op. cit.*, p. 125; I. C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, p. 21.

11) *Despre schitul Zdrălea, etc.* anexa I, doc. 3.

12) *Ibid.*, anexa I, doc. 2, 4, etc.

13) *Anexa I*, doc. 13.

14) Că schitul Plopul este același cu Zdrălea sau Roaba reiese din următoarele două specificații, datorite episcopului Damaschin, dela 15 Oct. 1719, privitoare la mănăstirile Olteniei: «*Capella Plopu a Pona Robul erecta et Sancto Monti dedicata*» și «*Capella Plopul habet a Waiwoda Matthaso Bassaraba colatum, ut accipiat partem piscationis paludis Plopul fiscolem totam*» (*Hurmuszaki* VI, p. 270 și 274). Ori, Popa Robul este cunoscut numai ca ctitor la Roaba, iar moșia și balta Plopul sunt tocmai posesiunile acestui schit. Apoi, în tablourile în care s'au trecut absoluit toate chinoviile oltene care aveau posesiuni și privilegii, și în care figurează schitul Plopul, lipsește totdeauna Roaba. Din potrivă, în listele unde apare aceasta, nu mai figurează Plopul. Astfel, la 1731, când schitul Roaba ajunge să depindă de Sadova, deoarece mănăstirile

închinat erau oprite de a avea legături cu Locurile Sfinte —, se găsește la partida Sadovei următoarea mențiune cu privire la aceeași posesiune: *Dan Das Dorff Plopeul, welches eher zu der Capellam Popei Robului vermög donationalien 2-er Woyoden jederstith gehörig gewest, nun meher aber von der löbl. Cammer possedirt wird* (Hurmuzaki, VI, p. 442 Cf. și N. Dobrescu, *Ist. bis. rom. din Oltenia în timpul stăpânirii austriace*, p. 254). Acum însă Popul nu mai este menționat.

XCIV. Zghiabul

(Vâlcea)

Schitul Zghiabul, ale cărui începuturi trebuie să fie legate de peștera de alături¹⁾, „făcutu-s'au den vechime, în zile Radului Negru Voevod, de lemn, hram Vovedenia Maicii Domnului, leat 1310 (sic)”. Pisania care aduce această informație este din 1827, când schitul este ridicat pentru a treia oară de localnici, după o primă refacere care avusese loc în zilele lui Matei Basarab. Aceiași inscripție mai arată că schitul „den vechime n'au fost închinat nicăieri, fără numai la mila Domniei ca să-l mai miluiască”, și pentru acest cuvânt, ziditorii cei noi pun la rându-le blestem: „de se va ridica vreun ticăit a face batichi [=embatic], Dumnezeu pre acela să nu-l iarte!”²⁾.

1) V. Drăghiceanu, *Monumentele Oltenei*, în *Bul. Comis. Mon. Ist.*, XXVI, p., 66.

2) V. Drăghiceanu, l. c. și *ibid.*, V, p. 135. *Nu cumva Zghiabul s'a numit și Izvorul Frumos?*

Pentru acesta, v. V. A. Urechiă, *Istoria Românilor* VI, pp. 215 — 16; VII, pp. 302, 371; X A, p. 141.

Fundațiuni neidentificate

I. Mociorlița

(Gorj ?)

Schit cunoscut din cercetările lui Alex. Ștefulescu. Se afla pe muntele Cordunul, unde era straja de pază a hotărului țării, dincolo de Ieroni. Se dovedește documentar a fi existat între 15 Martie 1662, când Pahomie Poenarul monahul îi dăruiește o vie în Valea-Săpată, și 1798, când se cunoaște numele monahilor ce locuiau aci ¹⁾.

1) Alex. Ștefulescu, *Tismana*, ed. Casei Bis., p. 161.

II. Surduc

Lainici (Gorj)

În cronică rimată dela Prislop, privitoare la viața Sfântului Nicodim și ctitoriile sale, se spune:

„Că acestui prea-cuvios părinte și sfânt

Dela Dumnezeu Domnul i s'a vestit

Locul Pișătoarelor să-l găsească

Și acolo mănăstire să zidească.

Și în Țara-Românească peste munte,

A trecut și a cercat locuri multe

De și-a tocit toiagul de fer

Privind pe pământ și pe cer.

Locul cel ales mai întâiu

Este în Surtuc [sic] sus pe Jiu:

Acolo peșteră a găsit

Și într'însa tot s'a sălășluit,

Care peșteră și până acum se găsește

Ș'a Sfântului Nicodim se numește”.

În ziarul *Buciumul*, unde s'a tipărit întâiu această cronică ¹⁾, pasagiul de mai sus este întovărășit de următoarea notă:

„Pe Jiu în sus, pe măneca Surtucului [sic], se formează o insulă, în care se găsesc și astăzi ruine, și tradițiunea spune că aci ar fi fost o biserică mare, zidită înainte de Radu-Ne-gru” ²⁾.

Nu interesează deocamdată cronologia fundațiilor nicodimiene, care nu poate fi cea dată de cronică, unde domină tendința de a se arăta că prima mănăstire a Sfântului

a fost Prislopul, acesta nefiind adus în Oltenia de peste Dunăre, cum era firesc și cum de altfel atestă celelalte tradiții, ci dela Nord, din Hașeg. Șederea lui Nicodim la Surduc trebuie pusă *cel puțin după* edificarea Voditei.

Nu am putut fixa deocamdată geograficește locul peșterii lui Nicodim sau ruinele de biserică ce s'au semnalat. În defileul Jiului au ființat, în cursul timpului, cum s'a văzut mai sus, trei mănăstiri puțin cunoscute: Vișina, Lainici și Locuri-Rele. Nu ar fi exclus, ca tradiția din cronica Prislopului să se lege de începuturile vreuneia din ele.

1) An. 1863, nr. 3, p. 12. A fost reprodusă de Hașdeu, în *Istoria critică*, I, p. 139, de Al. Ștefulescu în a sa *Tismana*, p. 53, etc.

2) După Hașdeu, I. c.

III. Teiușul

(Gorj)

Schit de lemn aflat la Curătura Isaiei Călugărul, care trăia în Tismana pe la 1798. La 2 Mai 1839 a fost pradat de tâlhari¹⁾.

1) Alex. Ștefulescu, *Tismana*, p. 162.

IV. Tesluiul

(Dolj)

La 15 Iulie 1798, Constantin Hangerli voevod dă cartea sa mănăstirii Tesluiul din județul Dolj, unde se cinstește și se prăznuiește Înălțarea Domnului, „ca să aibă a ținea liude 4 gășiți acum... Pentru că această milă au avut-o această sfântă biserică și dela cei mai înaintea noastră frați Domni prin cărțile domniilor sale, după cum ne pliroforisim din cartea domniei sale fratele Alexandru Vodă Moruzi, ce o văzum cu leat 1795”¹⁾.

Mănăstirea Teslui ar putea să fie metohul dela Mischii al Episcopiei de Râmnic²⁾, sau schitul Reșca al aceleiași.

1) V. A. Urechia, *Istoria Românilor*, VII, p. 372.

2) Mai sus, p. 61.

■■■■■■■■■■

Complectări

Dâlga

Com. Calopăr (Dolj)

Schitul Dâlga a fost dăruit mănăstirii Şegarcea în 1696 de ctitorul său, Stroe Dâlgeanul, în amintirea fratelui său Ioan, tăiat de Turci lângă pădurea Bucovăţului. Odată cu schitul s'a dăruit patriarhiei din Alexandria şi moşia Dâlga, cu condiţia ca să nu se pustiască schitul¹⁾. Despre el nu ştim însă nimic pentru o vreme mai nouă.

1) Dimitrie G. Ionescu, *Relaţiile ţărilor române cu patriarhia de Alexandria*, Buc., 1935, p. 52.

Preajba

(Dolj)

În locul frumoasei biserici a lui Hagi Stan Jianu Paharnicul, lângă care încă la sfârşitul secolului al XVIII-lea se mai găseau „câtevaşi chilii pentru a locui monahii şi alţi oameni săraci”, unde, după îndemnul ctitorului şi cu ajutorul bănesc al locuitorilor, a funcţionat cea mai veche şcoală sătească din Oltenia¹⁾, — se afla în anul 1716 un schit, pe care la această dată Tudor Blăcănescu îl dăruieşte patriarhului Samuil Capasulis al Alexandriei, împreună cu moşia Crăcioaia din Dolj. Afierosirea ar fi fost anulată ulterior de urmaşii adevăraţilor ctitori, cari au contestat lui Blăcănescu dreptul de a înstrăina locaşul²⁾.

1) Ultima discuţie şi bibliografia în lucrarea mea: *Câteva şcoli de sat în Oltenia, înainte de 1800*, în *Arh. Olt.*, X, pp. 318 — 322.

2) D. G. Ionescu, *o. c.*, p. 54, nota 1, după I. Brezoianu, *Mănăstirile închinate*, p. 57.

* * *

Afară de mănăstirile cercetate mai sus, se mai găsesc în Oltenia câteva care în trecut au fost cunoscute mai ales ca biserici de mir; ele sunt de căutat prin urmare în a doua parte a acestui studiu. Un număr mai însemnat îl formează apoi cele despre care ştim azi atât de puţin, din legende sau din simple menţiuni fără vreo bază documentară, încât ne-am ferit a le menţiona la rând cu cele a căror existenţă este sigur dovedită. În Mehedinţi, tradiţiile locale vorbesc astfel de mănăstiri ce ar fi existat la *Corcova*, — unde se găsesc, după o informaţie mai veche¹⁾, ruine şi *pietre cu inscripţii* — şi la *Ilovăţ*. Ultima îşi leagă începuturile tot de Sfântul Nicodim, a cărui amintire se păstrează deosebit de vie în toată această regiune. Este interesant să se observe însă că tradiţiile mehedinţene privesc la Nicodim, ca şi legenda culeasă la Bumbestii Gor-

jului, vorbesc toate de călugării omorîți de localnici, ori de bătăile și rușinea făcută Sfântului însuși. *Dar dacă îndepăr-tăm elementul anecdotic, se vede bine că aceste legende re-prezintă amintirea ostilității cu care țărănimea liberă a pri- vit începuturile de organizare ale monahismului, justificată prin tendința de acaparare a gliei pe seama mănăstirilor.*

În județul Vâlcea, în care așezămintele mănăstirești sunt mai numeroase decât ori unde, va trebui să se adauge cu siguranță mai multe. Dintre acestea cunoaștem câteva: *Schi-tul lui Pahomie, Colnicul, Țigănia, Bălăneștii, Sf. Procopie, Viezuri.* Cercetări străine le vor semnala desigur pe cele-lalte, completând și informațiile ce-am putut aduna mai sus²⁾.

În Dolj va trebui să se adauge schitul Lânga și meto-hul Sadovei dela Murgăș.

Va fi necesar să se stărue apoi asupra nedumeririlor iscate de lista mănăstirilor oltene, dată de Dimitrie Frun-zescu³⁾.

1) *Marele Dicționar Geografic*, II, p. 645.

2) O rugămintă deosebită îndreptăm aci către Părintele T. Bălășel, care este azi cel mai bun cunoscător al așezămintelor religioase din jud. Vâlcea.

3) Dicționarul citat, p. XVII—XVIII. V. și nr. 86—88 al *Arhivelor Oltenei*, ru-brica *Note și comunicări*. Afară de mănăstirile cunoscute, el menționează următoarele mănăstiri și schituri pe care nu le-am putut identifica: *S. Maria și Schitul*, în Gorj, *Perie (?) și Schitul* în Mehedinți, *Sf. Apostoli, Mahalatele: Cetățeni, Bontășii, Văleni și Roman* în Vâlcea, *Geme (?) Brătou și Cătăliul* în Romanați. Pentru o mănăstire *Gura-Cătăliu*. ctitoria lui Stanciul Spătar — Benga? — vezi St. Nicolaescu, *Doc. slavo-rom.* p. 283—4).

SFÂRȘITUL PARȚII I-a.

TABLA DE MATERII

	Pagina		Pagina
Introducerea	5	XXXVI. Gura-Motrului	49
Istoricul fundațiilor	13	XXXVII. Hotărani	52 ✓
I. Aninoasa	13	XXXVIII. Hurez (Schitul Sf. Ioan)	53
II. Arhanghelii	14	XXXIX. „ (Mân. lui C. Brânc)	53
III. Arnota	15	XL. „ (Schitul Sf. Apost.)	54
IV. Băbeni	16	XLI. „ „ Sf. Ștefan)	54
V. Baia-de-Aramă	16	XLII. Iezerul	54
VI. Bals	17	XLIII. Inătești	55
VII. Bistrețul	18	XLIV. Izvorul-Grecului	56
VIII. Bistrița	18	XLV. Jițianu	57
IX. Boanta	20	XLVI. Lainici	57
X. Bogdănești	21	XLVII. Locuri-Rele	58
XI. Bradul	22	XLVIII. Logrești	58
XII. Brâncoveni	22 ✓	XLIX. Măinești	59
XIII. Bucovățul-Nou	24 ✓	L. Mamul	59
XIV. Călușul	25	LI. Mânăilești	59
XV. Cerneți	26	LII. M-rea Dintr'un Lemn	60
XVI. Cetățuia	27	LIII. Mischii	61
XVII-XVIII Cioclovinele	27	LIV. Neteda	62
XIX. Ciutura	28	LV. Olteni	61
XX. Comanca-de-Câmp	29	LVI. Ostrovul	63
XXI. „ „ Munte	30	LVII. Păpușa	64
XXII. Cornetul	30	LVIII. Pătrunsa	64
XXIII. Coșuna sau Bucovățul	31	LIX. Petreni	64
XXIV. Cozia	34	LX. Pietrarii-de-Jos	64
XXV. Cracul-Muntelui	37	LXI. Poenari	65
XXVI. Crasna	38	LXII. Polovragi	65
XXVII. Crețești	38	LXIII. Râmești	66
XXVIII. Crivelnicul	39	LXIV. Reșca	66 ✓
XXIX. Crivina	40	LXV. Rojiștea	67
XXX. Dobrușa	42	LXVI. Sadova	67 ✓
XXXI. Episc. Râm. N.-Sev.	43	LXVII. Sălcuța	69
XXXII. Frăsineul	44	LXVIII. Sărăcinești	69
XXXIII. Gănescu	45	LXIX. Schitul de sub Piatră	70
XXXIV. Govora	46	LXX. „ din peșteră	70
XXXV. Grecești	48	LXXI. Șegarcea	70

	<u>Pagina</u>		<u>Pagina</u>
LXXII. Sf. Antonie (Scăunele)	71	LXXXVIII. Țeica	81
LXXIII. Sf. Ioan Zlataust	71	LXXXIX. Vârtopul sau Popân-	
LXXIV. Slătioarele	72	zăleștii	82
LXXV. Sporăști	72	XC. Vișina	82
LXXVI. Stănești	73	XCI. Vodița	85
LXXVII. Strâmba	74	XCII. Vârta	86
LXXVIII. Strehaia	75	XCIII. Zdrălea sau Roaba	87
LXXIX. Surpatele	76	XCIV. Zghiabul	89
LXXX. Șerbănești-Morunglav	76	Fundațiuni neidentificate	91
LXXXI. Târnăvița	77	I. Mociornița	91
LXXXII. Țismana	77	II. Surduc	91
LXXXIII. Țițireciu	79	III. Teiuș	92
LXXXIV. Topolnița	79	IV. Tesluu	92
LXXXV. Trocaia	80	Complectări	93
LXXXVI. Troianul	80	Dâlga	93
LXXXVII. Țanțăreni	81	Preajba	93

DE ACELAȘI AUTOR :

Câteva școli de sat în Oltenia, înainte de 1800, în revista „Arhivele Olteniei”, 1931.

Bisericile Ocnelor-Mari, inscripții, documente și însemnări, ibidem, 1932.

Bibliografie istorică olteană, ibidem, 1932.

Pescăriile vechi ale Olteniei, extras din aceeași revistă, 1933.

Trei observații privitoare la istoria Olteniei, idem, 1934.

Dionisie Ecclesiarhul. Constatări și observații noi, idem, 1934.

Pentru un nou dicționar geografic, idem, 1934.

Material pentru istoria Craiovei și a județului Dolj, în aceeași revistă, 1934.

Reședințele celei de a doua mitropolii a Țării-Românești, ibidem, 1935.

Despre schitul Zdrălea sau Roaba (o ctitorie necunoscută a Craioveștilor), extras din aceeași revistă, 1935.

Despre mănăstirea Coșuna sau Bucovățul, idem, 1936.

Oltenia în secolul al XIX-lea, în aceeași revistă, 1936

Documente, inscripții, comunicări, etc. ibidem.

CITIȚI
ARHIVELE OLTENIEI

REVISTĂ BIMESTRIALĂ

ocupându-se cu cercetări asupra trecutului și prezentului regiunii oltene.

Apare la Craiova, **Str. Al. Nicolaid, 15**

Director: Prof. **C. D. FORTUNESCU**

Abonamentul: 300 lei pe an.

Lei 50.